

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA- RESTORASYON PROGRAMI**

**TOPKAPI SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI
ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE KOCAGÖZOĞLU

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA- RESTORASYON PROGRAMI**

**TOPKAPI SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI
ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MERVE KOCAGÖZOĞLU
(180211009)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Ömer Dabanlı)**

İSTANBUL, 2022

28/04/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı'nda 180211009 numaralı Merve KOCAGÖZOĞLU'nun hazırladığı "Milli Saraylar Kapsamındaki Tarihi Yapılar İçin Koruma Yönetim Planı Önerisi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 28/04/2022 tarihi saat 10.00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../2022 tarihinde, saat ...:... da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının *Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı Önerisi* şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Ömer DABANLI	Kabul
2. Prof. Dr. Oğuz CEYLAN	Kabul
3. Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC	Kabul
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve Kocagözoğlu

TOPKAPI SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

Merve Kocagözoğlu

ÖZET

İstanbul Tarihi Yarımada'da konumlanan Topkapı Sarayı'nın inşaaı, 1454 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından başlatılmıştır. Diğer padişahlar tarafından farklı dönemlerde yapılan eklentileriyle yatayda asimetrik mimari olarak gelişmiştir. Özgün bir devlet yönetimini yansıtan Topkapı Sarayı, eserleri ile günümüze kadar ulaşmış önemli bir mirastır.

Sur-i Sultani'nin de içinde olduğu İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planının ilki 28 Ekim 2011 tarihinde yapılmıştır ve Sur-i Sultani'yi de kapsamaktadır. ICOMOS'un tavsiyelerinin de dikkate alındığı güncellenen Mayıs 2018 tarihli İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı çalışması hazırlanmıştır; fakat UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi ön koşulu olan yapı ölçeğinde hazırlanmış Koruma Yönetim Planlarına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda antik çağlardan beri cazip bir yönetim ve yerleşim alanında konumlanmış ve diğer tarihi yapılara da koruma anlamında öncülük eder nitelikte olan Topkapı Sarayı ve çevresinin hem ulusal hem de uluslararası alanda kültürel bir miras olarak korunması, sürdürülebilir ve bütünleşik koruma politikaları kapsamında yer alması için gerekli uluslararası prosedürlerle desteklenmesi ve tanıtılması adına Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı Çalışması tez kapsamında ele alınmıştır.

Tez çalışmasının ilk bölümünde, koruma yönetiminin dünyadaki gelişimi ve Türkiye'deki alan yönetimi ilkeleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ICOMOS, ICCROM ve IUCN ve UNESCO gibi kuruluşların Koruma Yönetim Planı rehberleri incelenerek içerikleri ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde dünyadan UNESCO'nun koruma listesinde yer alan ve farklı karakter alanları ile Topkapı Sarayı yerleşkesi ile benzerlik gösteren İngiltere'den bir örneğe dair Koruma Yönetim Planı incelemesi yapılmıştır. Dördüncü bölümde Topkapı Sarayı'nın süreç içerisindeki gelişimine dair kısa tarihçesi ile karakter alanları, tarihi, kültürel, arkeolojik, eğitim ve sosyal

değerlerinin açıklamalarına yer verilerek alan tanıtımı yapılmıştır. Alanın mevcut durumunun güçlü ve zayıf yönleri ile tehditler ve fırsatlar değerlendirilerek Koruma Yönetim Planı önerisi sunulmuştur. Sonuç bölümünde KYP değerlendirmesi yapılmıştır.

Çalışmada izlenen yaklaşım ve yöntemlerin Milli Saraylar kapasamındaki yapılar başta olmak üzere, tarihi yapıların korunması için uygun yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Koruma yönetim planı, mimari koruma ve restorasyon, Topkapı Sarayı, Blenheim Sarayı, Milli Saraylar, tarihi yapılar, sürdürülebilir politikalar

PROPOSAL FOR CONSERVATION MANAGEMENT PLAN FOR TOPKAPI PALACE

Merve Kocagözoğlu

ABSTRACT

The construction of Topkapi Palace, located in the Istanbul's Historical Peninsula, started in 1454 with the order Sultan Mehmet The Conqueror. With the additions made by other sultans in different periods, the Topkapi Palace, which has a horizontal asymmetrical architecture and has a unique monarchy structure, is an important heritage that has survived to the present day with its works of art it hosts.

The first of the Istanbul Historic Peninsula Management Plan, which includes Sur-i Sultani, was made on October 28, 2011. An updated version of the Istanbul Historic Peninsula Management Plan which also took into account the recommendations of ICOMOS was prepared in May 2018.

However, there is a need for Conservation Management Plans prepared at the building scale, which is the prerequisite of UNESCO's World Heritage List. In this context, it is necessary to protect Topkapi Palace and its surroundings, which has been located in an attractive management and settlement area since ancient times and pioneered other historical structures in terms of protection. I wanted to analyze Topkapi Palace Conservation Management Plan to contribute to the efforts for this palace to be considered a cultural heritage both nationally and internationally, and included in the scope of sustainable and integrated conservation policies and to be supported and promoted with international procedures.

The studies carried out within the scope of this thesis are evaluated in five sections. In the first chapter, the aim, scope and method of the thesis are discussed. In the second part of the study, the development of the conservation management plan in the world and the elements of field management in Turkey are emphasized. In the third chapter, guidebooks for the Conservation Management Plan of various institutions such

as ICOMOS, ICCROM and IUCN and UNESCO are examined and their contents are revealed. In the fourth chapter, a Conservation Management Plan review was made for a similar structure in England, which is on the UNESCO's list of protected heritage.

In the fifth chapter, the brief history of Topkapi Palace's development in the process and the descriptions of its character areas, historical, cultural, archaeological, educational and social values were given and the site was introduced. A Conservation Management Plan proposal was presented by evaluating the strengths and weaknesses of the current situation of the area, as well as threats and opportunities.

The approach and methods followed in the study aim to be a framework that will contribute to the development of appropriate approaches for the preservation of historical buildings, especially those within the scope of National Palaces.

Key Words: Conservation management plan, architectural conservation and restoration, Topkapi Palace, Blenheim Palace, National Palaces, historical buildings, sustainable policies

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın yönünü belirleyen ve değerli katkılarını esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ömer DABANLI'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca manevi desteği için annem Şengül ARAY KOCAGÖZOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Nisan,2022

Merve KOCAGÖZOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR	xii
TABLO LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
1.1 Amaç	2
1.2 Kapsam ve Yöntem	2
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ	4
1.1. DÜNYADA KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ	4
1.2. TÜRKİYE’DE KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ	8
İKİNCİ BÖLÜM	13
2. KORUMA YÖNETİM PLANI SÜRECİ	13
2.1. DEĞERİ ANLAMAK.....	16
2.1.1. Amaç Belirlemek	16
2.1.2. Farkındalık Oluşturmak	16
2.1.3. Alanı Tanımlamak ve Değerini Belirlemek	17
2.2. POLİTİKA GELİŞTİRMEK.....	19
2.2.1. Eylemleri Belirlemek	20
2.2.2. Görev ve Sorumluları Belirlemek	22
2.3. POLİTİKAYA GÖRE YÖNETİM PLANI OLUŞTURMAK.....	25
2.3.1. Uygulama	25
2.3.2. İzleme, İnceleme ve Değerlendirme	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27

3. ÖRNEK PLAN İNCELEMESİ: BLENHEIM SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI.....	27
3.1. Kısa Tarihçe	29
3.2. Karakter Alanları.....	33
3.2.1. Lancelot Brown'ın Merkezi – Karakter Alanı 1	36
3.2.2. Kuzey/ Büyük Park– Karakter Alanı 2	37
3.2.3. Doğu ve Batı Vadileri – Karakter Alanı 3	37
3.2.4. Aşağı Park – Karakter Alanı 4	38
3.2.5. Bladon Parkı - Karakter Alanı 5.....	39
3.2.6. Lince - Karakter Alanı 6	39
3.2.7. High Park - Karakter Alanı 7	40
3.3. Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planı-2017	40
3.3.1. Nitelik ve Değerler	41
3.3.1.1. Tarihi ve Mimari Değeri	42
3.3.1.2. Kültürel Değeri.....	43
3.3.1.3. Ekolojik Değeri	44
3.3.1.4. Arkeolojik Değeri.....	44
3.3.1.5. Sosyal Değeri	45
3.4. Koruma Yönetim Planı.....	46
3.4.1. Genel Hedefler	46
3.4.2. İletişim Hedefleri	48
3.4.3. Mimari Hedefler.....	49
3.4.4. Sürdürülebilirlik Hedefleri.....	50
3.4.5. Finansman Hedefleri	52
3.5. Yönetim Planının Analizi.....	53
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	57
4. TOPKAPI SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ.....	57
4.1. Tarihçe.....	60
4.2. Karakter Alanları.....	65
4.2.1. Birinci Avlu– Karakter Alanı 1	68
4.2.2. İkinci Avlu – Karakter Alanı 2.....	71
4.2.3. Üçüncü Avlu – Karakter Alanı 3	75
4.2.4. Dördüncü Avlu – Karakter Alanı 4.....	78

4.2.5.	Alt Alan- Karakter Alanı 5.....	82
4.2.6.	Park Alanı – Karakter Alanı 6.....	83
4.3.	Nitelik ve Değerler	85
4.3.1.	Tarihi ve Mimari Değeri	86
4.3.2.	Kültürel Değeri.....	86
4.3.3.	Arkeolojik Değeri.....	86
4.3.4.	Eğitim Değeri	87
4.3.5.	Sosyal Değeri	87
4.4.	Fırsat ve Tehditler	87
4.5.	Politika ve Eylemler	89
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	100
ÖZGEÇMİŞ	104

KISALTMALAR

UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
ICOMOS	: Uluslar Arası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	: Dünya Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
ICCROM	: Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi
TSKYP	: Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı
YY	: Yüzyıl
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
MSİB	: Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı
MSTRDB	: Milli Saraylar Teknik ve Restorasyon Dairesi Başkanlığı
MSSGDB	: Milli Saraylar Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
MSMDB	: Milli Saraylar Müzecilik Dairesi Başkanlığı
BSKYP	: Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planı
KYP	: Koruma Yönetim Planı
BSP-PYP	: Blenheim Sarayı Park Alanı Yönetim Planı
ÜED	: Üstün Evrensel Değer

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Türkiye’de Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar	9
Tablo 2: Truva Arkeolojik Alanı Yönetim Planı Şeması	11
Tablo 3: KYP’nın Yararlarının Rehberler Doğrultusunda İncelenmesi.....	14
Tablo 4: KYP Hazırlık ve Uygulama Süreci	15
Tablo 5. Yıllık Yönetim Planı Örneği	21
Tablo 6. Koruma Yönetimi Eylemlerini Etkileyen Faktörler.....	22
Tablo 7. Koruma Yaklaşımları	23
Tablo 8. Blenheim Sarayı Park Alanı Bölümleri	34
Tablo 9. Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planının Amaçları (2017).....	41
Tablo 10 . Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planı Şeması	41
Tablo 11. Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planının Genel Hedefleri.....	47
Tablo 12. Blenheim Sarayı KYP Dünya Mirası Alanının Düzeni	48
Tablo 13. Blenheim Sarayı KYP Yerel Halk ile Dialog	48
Tablo 14. Blenheim Sarayı KYP Mimari Mirasın Korunması.....	49
Tablo 15. Blenheim Sarayı KYP Peyzaj, Arkeolojik ve Doğal Mirasın Korunması	49
Tablo 16. Blenheim Sarayı KYP Dünya Mirası Alanını Yaşatmak	51
Tablo 17. Blenheim Sarayı KYP Koruma Faaliyetleri İçin Finansman Yönetimi....	52
Tablo 18. Blenheim Sarayı SWOT analizi	54
Tablo 19. Blenheim Sarayı KYP SWOT analizi	55
Tablo 20. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planının Kapsamı.....	58
Tablo 21. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı Başlıkları ve İçerikleri.....	58
Tablo 22. Topkapı Sarayı Karakter Alanları	66
Tablo 23. 1. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi.....	70
Tablo 24. 2. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi.....	75
Tablo 25. 3. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi.....	78
Tablo 26. 4. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi.....	79
Tablo 27: Mecidiye Köşkü’nün Yakın Dönem Onarımları	81
Tablo 28. 5. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi.....	83
Tablo 29. Topkapı Sarayı SWOT analizi	88
Tablo 30: Topkapı Sarayı 2021 Yılı Ziyaretçi Sayısı	88
Tablo 31. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı Lejantı ve Genel Hedefler	91
Tablo 32. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı – Yerel Halk İle Dialog	91
Tablo 33. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı – Mimari Mirasın Korunması....	92
Tablo 34. TSKYP – Peyzaj, Arkeolojik ve Doğal Mirasın Korunması	93
Tablo 35. TSKYP – Dünya Miras Alanını Yaşatmak	93
Tablo 36. TSKYP – Koruma Faaliyetleri İçin Finansman Sağlamak	94

Tablo 37. TSKYP – Koruma Faaliyetleri İçin Arşiv Sağlamak.....	94
---	-----------

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Koruma Yönetiminin Yararları	4
Şekil 2: İstanbul'da Anıtların Korunmasında Yetkili Kurum ve Kuruluşlar.....	12
Şekil 3: ICCROM KYP Rehberine Göre Hazırlık ve Uygulama Süreci.....	15
Şekil 4: Mirasın Kültürel ve Sosyo-ekonomik Değerleri	19
Şekil 5: Koruma Konusunda Çalışan Uzmanlıklar.....	24
Şekil 6: Blenheim Sarayı ve Park Alanının Konumu (BSKYP Ek 2, 2014).....	27
Şekil 7: Blenheim Sarayı Yönlendirme Grubu	28
Şekil 8: Blenheim Sarayı, (Url-13).....	29
Şekil 9: Blenheim Sarayı Planı, (Url-5).....	30
Şekil 10: Blenheim Sarayı İç Mekan (Url-13).....	31
Şekil 11: Blenheim Sarayı Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları - (URL-6) ...	32
Şekil 12: Blenheim Sarayı (BSKYP).....	32
Şekil 13: Blenheim Sarayı Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, (Url-6).....	33
Şekil 14: Blenheim Sarayı ve Park Alanı - (BSKYP)	34
Şekil 15: Blenheim Sarayı ve Park Bölümlerinin Vaziyet Planı (BSP-PYP, 2014)...	35
Şekil 16: Karakter Alanı-1'deki Bazı Peyzaj Ögeleri ve Yapılar (Url-9)	36
Şekil 17: Kuzey Park'taki Zafer Sütunu, Kır evi ve Ditchley Kapısı (Url-9)	37
Şekil 18: Combe Vadileri (Url-9)	38
Şekil 19: Aşağı Park'taki Kartal Locası ve Avlulu Kulübe (BSP-PYP, 2014)	38
Şekil 20: Yeni Köprü, (BSP-PYP, 2014).....	39
Şekil 21: Lince Locası ve Lince Köprüsü, (BSP-PYP, 2014).....	39
Şekil 22: Çağlayan, Yüksek Loca ve Yeni Köprü (BSP-PYP, 2014)	40
Şekil 23: Mars Ultor Tapınağı Rekonstrüksiyonu (Url-12, 2022).....	43
Şekil 24: Blenheim Sarayı (Url-7).....	43
Şekil 25: Blenheim Sarayı Ekolojik Alanları - (BSKYP)	44
Şekil 26: Romano-Kelt Tapınağı Kalıntıları, (Url-14, 2022)	45
Şekil 27: Blenheim Sarayı Etkinlikleri (Url-13, 2022).....	45
Şekil 28: Blenheim Sarayı Genel Görünüş - (BSKYP).....	46
Şekil 29: Blenheim Sarayı Etkinlikleri (Url-13, 2022).....	50
Şekil 30. Sur-i Sultani'nin Konumu	57
Şekil 31. Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Birimleri	59
Şekil 32: Topkapı Sarayı Alan Yönetimi Birimi Önerisi	60
Şekil 33. Topkapı Sarayı 15.yy sonu yerleşim planı (Kuban, 1994).....	60
Şekil 34. Topkapı Sarayı 18.yy sonu yerleşim planı (Kuban, 1994).....	61
Şekil 35. Topkapı Sarayı 19.yy yerleşim planı. (Abdurrahman Şeref Bey)	61
Şekil 36. 19.yy'da Topkapı Sarayı (Eldem & Akozan, 1982), (Necipoglu, 2007)....	62
Şekil 37. MSİB'na tahsisli Topkapı Sarayı ve çevresi mülkiyet haritası	63
Şekil 38. Topkapı Sarayı Dönem Analizi	64

Şekil 39. Sirkülasyon Aksları ve Ulaşım Analizi	65
Şekil 40: Topkapı Sarayı Avlular	67
Şekil 41. Bab-ı Hümayun (2021) ve 1.Avlu Minyatürü (Sakaoğlu, 2002).....	68
Şekil 42: Birinci Avlu –Karakter Alanı 1	69
Şekil 43. 1. Avlu’daki Yapılar (2021)	69
Şekil 44. Darphane-i Amire Yapıları Vaziyet Planı (Milli Saraylar Arşivi)	70
Şekil 45: 1.Avlu’daki Yapı ve Kalıntılar (2021)	71
Şekil 46. İkinci Avlu- Karakter Alanı 2.....	72
Şekil 47. II. Avludaki revaklar ve zemin altındaki Bizans sarnıcı tonozu, (2021)....	73
Şekil 48. Adalet Kasrı, Divan-ı Hümayun ve Dış Hazine, (2021).....	73
Şekil 49: II. Avluda yer alan bazı yapılar, (2021)	74
Şekil 50: Üçüncü Karakter alanı- Üçüncü Avlu’daki Yapılar (2021)	76
Şekil 51: Babüssaade (2. Avlu ve 3. Avlu yönü) (2021)	77
Şekil 52: Üçüncü Avlu- Karakter Alanı	77
Şekil 53: Harem gezi güzergahı (Url-11, tarih yok)	78
Şekil 54: Dördüncü Karakter alanı- 4. Avlu	79
Şekil 55: 4. Karakter Alanı- 4. Avlu’daki Yapılar (2021).....	80
Şekil 56: Tarihi Yarımada Hava Fotoğrafı (İclal-Tunca Örses Arşivi).....	82
Şekil 57. a) Aziziye Depoları, b) Güvercinlik kuleleri ve c) Matbaa Binası (2021) .	83
Şekil 58. Park Alanı’nda Yer Alan Bazı Yapılar (2021)	84
Şekil 59. 6. Karakter Alanı’nda yer alan Alay Köşkü (2021).....	85
Şekil 60. Topkapı Sarayı’na Genel Bakış (Cihan Can Sezgin Arşivi)	90

GİRİŞ

Her kültürde ve coğrafyada, insanın olduğu her yerde eski çağlardan beri süregelen bir sahiplenme ve koruma içgüdüğü var olmuştur. Koruma kavramı değer verilen maddi, manevi tüm somut ve soyut olgular için geçerlidir. Sosyal bir çevre neticesinde oluşan hukuki ilişkiler gibi tarihi değer taşıyan yapılar için de yasal düzenlemeler gerekmektedir. Kültür, mekân, kullanım amacı, malzeme ve uygulama farklılıkları özgünlüğü de beraberinde getirir. Özgünlük, kavram olarak ele alındığında temellerini sosyal bilimler ve felsefeden alan, toplumsal, etnik ve etik değerler ile bağlantılı derin ve psikolojik yönleri olan bir terimdir, felsefede varoluşçu psikanaliz kategorisinde ele alınır (Naguib, 2007, s. 3). 1964 tarihinde Venedik’te yapılan “İkinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi”, “özgünlük”, diğer bir deyişle “otantiklik” kavramının, koruma bilimi alanında somut olarak geçtiği ilk konferanstır. Özgünlük kavramı daha sonra, ilgili uzmanlar tarafından Japonya’nın Nara kentinde 1994’te düzenlenen Nara Özgünlük Konferansında tartışılmıştır (Ulukan, 2014).

Kent kimliğini belirleyici tarihsel değeri olan öğelerin başında gelen anıt eserlerden olan saray ve kasırlar önemli birer kültür mirası ve kent kimliğinin olduğu kadar ülkenin tarihinde kültürün izlerini taşıyan değerlerdir. Milli Saraylar bünyesinde bu izleri taşıyan saray, kasır, köşk ve fabrikalar bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı’na bağlı MSİB bu eserlerin korunmasında sorumludur. Ülkemizde Milli saraylar dışında koruma ile ilgili kuruluşlar; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Milli Savunma Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığıdır. Yerel yönetimler aracılığı ile Kültür Bakanlığına sunulan projelerin onaylanması haricinde, Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı’nca bilim kurulu kararları doğrultusunda kendi bünyesinde bulunan atölyeleri ile ve ihale yolu ile restorasyon ve konservasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Dünyada ICOMOS, ICCROM, IUCN, UNESCO gibi kuruluşların önderliğinde tarihi çevre koruma konularında çeşitli belgeler yayımlanmaktadır. Ülkemizde uluslararası sözleşmeler, ilgili kurumlar, yönetmelikler ile koruma hususunda çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde koruma çalışmalarına yasal bir yön veren koruma yasası ilk olarak 1983 yılında çıkarılmış; 1987 yılında değişiklik yapılan yasa, 2004 yılında son halini almıştır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de koruma yönetim planları üniversiteler ve ilgili kurumlar tarafından çalışılmaktadır.

UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nin Dünya Mirası Listesinde yer alma koşullarından biri olarak koruma yönetim planı talep etmesi ile birlikte, koruma alanları için yönetim planlarının hazırlanması bir zorunluluk haline gelmiştir.

1.1 Amaç

Çalışmanın amacı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı kapsamındaki Topkapı Sarayı için koruma yönetim planı önerisi hazırlamaktır. Bu kapsamdaki kültür varlıklarının korunması adına oluşturulacak koruma yönetim planı ile sürdürülebilir koruma ve kent politikalarına dahil olmak, ilgili tüm paydaşların proje ve uygulamalar ile farkındalığına katkı sağlayacak etkinlik, eğitim ve politikalara yön vermek amaçlanmıştır.

1.2 Kapsam ve Yöntem

Bu çalışmada kültür varlıklarının korunmasına yönelik uluslararası alanda hazırlanmış koruma yönetim planı rehberleri incelenerek Sur-i Sultani içinde yer alan Topkapı Sarayı avluları ile çevresindeki tarihi yapı ve alanlar için bir koruma yönetim planı çalışması hedeflenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde dünyada ve ülkemizde koruma yönetimi kavramının gelişimi ele alınmıştır. İkinci bölümde koruma yönetim planı rehberleri, üçüncü bölümde Topkapı Sarayı ile peyzaj ve farklı karakter alanlarından oluşması yönüyle benzer nitelikte İngiltere'den bir örnek üzerinden koruma yönetimi planı çalışması incelenmiştir. Dördüncü bölümde Topkapı Sarayı için bir KYP önerisi ve son bölümde

Çalışmanın değelenlendirmesi yapılmıştır. Tezde yer alan kaynak belirtilmemiş fotoğraf, şekil ve tablolar yazara aittir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ

Kültür, bir ülkeyi ve milleti diğerlerinden farklı ve özgün kılan gelenek, inanış, halk dansı, sanat, edebiyat ve mimari değerlerden oluşan yaşam biçimini etkileyen somut ve soyut kavramlar bütünüdür (Ortakçı A. , 2017). Somut ve soyut kültürel miras öğeleri, milli değerlerin ve koruma bilincinin oluşmasına zemin hazırlayan unsurlardır ve kültürel mirasın korunması, kültür aktarımının sağlanmasının yanısıra tarihsel ve ekonomik değerlerin de sürdürülmesini sağlar (Bayır & Köse, 2019). Somut kültürel miras değeri olan tarihi yapılar ile kesişen ve tarihsel ve ekonomik değerler kapsamında yer alan kültür turizminin yapılara tehdit içeren ve yönetilmesi gereken olumsuz etkileri olduğu kadar (Yıldırım & Deniz, 2018), Koruma Yönetimi kapsamında yer alan olumlu etkileri de vardır (Şekil 1).

Uluslararası Saygınlık,	Halkın Bilinçlenmesi,	Kimlik Kaybının Önlenmesi,	Kimlik Kaybının Önlenmesi,	Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği,	İstihdam
--------------------------------	------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------	---	-----------------

Şekil 1: Koruma Yönetiminin Yararları

Ziyaretçi yönetimini de içeren kapsamlı konuları ele alan Koruma Yönetimi, kültürel mirasın korunmasının yönetimi ile birlikte tarihsel, ekonomik değerlerin sürdürülebilirliğini sağlarken, milli değerlerin varlığını sürdürmek ve koruma bilinci sağlamak için birçok disiplinden katılımcının, kurum ve kuruluşların aralarındaki karmaşık ilişkilerin yönetimine de yarar sağlar.

1.1. DÜNYADA KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ

Koruma kavramı 1789 Fransız Devrimi'nden sonra halkın kilise, soyluluk ve krallığa karşı bir duruş ile simge yapılardan nefretini çıkararak yaptığı tahribatın ardından 19.yüzyılın başında ihtilalin etkilerini onarmak amacı ile başlamıştır (Ülgen,

1943). Devrim sonrası süreçte Ortaçağ yapılarına yeniden ilgi duyulmuş ve üslup birliği akımına öncülük edilmesi ile restorasyonda eserlerin geçmişini gösteren belge, doküman ve görsel verilerin kullanımına başlanmıştır (Ülgen, 1943).

Üslup birliğinde anıt ilk üslubuna göre restore edilmek istenildiği için, süreç içerisindeki değişimler, onarımlar ve aldığı eklerin yıkılarak yok edilmesi; anıtın tek dönem yapısı görünümüne sokulmaya çalışılmış olmasına karşın sanat eleştirmeni John Ruskin (1819-1900) ve William Morris tarafından müdahale yapılmamasının daha uygun olacağına dair eleştiriler yapılarak “Romantik Görüş” adı verilen düşünceler ortaya atılmış ve 1877’de İngiltere’de faaliyetlerini günümüzde de sürdüren Tarihi Binaları Koruma Topluluğu, SPAB (Society for the Protection of Ancient Buildings) kurulmuştur (Ahunbay, 1999).

Yapılara müdahale yapılmaması görüşlerini irdeleyen yaklaşımı İtalyan mimar ve sanat tarihçisi Luca Beltrami, Venedik’in simgelerinden olan San Marco Kilisesinin çan kulesinin 14 Temmuz 1902’de aniden çökmesi üzerine, meydanı tamamlayıcı özelliği nedeniyle rekonstrüksiyonunun yapılmasını uygun görmüştür (Mazlum, 2014). Beltrami’nin “Tarihi Restorasyon” denilen ve restorasyonu belgelere dayandırmanın önemini vurgulayan yaklaşımında arşiv belgeleri, tarih kitapları, pullar ve resimler gibi farklı dokümanlar bulunmaktadır (Ulus, 2016).

İtalyan mimar Camillo Boito (1836-1914), üslup birliği, romantik görüş ve tarihi restorasyon kuramlarının restorasyon ve konservasyon stillerini “çağdaş restorasyon” kuramı olarak sentezlenmiş: Tarihi bir anıtı, saygı duyulması gereken farklı dönemlerin katkılarının bir bütünü olarak algılayarak restorasyon yerine konservasyonun nadir durumlar dışında daha tercih edilesi olduğu anlayışını benimsemiştir (Jokilehto & Feilden, 1986). Çağdaş restorasyon kuramı sonrasında 30 seneyi aşkın süre zarfında şekillenen kararlar, toplanan “Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Kurulu” tarafından kabul edilen “Carta del Restauro” isimli kararlar 1931’de Atina’da düzenlenen “Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı”da kabul edilmiştir (ICOMOS, 1931). Alınan kararlar kapsamında restorasyon çalışmalarına danışmanlık sağlamak üzere uluslararası kuruluşların kurulması ve tarihi alanların korunmasında ulusal alanda düzenleyici kararların alınmasına dair Koruma Yönetim Planına hizmet edecek ilkeler

belirlenmiştir. Alınan kararlar günümüzde de halen güncelliğini koruyan, ulusal ve uluslararası işbirliği, modern yöntemlerin koruma çalışmalarına entegrasyonu, tarihi belgelemek, tarihi değerlerin farkındalığı gibi yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Koruma kapsamında UNESCO¹, IUCN², ICCROM³ ve ICOMOS⁴ gibi uluslararası alanda etkinliği olan kurum ve sivil toplum örgütleri kurulmuştur.

II. Dünya savaşı sonrasında 1954'te UNESCO tarafından organize edilen, kültür ve doğa mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması toplantısında "Outstanding Universal Value" (Üstün Evrensel Değer) kavramı ile dünya ülkelerinin tümündeki kültürel varlıkları, bir bütün olarak ele alınmış, bu varlıkların özgünlükleri ile korunarak gelecek nesillere aktarılması hedef olarak belirlenmiştir (Ortakçı , 2017).

Atina'da birincisi düzenlenen konferansın ikincisi Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri II. Kongresi adı altında 1964 tarihinde Venedik'te gerçekleştirilmiştir. Venedik Tüzüğü'nde Carta del Restauro kararlarının kapsamlı olarak ele alındığı bir çalışma yapılmıştır (ICOMOS, 1964). Bu tüzük kapsamında 16. maddede KYP'na rehberlik edecek şekilde restorasyon ve arkeolojik çalışmalarda her zaman çizim ve fotoğraflarla açıklık kazandırılması, çözüm getirici ve eleştirici raporlar şeklinde kesin belgelerin hazırlanması ve arşivlenmesine değinilmiştir.

¹ UNESCO: (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) 1942 yılında savaş zamanında Nazi Almanyası ve müttefiklerine karşı olan Avrupa Ülkeleri, İngiltere'de gerçekleşen Müttefikler Eğitim Bakanları Konferansında (CAME) savaş sonrasında eğitim sistemlerini yeniden inşa etmenin yollarını ve araçlarını tartışmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. Konferansın sonunda otuz yedi ülke UNESCO'yu kurmuştur. 16 Kasım 1945 tarihinde imzalanan UNESCO Kuruluş Sözleşmesi yirmi ülkenin onamasının ardından 4 Kasım 1946 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

² IUCN: (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği) 1948'de kuruldu ve devletleri, STK'ları ve bilim adamlarını dünya çapında bir araya getirmiştir. IUCN'nin merkezi İsviçre, Gland'dadır. Misyonu, dünyadaki toplumları doğanın bütünlüğünü ve çeşitliliğini korumak ve doğal kaynakların her türlü kullanımının adil ve ekolojik olarak sürdürülebilir olmasını sağlamak, etkilemek, teşvik etmek ve yardımcı olmaktır.

³ ICCROM: (Uluslararası Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu Çalışma Merkezi), Merkezi Roma'da bulunan uluslararası bir kuruluştur. 1956 yılında UNESCO tarafından kurulan ICCROM' un görevi, taşınmaz ve taşınabilir kültürel mirasın korunmasını güçlendirmek için araştırma, dokümantasyon, teknik yardım, eğitim ve kamuoyu bilinçlendirme programları yürütmektir.

⁴ ICOMOS: 1965 yılında kurulan ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), merkezi Fransa'da bulunan bir sivil toplum kuruluşudur. Görevi; Ülkeleri, mimari ve arkeolojik mirasın korunmasında teori, metodoloji ve bilimsel tekniklerin uygulanmasına teşvik etmektir. Çalışmaları, 1964 tarihli Anıtların ve Sitlerin Korunması ve Restorasyonu Hakkında Uluslararası ilkeleri olan Venedik Tüzüğü'ne dayanmaktadır.

1972’de imzalanan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması sözleşmesi ile taraf olan her ülke, öncelikle kendi topraklarında yer alan kültürel ve doğal mirasın gelecek nesillere iletilmesi için, korunması, muhafazası ve sunumu görevinden sorumludur (UNESCO). Ayrıca Birleşmiş Milletler tarafından UNESCO bünyesinde uluslararası bir komite olan “Dünya Mirası Komitesi” kurulmuş ve UNESCO Genel Konferansı'nın olağan oturumlarına ve genel kurul toplantılarına, ICCROM, ICOMOS ve IUCN temsilcilerinin ve benzer hedeflere sahip sivil toplum kuruluşlarının istişare edilerek katılabileceği ifade edilmiştir (UNESCO).

Avustralya’daki ulusal ve kültürel değerleri olan tarihi yerler de dahil olmak üzere kültürel öneme sahip alanlar için Burra Tüzüğü hazırlanmış ve 1979’da ICOMOS’un Avustralya örgütüne kabul edilmiştir (ICOMOS, 2013). Burra Tüzüğü, ICOMOS’un bir ülkeye özgü çalıştığı ilk tüzüktür. Ülkeleri ilgilendiren koruma yönetimi alanındaki çalışmalar ICOMOS, ICCROM ve IUCN gibi sivil toplum örgütlerince koruma yönetim planı kapsamında gerçekleştirilerek ülkelerin tarihi değerlerine yönelik çalışmalar teşvik edilmiştir. Kültür politikası dönemin şartları, iktidarın siyasal görüşü gibi nedenlere bağlı olarak oluşmakta ve devlet kuruluşlarının, bakanlıkların, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, büyük ekonomi ve finans kuruluşlarının da katılımı ile sağlanmaktadır (Erbay & Erbay, 2009, s. 85).

KYP’ını destekleyecek bütünleşik korumaya yönelik ifadeler 1975’te Amsterdam Bildirgesi ile yayınlanmıştır. 1994’te Nara Özgünlük Konferansı’nda yayınlanan bildiri kapsamında her kültürün kendi miras değerlerine özgü özelliklerin tanınmasının önemi vurgulanmıştır (ICOMOS, 1994).

2003 yılında uluslararası alanda geçerli olan ve günümüzde koruma anlayışına yön veren ICOMOS’un hazırladığı Mimari Mirasın Analiz, Koruma ve Yapısal Restorasyonu Tüzüğü ilkeleri, koruma yönetim planının temelini yansıtır (Güler & Ekinci, 2010). Tüzükte yapıya müdahale yaklaşımlarının kontrol ve izleme için yapılan tüm işlemlerin belgelenmesinden ve bu bilgilerin saklanması bahsedilir (ICOMOS, 2003).

28 Kasım 2011’de Paris’te yapılan 17. ICOMOS Genel Kurulunda kabul edilen Valetta İlkeleri kapsamında yönetim planı kavramı (ICOMOS, 2011) tanımlanmıştır: *“Yönetim Planı kültür mirasının korunması için kullanılacak tüm strateji ve araçları ayrıntılı olarak tanımlayan ve aynı zamanda çağdaş yaşam gereksinimlerini karşılayan bir belgedir. Yasal, parasal, yönetsel ve korumaya yönelik belgeler ile koruma ve izleme planlarını içerir.”*

UNESCO Dünya Miras Listesi’ne aday olacak kültürel ve doğal varlıklar için koruma yönetim planının hazırlanması zorunluluğu getirilmiştir; çünkü kültürel ve doğal miras, sadece bir ulusun değil, bir bütün olarak insanlığın yeri doldurulamaz varlıkları arasında olup bu mirasın bozulması ile meydana gelen kayıp, tüm dünya milletlerinin mirasının yoksunluğuna neden olur (UNESCO, 2021). Temmuz 2021’de UNESCO, dünya mirasını korumak konusunda gerçekleştirilmiş bildirimlerde alınan kararların uluslararası alanda korumaya yönelik belirlediği düzenlemelerin uygulanmasına yönelik 1977’den bu yana hazırladığı “Uygulama Rehberi” (The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention) kılavuzlarından 28.sini yayınlamıştır. Bu kılavuz ile kültür varlığının, Dünya Kültür Mirası Listesi’ne veya Tehlike Altındaki Dünya Kültür Mirası Listesi’ne kayıt edilerek tescillenmesini; mirasın korunması ve konservasyonunu; ICOMOS, IUCN ve ICCROM gibi “Dünya Mirası” kuruluşları ile birlikte uluslararası alanda rehberlik hizmetlerinin yapılmasını; Kültür mirasına ilişkin toplantı, kongre ve seminerlerin organize edilmesini hedeflemektedir. Bu temel kılavuz dışında hazırlanan koruma yönetim planı rehberleri uluslararası alanda kullanılmaktadır.

1.2. TÜRKİYE’DE KORUMA KAVRAMININ GELİŞİMİ

Yasa ve yönetmeliklerle desteklenen kültürel mirasın korunması konusu Türkiye’de 1869, 1874, 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnameleri (Eski Eserler Tüzükleri) ile başlamıştır. 1917 yılında “Muhafaza-i Âsar-ı Âtika Encümen-i Daimisi” (Eski Eserler Koruma Kurulu) kurulmuş; 1951 yılında “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun” çıkarılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Türkiye’de Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar

1848	Ebniye Nizamnamesi
1864	I. Asar-ı Atika Nizamnamesi
1869	Ebniye Nizamnamesi
1874	II. Asar-ı Atika Nizamnamesi
1879	Ebniye Nizamnamesi
1884	III. Asar-ı Atika Nizamnamesi
1906	IV. Asar-ı Atika Nizamnamesi
1951	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
1972	Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Anlaşma
1973	Eski Eserler Kanunu
1983	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
1985	Avrupa’nın Kültürel Mirasının Korunması için Anlaşma
2004	5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
2005	Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Türkiye, 1954’de “Silahlı Çatışmalar Durumunda Kültürel Varlığın Korunması ile ilgili Anlaşma”, 1965 yılında Venedik Sözleşmesi, 1992’de Valetta Sözleşmesi “Arkeolojik Mirasın Korunması ile ilgili Avrupa Anlaşması”, 1972 yılında “Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Anlaşma” ve 1985 de geliştirilen “Avrupa’nın Kültürel Mirasının Korunması için Anlaşma” gibi anlaşmalara dahil olunmuştur.

1973 yılında çıkarılan “Eski Eserler Kanunu”, 1983 yılında “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2004 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bununla birlikte çeşitli ilke kararları da bulunmaktadır.

2005 yılında 2863 sayılı kanununun Ek 2. maddesine dayanılarak hazırlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” kapsamında yer alan “Alan Yönetimi” kavramı ile ilgili “Yönetim Alanları’nda; söz konusu alanların korunması yaşatılması ve değerlendirilmesi amacı ile işletme projesi, kazı planı, çevre düzenleme projesi veya Koruma Amaçlı İmar Planı kararlarını dikkate alan koruma

geliştirme projeleri içeren, yıllık ve beş yıllık uygulama etapları ve bütçelerine sahip ve her beş yılda bir gözden geçirilecek olan Yönetim Planları hazırlanacaktır” hükmüne yer verilmiştir (URL-1).

Yönetim Planı taslağı beş bölümden oluşmaktadır: Mevcut durum tespiti; Alanın Analizi; Çalışma Programı, Zamanlama ve Projelerin Belirlenmesi; İzleme, Değerlendirme ve Eğitim Süreçlerinin Tanımlanması. Ören yerleri, sit alanları ve etkileşim sahaları ile bağlantı noktalarını kapsayan Alan Yönetimi mevzuatındaki bu bölümler ileride oluşturulabilecek anıt ölçeğindeki KYP’na işaret eden başlıklara ve yönetime da ışık tutacaktır.

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından 2009 yılında hazırlanan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca desteklenen KYP hazırlık aşamalarının benzeri niteliğinde olan alan yönetimi çalışmaları ile ilgili adımların anıt ölçeğinde örneklere de rastlamaktayız. Bu kapsamda UNESCO Dünya Mirası Listesinde Türkiye’den bazı örnekler üzerinde çalışılmıştır. Alan Yönetimi Mevzuatının 5 ana başlığı altında kategorize edilerek incelenen Truva Arkeolojik Yerleşkesi kapsamlı bir örnektir (Tablo 2).

Truva Arkeolojik Yerleşmesi’nde yönetim planı eksikliğinden kaynaklanan sorunlar olduğu konusuna değinilmiştir. Buna bağlı olarak yapılan çalışma kapsamında alanın sit alanı ve Dünya Miras Alanı olması nedeniyle Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Park olması nedeniyle de Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda olduğundan bahsedilirken her iki bakanlığın da yasaların kendisine verdiği yetki ve sorumluluk çerçevesinde hareket ediyor olması sebebiyle bazı karışıklıkların ortaya çıkmasına yol açtığından bahsedilmiş ve yasal olarak yapılması zorunlu düzenlemelerin gerçekleştirilemediği belirtilmiştir (UNESCO).

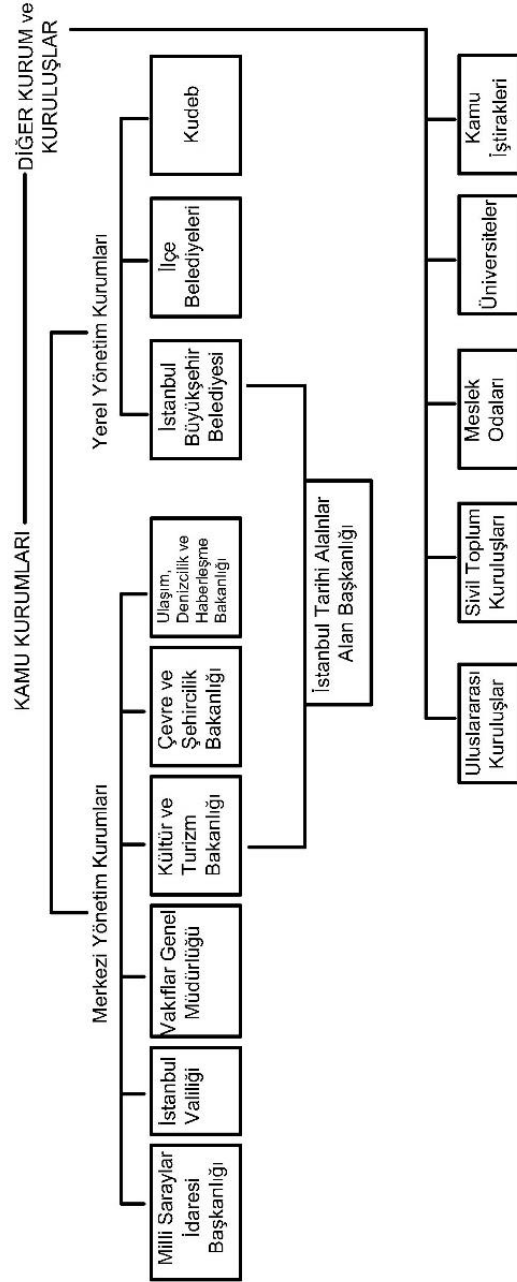
Alan Yönetimi Başkanlığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi koordinasyonu ile Tarihi Yarımada Yönetim Planı hazırlanmıştır. Sur-i Sultani’nin de içinde olduğu İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planının ilki 2011 tarihinde yapılmış ve UNESCO’un tavsiyelerinin de dikkate alındığı güncellenen 2018 tarihli Tarihi Yarımada Yönetim Planı şeklinde yayınlanmıştır. Bununla birlikte yapı ölçeğinde

ilgili paydaşlar ile koordineli olarak hazırlanmış Koruma Yönetim Planlarına da ihtiyaç vardır.

Tablo 2: Truva Arkeolojik Alanı Yönetim Planı Şeması

TRUVA ARKEOLOJİK ALANI		
MEVCUT DURUM TESPİTİ		
1	UNESCO'nun Dünya Miras Alanı Tescil Kararı	Alanın ilintili olduğu kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulması ve yönetim, fonksiyon ve koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi. (URL-1)
2	Araştırma Yönetimi	
3	Coğrafi Konum	
4	Dünya Miras Alanı Özellikleri ve Mevcut Durum	
ALANIN ANALİZİ		
5	Tarihçe	Problemler, kapasite tespiti, fonksiyonel ve yönetsel analiz.
6	Varlığın Tanımı, Değeri ve Önemi	
7	Dünya Miras Alanı Özellikleri	
8	Yönetim Yapısı	
9	İdari, Alan Düzeyinde, Müze ile İlgili, Güvenlik, Yapılan Çalışmalar ile İlgili, Sosyal ve Ekonomik, Yönetim Planı Eksikliğinden Kaynaklı Sorunlar	
VİZYON VE POLİTİKALAR		
10	Ziyaretçi Yönetimi	İdari ve mali modeller ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumu ve tanıtımının sağlanması.
11	Toplumsal Farkındalık	
12	Dünya Miras Alanı İçin Alınan Kararlar	
ÇALIŞMA PROGRAMI, ZAMANLAMA VE PROJELERİN BELİRLENMESİ		
13	Ziyaretçi Yönetimi	Görev tanımları, çalışma programları, bütçe analizleri ile finans kaynaklarının belirlenip eylem planlarının oluşturulması.
14	Toplumsal Farkındalık	
15	Dünya Miras Alanı İçin Alınan Kararlar	
16	Finansal Kaynaklar ve Yatırımlar	
17	Karar Vericilerin, Kolaylaştırıcıların ve Yararlananların Korumaya İlişkin Görüşleri	
İZLEME, DEĞERLENDİRME VE EĞİTİM SÜREÇLERİNİN TANIMLANMASI		
18	Dünya Miras Alanı İçin Alınan Kararlar	Alan Yönetimi konusunda programların düzenlenmesi ve izleme değerlendirme yönetiminin yapılması. (URL-1)

Koruma yönetim planı hazırlanması zorunluluğu ülkemiz yasalarında yoktur; buna karşın UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne aday olacak kültürel ve doğal varlıklar için koruma yönetim planının hazırlanması zorunluluğu getirilmiştir. İstanbul'da koruma konusunda sorumlu merkezi, yerel kuruluşlar olduğu kadar sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, kamu iştirakleri, üniversiteler ve uluslararası kuruluşlar da yer almaktadır (Şekil 2).

Şekil 2: İstanbul'da Anıtların Korunmasında Yetkili Kurum ve Kuruluşlar

İKİNCİ BÖLÜM

2. KORUMA YÖNETİM PLANI SÜRECİ

Küçük bir müstakil evden, bir saray yapısına kadar farklı boyut ve karmaşıklığıdaki alanlara uygulanabilen Koruma Yönetim Planı'nın (KYP) kapsamı, çalışılan alana dair önem içeren hususları, önem sebebini ve buna bağlı olarak gelecekteki kullanım ve gelişiminde bu değerlerin korunmasını sağlamak amacıyla uygulanacak politikaları içerir (Kerr, The Conservation Plan, 2013, s. 1). Valetta ilkelerine göre Yönetim Planı kültür mirasının korunması için kullanılacak yasal, parasal, yönetsel ve korumaya yönelik tüm strateji ve araçları ayrıntılı olarak tanımlayan ve aynı zamanda çağdaş yaşam gereklerini karşılayan, koruma izleme planlarını da içeren bir belgedir. Gelecekte herhangi bir kullanım, değişiklik, geliştirme, yönetim veya onarımda neler yapmamız gerektiğini açıklar (Anonim, CMP, s. 1). Tarihi varlıklar, alanlar ve anıtlar için yönetim stratejisinin geliştirilmesine yardımcı olan KYP, varlığın önemini açıklar ve bu önemi korumak için gelecekteki kullanım, yönetim, değişiklik veya onarımların nasıl yapılacağını inceler (URL-2).

Koruma yönetim planı hazırlıkları için ICOMOS, ICCROM ve IUCN gibi kuruluşlar ve bu kuruluşların desteklediği uzmanlarca⁵ rehberler oluşturulmuştur. Oluşturulan KYP rehberlerinin içerikleri temel birer kaynak olması nedeniyle tek bir yapıya ya da alana yönelik özelleşmiş başlıklar yerine genel kavramlar içerir. İçerikler alanın türü, kullanıcıların ihtiyaçları, karşılaşılan sorunların çeşitliliği ve mevcut koşullar çalışılacak alana yönelik detaylandırılmalıdır (Kerr, 2013, s. 1). Standart bir format, çok çeşitli kaynaklarla ilgili bilgilerin tutarlı bir şekilde yorumlanması ve planlama sisteminin başarılı bir şekilde çalışması için gereklidir. 2020 Covid-19 pandemisi ile iyice hissedilen küreselleşmiş dünya düzeninde tarihi alanlarla ilgili yönetim faaliyetlerinin standartlaştırılması, dünya mirası alanlarının bir grup olarak

⁵ [James Kerr (ICOMOS), Bernard M. Feilden ve Jukka Jokilehto (ICCROM) ve Lee Thomas, Julie Middleton (IUCN)]

yönetimini planlamak ve ilerlemesini izlemek için de çok önemlidir. Standart bir formatın diğer bir avantajı, gerektiğinde belirli amaçlar için istatistiksel ve diğer bilgilerin edinilmesinin nispeten kolay olmasıdır (Jokilehto & Feilden, 1986). Buna yönelik olarak uluslararası alanda geçerli bir örnek olması sebebi ile üzerinde çalışılacak KYP ile ilgili bahsedilecek adımlar UNESCO'nun hazırladığı 2021 kılavuzu temel alınarak oluşturulmuştur (UNESCO, s. 12). Kılavuza göre etkili bir yönetim sisteminin ICCROM, IUCN ve ICOMOS KYP rehberleri ile ortak unsurları incelenmiştir. ICCROM: (Jokilehto & Feilden, 1986), IUCN: (Thomas, Middleton, & Phillips, 2003) ve ICOMOS: (Kerr, The Conservation Plan, 2013) (Tablo 3).

Tablo 3: KYP'nın Yararlarının Rehberler Doğrultusunda İncelenmesi

UNESCO İlkeleri	Koruma Yönetim Planının Yararları	
Mirasin Anlaşılması	Tüm disiplinler arasında entegrasyon sağlar	IUCN
	Mirasa özgü dökümantasyon sağlar	ICCROM
Tüm Disiplinlerin Katılımı	Saha personelinin yetkinliğini sağlar	ICCROM
Planlama,Uygulama, İzleme Döngüsü	Süreç sürekliliği sağlar	IUCN
	Stratejik bakım planı sağlar	ICCROM
	Periyodik bakım ve gözden geçirim sağlar	ICOMOS
Afet ve Risk Etkisi	Tüm koşullara uyum sağlar	IUCN
	Gözetim sağlar	ICCROM
Kaynak Temini	Bütüncül bakış açısı sağlar	IUCN
Kapasite Geliştirme	Gelecek odaklı karar analizi sağlar	IUCN
	Kaynakların envanterini sağlar	ICCROM
Şeffaflık	Çalışanların fikirlerine değer sağlar	IUCN
	Uluslararası sözleşmelere saygı sağlar	ICCROM
	Kayıt tutmayı sağlar	ICOMOS

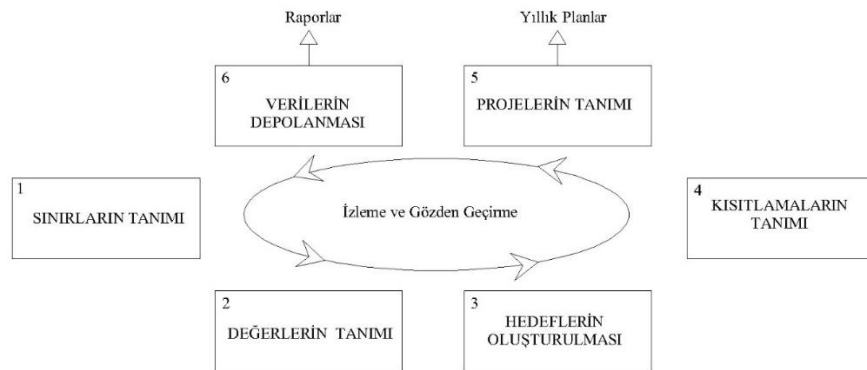
İncelenen KYP rehberleri doğrultusunda KYP'nı tanımlama sürecinde, üç temel aşama belirlenmiş ve KYP rehberleri üç ana başlık altında incelenmiştir (Tablo

4). Değeri Anlamak başlığı kapsamında kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasına yönelik amaç ve farkındalık oluşturarak alan tanımı önerildi. Politika Geliştirme kapsamında koruma ve tanıtıma yönelik eylem ve sorumluların belirlenmesi ve son adım olan Politikaya Göre Yönetim Planı Oluşturmak üzere uygulama, izleme ve değerlendirme önerildi.

Tablo 4: KYP Hazırlık ve Uygulama Süreci

KORUMA YÖNETİM PLANI SÜRECİ		
1. Aşama:	2. Aşama	3. Aşama
DEĞERİ ANLAMAK	POLİTİKA GELİŞTİRMEK	POLİTİKAYA GÖRE YÖNETİM PLANI OLUŞTURMAK
a) Amaç Belirlemek	a) Eylemleri Belirlemek	a) Uygulama
b) Farkındalık Oluşturmak	b) Görev ve Sorumluları Belirlemek	b) İzleme, İnceleme ve Değerlendirme
c) Alanı Tanımlamak ve Değerini Belirtmek		

ICCROM kapsamında hazırlanan KYP rehberine göre alanın ve kaynakların tanımlanması ve değerlendirilmesinin ardından hedeflerin oluşturulması ve mimari projelerin, çalışma programı ve yıllık planların hazırlanması ile sonuçların kaydedilmesi, raporlanması ve gözden geçirilmesi önerilmektedir. Süreç, içinde ve sonunda verilerin depolanması, saha tanımının revizyonu ve yeniden değerlendirmesini, revize edilmiş hedeflerin oluşturulması ve kısıtlamaların yeniden değerlendirilmesi ve gözden geçirilmiş çalışma programı ve yıllık plan oluşturulmasını kapsamaktadır (Jokilehto B. M., 1998, s. 35) (Şekil 3).

Şekil 3: ICCROM KYP Rehberine Göre Hazırlık ve Uygulama Süreci

2.1. DEĞERİ ANLAMAK

Kültürel değerler, mirasın türüne ve kültürel bağlamına yönelik nitel olarak ifade edildiği takdirde özelliklerin özgünlük koşulları anlaşılabilir (UNESCO, s. 27). Nitel bu değerler: Biçim ve tasarım, malzeme ve madde, fonksiyon ve kullanım, gelenekler, ve tekniklerdir (UNESCO, s. 27). Otantikliğe dair öğeler, koruma konusunda anlaşılması ve yönetilmesi gereken mevzulardır. Bunlarla ilgili bilgi toplamak, değerlerin ne tür bir miras olduğunun açıklamasını yapmak, zaman içindeki değişimini analiz etmek, mirasın günümüzde nasıl kullanıldığını belirlemek KYP'nın ilk aşamasını oluşturur (Anonim, CMP, s. 11).

2.1.1. Amaç Belirlemek

Koruma planının amacı tarihi bir yerin geleceğinin güvence altına alınacak şekilde sürekli bakımı ve gelişimine yardımcı olmak ve önerilen koruma eylemini tedarik edilebilir kaynaklarla ilişkilendirmektir (Kerr, 2013, s. 2). Bununla birlikte miras alanlarının korunmasında akademisyenlerin, mimarların, zanaatkârların, arkeologların ve ilgili yetkin disiplinlerin görevlerini yerine getirmesine yardımcı olmaktır (Jokilehto B. M., 1998, s. 24).

KYP amacını belirleyen ifadeler hususi, ulaşılabilir ve gerçekçi, zamanla ilgili, ölçülebilir, önem ve özgün değerleri yansıtan, netlik içerir kapsamda tanımlanmalıdır (Thomas, Middleton, & Phillips, 2003, s. 33). Uzun vadeli hedeflere yönelik yapılacaklar öncelik sırasına göre belirlenip kısa vadede buna yönelik amaçlar yöneticiler tarafından belirlenmelidir (Thomas, Middleton, & Phillips, 2003, s. 33).

2.1.2. Farkındalık Oluşturmak

KYP oluşturulmaya başlandığında planlama sürecine doğrudan katılması gereken kişiler, mirasın öneminden haberdar olunması için ihtiyaç duyulan kişiler ve KYP hakkında danışılacak yasal kurum veya kişiler gibi tüm paydaşların koruma konusunda tek bir amaç üzerinde ortak bir fikir birliği sağlamaya yönelik çalışma yapması gerekir (URL-3). Bu doğrultuda; Tarihi mirasın korunması, şehir plancıları, mimarlar, sosyologlar, yöneticiler ve sivil toplum kuruluşları da olmak üzere birçok farklı profesyonelin katılımını gerektirmektedir (Anonim, CMP, s. 8). KYP ile yerel halkın ve idarelerin miras değerleri ve tarihi yapıların önemi, geleneksel malzemelerin

kullanımı, düzenli bakım ve zamanında onarımın yanı sıra, yapıların tanıtılması konularında farkındalık sağlanmalıdır (Jokilehto, 1998, s. 77).

Kültürel mirasın deformasyonunda fiziksel, ekonomik ve kültürel nedenler olabilir. Koruma yalnızca fiziksel nedenlerden kaynaklanan bozulmayı geciktirirken, KYP sayesinde halkın mirasın değeri konusunda farkındalığını sağlayarak kültürel tutumlarının değiştirilmesi ile deformasyonun ekonomik nedenleri de ortadan kaldırılabılır (Jokilehto B. M., 1998, s. 86). Yerel yönetimlerin farkındalık üzerine desteği de eğitim faaliyetleri ve etkinlik oluşturmak noktasında değerlidir.

Görevin karmaşıklığı göz önüne alındığında, aşamanın bu kapsamı, koruma planlama sürecinin bazı yönlerini vurgulamakla sınırlıdır: Tarihi kaynakları günümüz yaşamına entegre etmenin bir aracı olarak tarihi mirasın eğitim değeri, kültürel ve turizm potansiyeli ile kültür ve tarih bilincini oluşturmayı içerir (Jokilehto B. M., 1998, s. 20). Eğitim ile büyük ölçüde farkındalık sağlanır. Koruma için eğitim ve duyarlılık okullarda başlamalı ve üniversitelerde ve ötesinde devam etmelidir. Büyük şehirlerde profesyonellerin gelişimi için uzun süreli yarı zamanlı mesleki gelişim kursları düzenlenmelidir. Ülkenin her bölgesi, koruma konusunda eğitim veren en az bir enstitü geliştirmeye teşvik edilerek bu programların geliştirilmesine yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası uzman ve öğrenci değişimine teşvik edilmelidir (Jokilehto B. M., 1998, s. 129).

2.1.3. Alanı Tanımlamak ve Değerini Belirlemek

Alanı tanımlamak ve değerini belirlemek, topluma değer katan nitelikleri belirlemeye ve değerlendirmeye yardımcı olurken, hem gelecekteki hem de günümüzdeki politikaları planlama süreci için temel oluşturmaktadır (Kerr, 2013, s. 4). Böylece yerin korunmasını veya mümkün olduğunca az bozulmasını sağlayacak politika kararlarının alınması sağlanır.

KYP kapsamındaki farklı miras türlerinin her birinin açıklanması gerekir. Örneğin tarihi bir bahçe, koleksiyonlar, binalar, arkeolojik alanlar, ekolojik alanlar, arşivler ve iç mekanların zaman içinde nasıl değiştiğine dair bir analiz yapmak, şu anda nasıl yönetildiğine ve insanların bugün nasıl kullandıklarına dair bilgi ve kanıt toplamak mirası anlamak için gereklidir (Anonim, CMP, s. 9). Mirasa dair tarihi ve

fiziki koşullar; sosyo-ekonomik ortam; ziyaretçi özellikleri ve korunan alan üzerindeki etkisi hakkında bilgi toplanıp, sonrasında bu veriler değerlendirilmelidir (Thomas ve diğ., 2003, s. 27).

Alanı tanımlamak üzere, plan veya harita ile saha tanımlaması ve incelemesi, ileride başvurmak üzere fotoğraf çekimi, inşaat ve tadilat fotoğrafları, eskizler, çizimler, görgü tanıkları ve şartnamelerin incelenmesi ve arşiv araştırması yapılarak grafik çizelgeler ile belgelendirme yapılmalıdır (Kerr, 2013, s. 8-11).

Mirasın önemini değerlendirmek için kriterlerin nasıl seçilebileceği, raporlanabileceği ve oluşturulacak belgelere nasıl uygulanabileceği hususunda üç konu vardır. Bunlar: Bir yerin neden önemli olduğuna dair kriterler, önem derecesinin değerlendirilmesi, değerlendirmenin kim tarafından ve hangi şartlarda yapılması gerektiğidir (Kerr, 2013, s. 8-11).

Özgünlük kriteri, miras kaynaklarının değerlendirilmesinde önemli bir husustur (Jokilehto, 1998, s. 17). Bu sebeple otantiklikliğin kavramları bu sorunun cevabını oluşturur. Nara Özgünlük Belgesinde otantikliğe dair açıklamalar yer almaktadır: Otantiklik kültürel varlığın, özgün haline ne kadar sadık kaldığı ve özgünlük kriterlerinin ne kadar korunabildiğinin ifadesidir. Tarihi mirasın otantikliğine dair konular olan biçim ve tasarım, malzeme, fonksiyon ve kullanım, gelenekler, teknikler ve yönetim sistemleri, konum ve nitelikler; somut ve soyut miras biçimleri, gelenek ve sürdürülebilirliği ve diğer iç ve dış faktörler (UNESCO, s. 27) bir yerin neden önemli olduğuna dair kriterleri belirler. Malzeme, otantikliğin asıl belirleyicilerinden biridir (Rowney, 2004).

Varlığın yapıldığı zamanın, coğrafyanın, kültürün eseri olması, tarihe tanıklık etmesi, zamanın izlerini taşıyor olması yönüyle sosyal, ekonomik ve kültürel bir değer taşımasını sağlar (Rowney, 2004). Geçmişten günümüze sözlü veya uygulamalı olarak, nesilden nesile aktarılan, yapı tekniği ve işçilik, yapının mimari tasarımını oluştururken malzeme kullanımında dönemin tekniğinin kullanıldığı ve dolayısıyla günümüzde belki de unutulmuş, eski teknikleri yaşatan bir yapı ile varlığını sürdüren önemli bir değerdir (Ulukan, 2014, s. 107). Tasarım, bir yapının çevresine göre şekillenirken, mekânın karakterini oluşturur ve böylece zamanın sosyal, ekonomik ve

kültürel kanıtı ve değeri niteliğini de taşır (Ulukan, 2014, s. 108). Tüm bu kaynakların kullanılması, incelenen kültürel mirasın sanatsal, tarihi, sosyal ve bilimsel boyutlarının detaylandırılmasını ve dolayısıyla yönetilmesini sağlar (Jokilehto B. M., 1998, s. 66-67).

Miras değerleri kültürel ve sosyo-ekonomik değerler olarak iki başlık altında inceleyelim: Kültürel değerler, kimlik değeri, tasarım ve teknik değeri ile nadirlik değeridir. Sosyo-ekonomik değerler ise, Ekonomik, fonksiyonel, eğitimsel sosyal ve politik değerlerdir. Tüm bu değerlere dair tehditler ve fırsatlar KYP’nda yer almalıdır (Jokilehto, 1998, s. 21) (Şekil 4).

KÜLTÜREL DEĞERLER	- <i>Kimlik Değeri</i> - <i>Tasarım ve Teknik Değeri</i> - <i>Nadirlik Değeri</i>
SOSYO-EKONOMİK DEĞERLER	- <i>Ekonomi Değeri</i> - <i>Fonksiyonel Değeri</i> - <i>Eğitimsel Değeri</i> - <i>Sosyal Değeri</i> - <i>Politik Değeri</i>

Şekil 4: Mirasın Kültürel ve Sosyo-ekonomik Değerleri

Analiz yapılırken değerlendirmenin kim tarafından ve hangi şartlar altında olması gerektiğine dair dikkat edilmesi gereken hususlar şöyledir (UNESCO, s. 41): Tüm bilgileri dikkate alarak tarafsız, titiz ve bilimsel olunmalı, tutarlı bir profesyonellik, eşitlik ve şeffaflık standardı belirlenmeli, konuyu bilen uzmanlar dahil edilmeli, mirasın dünya miras listesinde yer alan diğer devletlerin aynı türdeki mirasın özellikleri ile karşılaştırılarak sistematik olarak değerlendirilmelidir.

2.2. POLİTİKA GELİŞTİRMEK

Günümüzde uluslararası kabul görmüş bir kuruluş olan UNESCO’nun dünya mirası listesi için belirlediği kriterler bulunmaktadır. Bu doğrultuda kültürel miras adaylıkları ICOMOS tarafından, doğal miras adaylıkları ise IUCN tarafından değerlendirilir. Uygulanacak politika, üst yönetimce belirlenen ve ilgili sivil toplum

örgütü desteği ile, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan değerlendirmeye göre yönlendirilmektedir.

Aşamanın bu bölümü, kültürel mirasın kullanımı, sınırlar, kaynaklar, yönetim sistemleri, erişim, içerikler ve kamu beklentilerine kadar çok çeşitli konuyu kapsar (Anonim, CMP, s. 14). KYP'nın birinci aşamasında yer alan fırsatlar ve tehditler tanımlanmasında kültürel mirasın niteliklerinin hangi riskler altında olduğu tespit edilirse, onu yönetmek veya geleceğini planlamak kolaylaşır. Mirasa dair sosyo-ekonomik ve kültürel değerlerin anlaşılması politika belirlemede bu açıdan önemlidir.

Planlama geleceğe yönelik bir eylem olsa da günümüzdeki koruma kararlarının belirlenmesine yardımcı olacağı için öncelikle vizyon belirlenmelidir (Thomas ve diğ., 2003, s. 33). Plan uzun vadede erişilmek istenen eylemleri tanımlamalı ve gelecekte kültürel mirasın nasıl olacağını anlaşılır olmasını sağlamalı, zaman içinde değişmesi muhtemel olmayan uzun vadeli ve sürdürülebilirlik sağlayan sürekli bir ifade ve korunan alanın kültürel ve sosyo-ekonomik yönlerini içermelidir.

2.2.1. Eylemleri Belirlemek

Eylemler vizyonu gerçekleştirmeye yöneliktir ve yönetimin başarmayı amaçladığı koşulları bir öncelik sırasına göre belirleyen sonuca yönelik ifadeleri içerir. Hedeflerin kapsamı, restorasyon uygulamaları, araştırma, inceleme ve izleme, iletişimi içeren altyapı, ziyaretçi yönetimi, eğitim ve öğretim, sosyal ve kültürel özellikler ve gelir üretimini içerir.

Eylemler kısa, orta ve uzun vadeli olarak planlanmalıdır. Bu üç kademe yaklaşımında uzun vade eylemleri, genel yönetim hedeflerini, orta vade, konuya özgü yönetim yanıtlarını geliştirmeyi, kısa vade ise yönetim için başlangıç hedeflerini içermelidir (Thomas ve diğ., 2003, s. 34). Eylemler günlük, haftalık, aylık, mevsimlik, yıllık ve beş yıllık olarak hazırlanmalı ve bunun haricinde rüzgar, yağmur sonrası ve yangın, sel, deprem ve diğer doğal afetler için acil durum eylem planları da gerekir.

Yönetimin etkinliği, aylık, üç aylık veya yıllık düzenli aralıklarla raporlamaya bağlıdır. Bu kapsamda projeler hakkında iki tür rapor olacaktır: Her bir projenin ilerleyişinin aylık veya üç aylık değerlendirmeleri ile proje grubunun ilgili finansal ve personel-zaman ilerlemesini gösteren yıllık bir özeti olmalıdır (Kerr, 2013). Projeleri

kapsamlarına, iş türlerine ve sürelerine göre sınıflandırmak uygun olacaktır (Kerr, 2013, s. 25-26). Yıllık çalışma planlarında ilk başta öngörülenin aksine bir aksama olabilir bu nedenle, proje bazlı yıllık ilerleme raporu, aylık veya üç aylık raporlarda sunulan bilgileri özetler ve genel yönetim planında önerilen projeler listesiyle karşılaştırma yapılmasına olanak tanıyarak eksikliklerin ve sorunların tanımlanmasını ve sonraki çalışma planlarında değişiklik yapılmasını sağlar (Jokilehto B. M., 1998, s. 37) (Tablo 5).

Tablo 5. Yıllık Yönetim Planı Örneği

YILLIK YÖNETİM PLANI	
Kültürel Mirasın 1. Periyot Projesi	
Önsöz	
- Alanın durumu ve içeriği	
Bölüm 1: Alanın Tanımı ve Değerlendirme	
1.1 Genel Bilgi	
- Konum, özet açıklama, kullanım	
- Haritalar, çizelgeler, fotoğraflar	
1.2 Kültürel Bilgi	
- Antropolojik, etnografik, arkeolojik, tarihsel, sanat tarihi, mimari, teknolojik, bilimsel	
1.3 Çevresel Bilgi	
- İklim, jeoloji, jeomorfoloji, sismoloji, hidroloji, insan yapımı tehlikeler	
1.4 Alanın Korunma Durumu	
- Dünya Mirası Alanı durumu, tarihi durumu	
- Potansiyel tehlike ve tehditlerin belirtilmesi	
- Kaynakların tanımı ve sınırlar	
1.5 Saha Özellikleri ve Potansiyelinin Değerlendirilmesi	
- Orjinal tarihi malzeme ile ilgili kültürel değerler ve sahanın arkeolojik potansiyeli (Malzemenin özgünlüğü, işçilik, tasarım ve ortam)	
- Alanla ilişkili kültürel değerler (Evrensel önem, anma, efsanevi ve duygusal değerler, göreceli sanat değeri, nadirlik)	
- Sosyo-ekonomik değerleri (Ekonomik, fonksiyonel, eğitimsel, sosyal, politik)	
Bölüm 2: Hedefler	
2.1 Önemli özelliklerin tanımlanması ve onaylanması	
- İdeal yönetim hedefleri	
- Yönetimi etkileyen faktörler	
- Operasyonel hedefler ve yönetim seçenekleri	
- Koruma yönetimi seçenekleri	
- Yönetim seçeneklerinin kullanımı	
- Çalışma ve araştırma seçenekleri	
- Eğitim ve yorumlama seçenekleri	
Bölüm 3: Genel Alan Yönetimi İçin Prosedür	
3.1 Projeler	
- Proje tanımlama, unvan, sınıflandırma	
- Proje kaydı	
- Proje açıklamaları	
3.2 Çalışma takvimi	
- Yıllık çalışma planı	
- Yıllık planın orta ve uzun vadeli planlarla ilişkisi	
3.3 İşlerin maliyeti ve aşamalandırılması	

Kültürel mirasın aslına uygun kalmasına dikkat ederek kullanılması hususunda eylemler oluşturulması doğrultusunda belirlenmesi gereken hedeflerin ana başlıkları; onarım ve iyileştirme öncelikleri, erişim, eğitim ve kitle gelişimi, kaynakların kullanımı ve güvenliğin sağlanması ile yasal gereksinimlerdir (Anonim, CMP, s. 15). KYP eylemleri hazırlanırken bir öncelik sırasına göre sıralı şekilde olmalıdır (Thomas ve diğ., 2003, s. 35) (Tablo 6).

Tablo 6. Koruma Yönetimi Eylemlerini Etkileyen Faktörler

Koruma Yönetimi Eylemlerini Etkileyen Faktörler	
Restorasyon ve Konservasyon	Bakım, onarım, rekonstrüksiyon, konsolidasyon, tütleme, bütünleme peyzaj, çevre ve kazı kontrolleri İç mekânlar, ekipman ve mobilya grupları, cepheler, çatılar ve ıslak hacimler gibi mekânın belirli bölümlerinin ve içeriğinin işlenmesini düzenleyen politikalar Alanı ve uygulamayı açıklayıcı daha ayrıntılı dökümanlar
Fiziksel Çevre Yönetimi	Direkt ve endirekt faktörler; Bağlı nem, aydınlatma yöntemleri gibi mirasın karakterinin korunması hususları
Erişim	Engelli erişimi de dahil olmak üzere elektrik, mekanik, hidrolik ve iletişim hizmetleri Mekânın karakterine ve atmosferine zarar vermeden ziyaretçi bilgilendirmesi Tanıtıma Yönelik duvar resimleri, duvar yazısı, reklam, afişler, tabelalar, posterler, sanat eserleri, sergiler
Ziyaretçi Yönetimi	Koruma tedbirleri, Yönlendirme, Saatler
Eğitim	Farkındalık ve bilinç
Envanter	Seksüyon kayıtları ve bakımları
Afet Yönetimi	Yangın, vandalizm ve hırsızlık riskini azaltmak için güvenlik ve bakıma dayalı çalışmaların titizlik içeren bilinçli gözetimi,
Arşiv	Geleceğe yönelik sebep-sonuç ilişkili eylem kayıtları tutmak

2.2.2. Görev ve Sorumluları Belirlemek

Miras varlıklarının hasar görmesi durumunda korumaya yönelik konservasyon, restorasyon, önleyici koruma gibi görevler belirlenir (Jokilehto,1998, s. 61).

Bütünleşik, sürdürülebilir, etkin ve özgün koruma yaklaşımları tarihi yapılarda restorasyon kapsamındaki restitüsyon, rölöve, analitik rölöve, sağlamlaştırma (consolidation), temizleme (cleaning), bütünleme (reintegration), yeniden yapım (reconstruction), yenileme-yeniden kullanım (rehabilitation), yeni işleve uyarlama (renovation), taşıma (moving) ve ayıklama (liberation) uygulamaları ile Arkeolojik alanlarda müzeye taşıma, konservasyon, sağlamlaştırma, çatı altına alma ve arkeolojik restorasyon (anastylosis) ile gerçekleştirilmektedir (Ahunbay, 1999, s. 97) (Tablo 7). Dolaylı olarak görevler kapsamına giren konular ise kullanım, sınırlar, kaynaklar, yönetim sistemleri, erişim, içerikler, teknoloji kullanımı ve kamu beklentileri olarak sayılabilir.

Tablo 7. Koruma Yaklaşımları

Sağlamlaştırma (consolidation)	Kimyasal ya da fiziksel yöntemler kullanılarak malzemede, taşıyıcı sistemde ve zeminde yapılan uygulamadır. (consolidation)
Bütünleme (reintegration)	Geleneksel ya da çağdaş teknikler ile özgün veya yeni malzeme kullanılarak bütünlüğünü yitirmiş ya da hasar görmüş yapı veya yapı elemanını bütünlüğüne ulaştıracak uygulamalardır.
Yenileme (rehabilitation)	Yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmeden yeniden kullanım, yeni işleve uyarlama veya renovasyon olarak adlandırılır.
Yeniden Yapım (reconstruction)	Tamamiyle yıkılıp yok olmuş ya da harap durumdaki eserlerin belgelere dayanarak yeniden yapılması uygulamasıdır.
Temizleme (cleaning)	Korunması gerekli kültür varlıklarına ait yapı elemanı ve malzemelerinin malzemeye ve atmosfer koşulları, mikrobiyolojik etmenler, zararlı bitkiler, tuz, korozyon gibi kirliliğe özgül seçilmiş kimyasal ve mekanik yöntemler ile temizlenerek bakım-onarımlarının yapılması işlemidir.
Taşıma (moving)	Mücbir sebeplerden dolayı “anıt”ın bulunduğu yerde korunamaması durumunda, uygun bir konuma taşınarak yeniden kurulması uygulamasıdır.
Ayıklama (liberation)	Korunması gerekli kültür varlıklarının genel etkisini bozan tarihi ve estetik değer taşımayan muhdes eklerden arındırılması uygulamasıdır.
Arkeolojik Restorasyon (anastylosis)	Arkeolojik bir alanda kazı neticesinde meydana çıkan parçaların özgün plan konumları belirlenerek bir araya getirilmesi ve eklerin ayırdedilebilir olacak şekilde bir bütünlüğe kavuşturulması uygulamasıdır.

Önleyici koruma, mirası mevcut durumunda muhafaza etmek için gerekli önlemleri almayı amaçlamak ve bozulmanın geciktirilmesi anlamına gelir. Koruma

önlemleri düzenli denetimleri, periyodik ve rutin bakımı içerir. Uygulamada hasar ve bozulma tespit edildiğinde (su, kimyasallar, böcekler, kemirgenler veya diğer zararlılar, bitkiler ve mikroorganizmaların neden olduğu bozulmalar gibi) durdurulması ve önlenmesini içerir.

Konservasyon, mirasın mevcut durumunun bozulma ve deformasyonunu önlemek, yaşam süresini uzatmak ve kültürü korumanın tüm süreçlerini kapsar. Genel koruma kavramı, binaları, sahaları veya tarihi şehirleri korumaya yönelik çeşitli tedavileri belirtir (Jokilehto, 1998, s. 62). Saray ve müzelerde koruma yönetimi konusunda uygulanan restorasyon, konservasyon ve analizler sonucunda elde edilen çizim ve raporlar, korunması gerekli kültür varlıklarının sürdürülebilirliğini sağlamak adına yapılan müdahaleleri içerir. Nitekim konservasyon projesi kapsamı analitik rölöve, konservasyon raporu ve müdahale paftasıdır (Ahmet Ersen). Bu doğrultuda hazırlanan ayrıntılı laboratuvar çalışmaları ile malzeme analizleri, fiziksel, kimyasal ve mekanik testler de yapılmaktadır. Bu açıdan bakılınca koruma alanında görevli çok çeşitli disiplinlerden uzmanın birarada çalışmaları yapması beklenir (Şekil 5).

• Antropolog	• Botanikçi	• Etnolog
• Arkeolog	• Kimyager	• Coğrafyacı
• Mimar	• Zanaatkar	• Jeologlar
• Mimari Konservatör	• Küratör	• Tarihçi
• Arşivci	• Ekolojist	• Hidrolog
• Sanat Tarihçi	• Mühendis	• Mineralog
• Biyolog	• Böcekbilimci	• Müzeci
• Politikacı	• Sismolog	• Sosyolog

Şekil 5: Koruma Konusunda Çalışan Uzmanlıklar

Korunacak miras için bir veritabanı listesi ya da yönetim bilgi sistemi kullanılabilir ve kaydedilen her değer için yönetime yardımcı olacak mini bir koruma planı oluşturulmalıdır (Jokilehto, 1998, s. 56). Koruma ustası zanaatkarlar teknoloji tarihini anlamalı ve tarihi çalışmanın nasıl ortaya konduğunu ve üretildiğini analiz edebilmeli, geçmişteki işçilik örneklerini referans olarak kullanabilmelidir (Jokilehto,

1998, s. 56). Her bir personelin seviyesine uygun kararlar verebilmesi adına bunları uygulama yetkisine sahip olabilmesi önemli ve her çalışan üst düzey bir kişiye karşı sorumlu olmalıdır. İyi bir yönetici, personele rehberlik etmeli ve karar vermede onlara söz hakkı vermeli, yüksek moral ve iş tatmini oluşturmalıdır (Jokilehto, 1998, s. 56). Koruma alanında basit onarım ve bakım alanında uzmanlaşmış beceriler gerektiren özel görevleri yerine getirenler, koruma teknisyenleri olarak sınıflandırılmalıdır (Jokilehto, 1998, s. 48-50).

2.3. POLİTİKAYA GÖRE YÖNETİM PLANI OLUŞTURMAK

Mirası sürdürmek, yönetmek ve projeleri şekillendirmek üzere KYP'nın kabulünün ve kullanımının gerçekleşmesi önemlidir. KYP'nın bu aşamasında planın geçerliliğinin nasıl sağlanacağı ve bunun nasıl gerçekleşeceği üzerinde durulmaktadır.

2.3.1. Uygulama

Feilden ve Jokilehto tarafından 1998 yılında hazırlanan KYP rehberine göre dökümantasyon, iş planları, önleyici bakım, personel ve alan komisyonu konularına işaret eden kültürel miras yönetiminde dikkat edilecek konular şu şekilde sıralanabilir:

- Ulusal ve uluslararası plan, tüzük ve STK'ların çalışmaları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Korunması gereken mirasın otantiklik değerinin görevli tüm personel ve kullanıcılar tarafından dikkate alınması amaçlanmalıdır.
- Dökümantasyon çalışmaları kapsamında envanter kayıtları, süreç çalışmalarının başlangıç-gelişme-sonuç olarak belgelenmesi yapılmalıdır.
- Mevcut durum ve gelecek politikalarında kullanılmak üzere iş planları ve ilgili uzman komisyonları oluşturulmalıdır.
- Uzmanlarca raporlama ve belirli periyotlarda kontroller yapılmalıdır. Bunlar yıllık raporlamalar ile sunulmalıdır.
- Önleyici bakım kapsamında, belgeleme aşamasında elde edilen bilgiler kullanılmalıdır.

- Proje veya işin ne zaman yapılacağı ve personelin planlanan sorumlulukları ve hedefleri ile ilgili bir tablo belirtilebilir.
- Yapı malzemelerinin ve üretim yöntemlerinin sistematik olarak tanımlanması, belgelenmesi ve analizi ile bir değerlendirme döngüsü oluşturulmalıdır.

2.3.2. İzleme, İnceleme ve Değerlendirme

Yerel topluluklar ve yerli halk dahil olmak üzere tüm paydaşlar tarafından mirasın, evrensel, ulusal ve yerel değerlerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması adına planlama, programlama ve bütçeleme düzenli aralıklarla gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir. Mirası her yıl denetlemeye yönelik düzenlemeler gerekir. Yıllık ve daha uzun vadeli eylemler de dahil olmak üzere, denetlenecek ve bakım yapılacak öğelerin ayrıntılı bir programı, bakım çalışmalarının zamanlaması, bakım için gerekli maliyetler ve kaynaklar, işten sorumlu olacaklar ve sürekli bir bakım kaydı tutmaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Koşullar ve mirasın karşı karşıya olduğu sorunların anlaşılması açısından beş yıl içinde plan gözden geçirilip (Anonim, CMP, s. 18) aşamanın basamakları bir döngü halinde süreklilik göstermeli, izleme inceleme ve değerlendirme ile gelişim sağlanmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÖRNEK PLAN İNCELEMESİ: BLENHEIM SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI

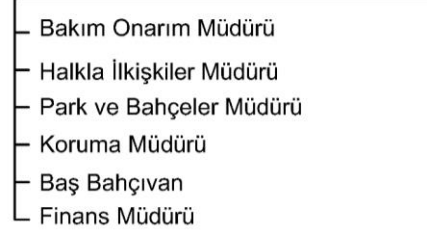
1987 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine alınmış olan Blenheim Sarayı, İngiltere'nin Doğu Midlands bölgesindeki Oxfordshire'da yer almaktadır (Url-05, tarih yok) (Şekil 6). Dünya Mirası Listesinde yer alan Saray için ilk yönetim planı 2006'da yayınlanmış ve değer tespiti ile önemli bir bilgi tabanı bir araya getirilerek hazırlanan vizyon ve uygulamalar Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planı dökümanında (BSKYP) belirtilmiştir. Ulusal Planlama Politikası, UNESCO, ICOMOS ve İngiltere hükümeti tarafından üretilen rehberlerin yanı sıra danışmanları Historic England ve Natural England tarafından üretilen bilgilere dayanan ikinci yönetim planı 2017'de, ilk KYP gözden geçirilerek Blenheim Sarayı yönetimince yayınlanmıştır.

Şekil 6: Blenheim Sarayı ve Park Alanının Konumu (BSKYP Ek 2, 2014)

Blenheim Sarayı Yönetim Kurulu Başkanı denetimindeki yönlendirme grubu sorumluları bakım onarım müdürü ve finans müdürü, halkla ilişkiler müdürü, park ve bahçeler müdürü, koruma müdürü, baş bahçivandır (Şekil 7) (BSP-PYP, 2014, s. 10).

BLENHEIM SARAYI YÖNLENDİRME GRUBU

Şekil 7. Blenheim Sarayı Yönlendirme Grubu

Bakım onarım müdürü yapılı çevrenin ve daha geniş arazinin bakımından, halkla ilişkiler müdürü saray, bahçeler ve parkın halka açılmasından ve tüm etkinliklerin ve faaliyetlerin denetlenmesinden, park ve bahçeler müdürü park alanı ve ormanlık alanın yönetiminden ve halkla ilişkiler müdürlüğünün etkinliklerini desteklemekten, koruma müdürü alanın ve ilgili peyzaj alanlarının yanı sıra balıkçılık yönetimi ve geyik kontrolünden, baş bahçıvan bahçelerin, eğlence alanlarının, ziyaretçi alanlarının ve Saraya yakın parkta biçme işlemlerinin yönetiminden sorumludur (BSP-PYP, 2014, s. 10). Blenheim Sarayında uzmanlık gerektiren restorasyon ve konservasyon çalışmalarını gerçekleştirmek üzere kurum dışından yükleniciler tarafından desteklenen harici istihdam sağlanmaktadır (BSP-PYP, 2014, s.10).

Koruma Yönetim Planı kapsamında yüklenici firmalar tarafından hazırlanan ek dosyalarda saray ve karakter alanlarındaki yapılara dair ayrıntılı tanımlama, coğrafi bilgi sistemi ile konum bilgisi, yapının mevcut durumu ve fotoğraflarının yer aldığı bilgilere yer verilmiştir. Saray ve park alanlarının mevcut mimari durumlarına dair 5 yılda bir tekrarlanan, yapıların genel fotoğraflarını da içeren bilgi formlarının doldurulduğu periyodik saha çalışmaları yapılmaktadır (BSKYP Ek 2, 2014, s. 3). Yapılan saha çalışmaları görsel incelemeler ve mesleki tecrübe ile ifadelendirilmiş, laboratuvar analizleri ile yapıların erişilemeyen kısımlarındaki mekanik, elektrik ve taşıyıcı sistemlerine dair detaylı incelemeleri gerekli görülürse formlarda belirtilmiştir (BSKYP Ek 2, 2014, s. 3). Rapor kapsamında Blenheim Sarayı ve Park Alanı'nı çevreleyen park duvarları ayrı bir bölümde incelenmiş ve 20 ayrı bölüme ayrılan park duvarları için mühendislik hizmetinin dahil olmadığı, bakım onarım önerilerinde

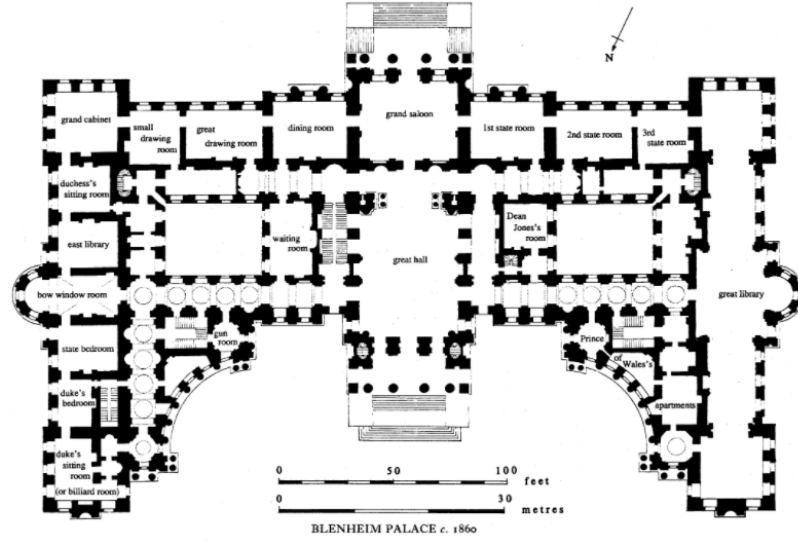
bulunulmuştur. Alınan kararlar ivedilik arzeden işler, 0-5 yıllık, 5-10 yıllık süre içine yapılması planlanan ve öngörülen proje sürecini aşabilecek işler olarak dört kategori altında listelenmektedir (BSKYP Ek 2, 2014, s. 4).

3.1. Kısa Tarihçe

1704'te İngilizleri Fransızlar ve Bavyeralılar karşısında zafere taşıyan Marlborough 1. Dükü John Churchill'e ulusal bir hediye olarak sunulan arazide, Nicholas Hawksmoor'un katılımıyla John Vanbrugh tarafından tasarlanıp (Şekil 8, Şekil 9), 1705 ile 1722 yılları arasında inşa edilen Blenheim Sarayı, Oxfordshire'ın insanların doğa ile etkileşim geçmişinin ilk çağlara dayandığı bilinen Woodstock bölgesinde yer almakta ve Roma döneminde, tarım arazisi olarak kullanılmaktaydı (BSKYP, 2017, s. 15). 11. yy'ın sonları ve 12.yy'ın başlarına gelindiğinde, Woodstock'ta açık kırları, ekili arazileri, çiftlikleri, köyleri ve av partileri için malikânenin geliştirildiği ve bir ortaçağ kraliyet ormanı ile parkının kurulduğu, 13.yy'ın başlarında Woodstock'taki parkın malikâneye yakın balık havuzlarını da içerdiği bilinmektedir (BSKYP, 2017, s. 15). II.Henry'nin Aşağı Park'ı alana eklemesiyle alanın kraliyet sarayı olarak kullanımı o dönemlerde başlamıştır (BSKYP, 2017, s. 15).

Şekil 8: Blenheim Sarayı, (Url-13)

Şekil 9: Blenheim Sarayı Planı, (Url-5)

Eski Woodstock Malikânesi, birbirini takip eden krallar tarafından düzenli olarak ziyaret edilmiş ve mekânlar periyodik olarak genişletilmiş, ancak 17. yüzyıldan itibaren Woodstock Malikânesi ve parkın statüsü düşmeye başlamıştır (BSKYP, 2017, s.15). 17.yy'daki saldırı sonrası malikâne ve park alanı, Ağustos 1704'te John Churchill liderliğindeki İngiliz ordusu Fransızlara karşı önemli zafer kazanınca, Parlamento tarafından başarısından dolayı övülen Churchill'e ve mirasçılarına 1705'te ödül olarak verilmiştir (BSKYP, 2017, s.17). 1705'te mimar John Vanbrugh ve asistanı Nicholas Hawksmoor tarafından Blenheim ve park arazisinin barok tarzda tasarlanmasına başlanmış ve iç mekânda rölyefler, duvarlarda resimler ile dekore edilmiştir (Şekil 10) (BSKYP, 2017, s.17).

Saray geniş bir yeşil alan ve su ögesi içerisinde yer almaktadır (Şekil 11, Şekil 12). Blenheim Sarayı'nı tasarlarken hem Vanbrugh hem de özellikle Hawksmoor askeri sembolizmi ön planda tutarak tasarladıkları sarayın ana bloğundan çıkıntı halinde devam eden rustik köşe kuleleri, Blenheim Sarayı'na kale havasını verir ve İngiliz askeri hâkimiyetini sembolize eder (BSKYP, 2017, s. 31).

Şekil 10: Blenheim Sarayı İç Mekan (Url-13)

1725'te park alanındaki su ögesi düzenlemeleri yapılarak günümüzdeki şeklini bu dönemde almıştır (BSKYP, 2017, s. 19). 18.yy'ın ikinci yarısında park alanında su ögesi üzerinde yapılan düzenlemeler halk tarafından çok rağbet görüp ziyaretçi akınına uğramasını sağlamıştır (BSKYP, 2017, s. 22). 19.yy'da Lancelet Brown ve Aşağı Park gibi park alanındaki bazı bölümlerde yer alan yapısal öğelerin eklenmesi tamamlanmıştır (BSKYP, 2017, s. 24-25). 20.yy'da caddeler, yönlendirici ağaç dikimleri ve alana girişi sağlayan önemli kapıların inşası tamamlanmış, saray, bahçesi ve park alanındaki yapılarda 1972'den 2014'e kadar önemli onarımlar ve restorasyon

programları gerçekleştirilmiş (şekil 13) ve nihayetinde 1987'de Blenheim Sarayı ve Park, UNESCO Dünya Mirası olarak kaydedilmiştir (BSKYP, 2017, s.28-29).

şekil 11: Blenheim Sarayı Restorasyon ve Konservasyon alışmaları - (URL-6)

şekil 12: Blenheim Sarayı (BSKYP).

Şekil 13: Blenheim Sarayı Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, (Url-6)

UNESCO'ya göre Dünya Mirası Listesine dahil edilebilmek için, alanların olağanüstü evrensel değere sahip olması ve on seçim kriterinden en az birini karşılaması gerekir. UNESCO'nun 2. Kriteri kapsamında "mimari veya teknolojiadaki, anıtsal sanatlardaki, şehir planlamasındaki veya peyzaj tasarımındaki gelişmelerle ilgili olarak, zaman içinde veya dünyanın bir kültürel alanında önemli bir insani değer alışverişi sergilemek" konusuna ithafen Saray, İngiliz Romantik Hareketinin başlangıcı olarak belirlenmiştir. UNESCO'nun 4. Kriteri kapsamında "insanlık tarihindeki önemli aşamaları gösteren bir bina, mimari veya teknolojik topluluk veya peyzaj türünün olağanüstü bir örneği olmak" konusuna ithafen Saray, ulus tarafından kahramanlarından İngiliz aristokrat, aynı zamanda Roma İmparatorluğu'nun Prensi olan Marlborough 1. Dükü'nü onurlandırmak için inşa edilmiştir.

3.2. Karakter Alanları

Blenheim Sarayı parkın merkezinde Glyme vadisinin yukarısındaki düz bir plato alanında yer almakta (Şekil 14) ve alan, ana saray yapısı dışında peyzaj ve binaları içeren sekiz bölümden oluşmaktadır. Bunlar Lancelot Brown'un Merkezi, Kuzey Parkı, Doğu Ve Batı Combe Vadileri, Aşağı Park, Bladon Park, Lince, High Park, Bahçeler ve Rekreasyon Alanlarıdır (Tablo 8) (BSKYP, 2017, s. 51).

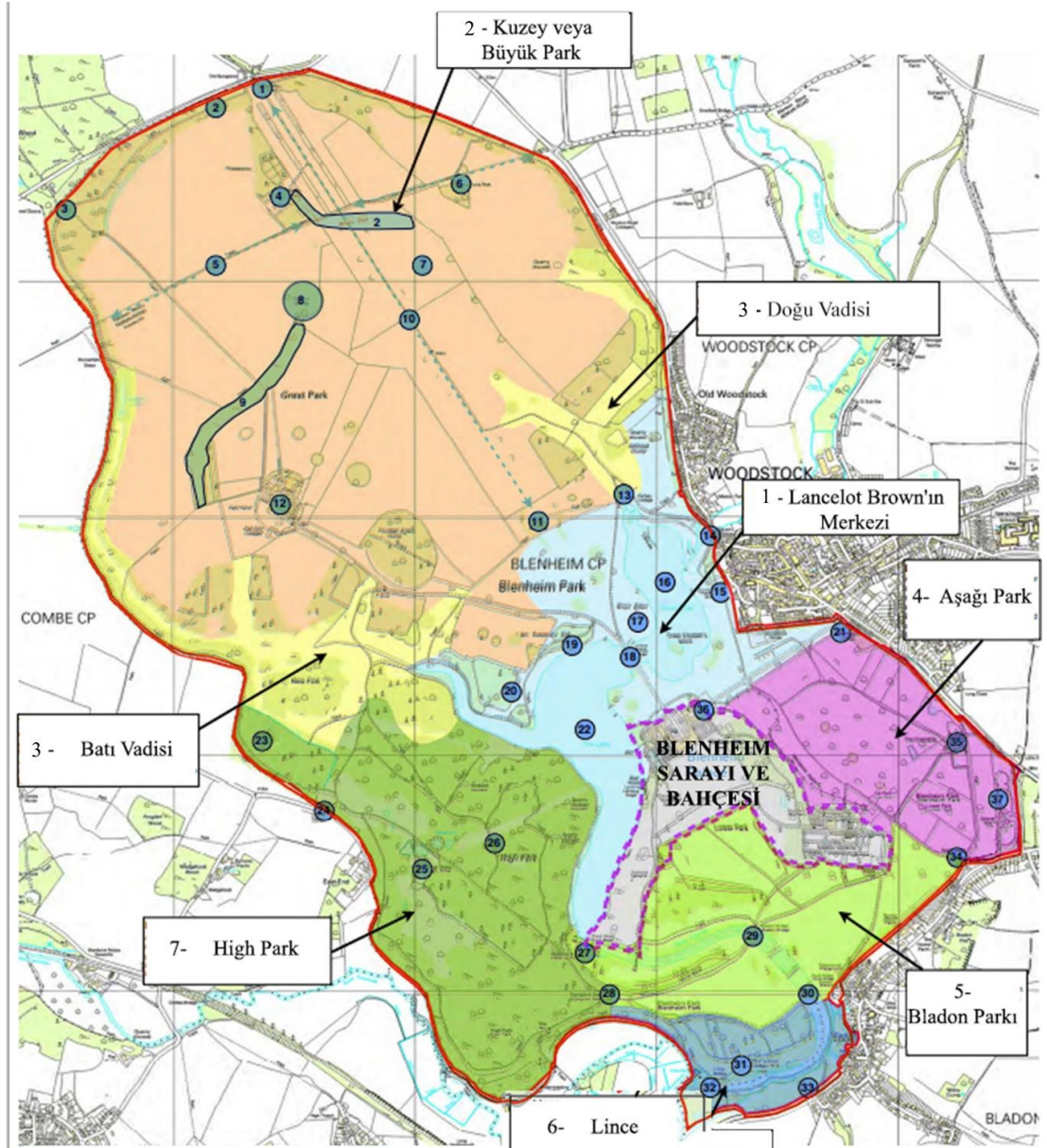

Şekil 14: Blenheim Sarayı ve Park Alanı - (BSKYP)

Tablo 8. Blenheim Sarayı Park Alanı Bölümleri

<i>1- Lancelot Brown'ın Merkezi</i>
Glyme Gölü ve göle doğru uzanan geniş otlaklar ve parkın merkezine yönlendirilmiş ağaçlardan oluşmaktadır.
<i>2- Kuzey / Büyük Park</i>
Yükseltilmiş plato üzerindeki geniş park alanıdır. Sembolik Zafer Sütununu içerir.
<i>3- Doğu ve Batı Vadileri</i>
Açık otlaklara sahip olan alanda karma ormanlık alanlar, tarlalar ve vadi kenarlarında ağaç kümeleri bulunur. Batı Vadisi'nde spor aktiviteleri yapılmaktadır.
<i>4- Aşağı Park</i>
Yoğun ağaçlıklı, at otlaklarının bulunduğu alandır. Olgun meşe ağaçlarından oluşan otlaklar bulunur.
<i>5- Bladon Parkı</i>
Daha az ağaçlıklı ve geniş çayırlara sahip park alanıdır.
<i>6- Lince</i>
Nehir ile parçalara ayrılmış olması nedeniyle تنها bir orman manzarası sunar.
<i>7- High Park</i>
Çok sayıda eski meşe ağaçlarının bulunduğu otlaklardan oluşan geniş bir alandır.

Sarayda yer alan peyzaj öğeleri ve yapılar Şekil 15'de açıklanmıştır.

1 Ditchley Kapısı ve Locası	13 Balıkcı Kulübesi	25 Yüksek Loca
2 Grim's Hendeği	14 Yedi Kemer Köprüsü	26 High Park
3 Gorrel Kapısı	15 Woodstock Kapısı	27 Çağlayan
4 Grim's Hendeği	16 Queen Göleti	28 Kilit Kapısı
5 Akeman Caddesi	17 Woodstock Malikânesi Alanı	29 Yeni Köprü
6 Furze Platt	18 Büyük Köprü	30 Glyme Nehri
7 Bowl Barrow	19 Rosamond'un Kuyusu,	31 Lince Locası
8 Büyük Tepe	20 Roman-İngiliz Muhafazası,	32 Lince Köprüsü
9 Uzun Köknar	21 Hensington Kapısı & Locası,	33 Küçük Londra
10 Büyük Cadde	22 Göl	34 Kartal Locası
11 Zafer Sütunu	23 Yastık Tepeleri	35 The Cowyards
12 Çiftlik Parkı	24 Vadi Kapısı & Köşkü	36 Bladon Zinciri

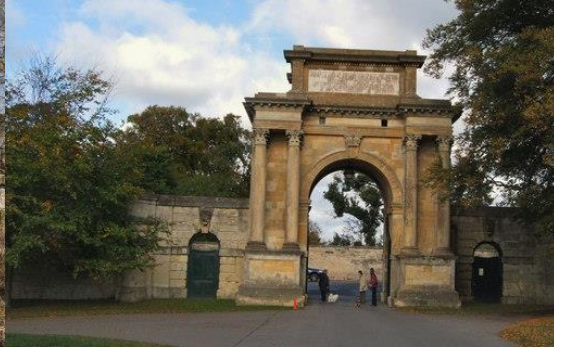
Şekil 15: Blenheim Sarayı ve Park Bölümlerinin Vaziyet Planı (BSP-PYP, 2014)

3.2.1. Lancelot Brown'ın Merkezi – Karakter Alanı 1

Lancelot Brown'ın Merkezi, park alanının merkezinde, kuzeyde ve batıda Blenheim Sarayı'nı saran Glyme Nehri'nin kıvrımlı vadisindeki, her yıl Blenheim Sarayı'na gelen binlerce ziyaretçinin gördüğü ana peyzaj kompozisyonu olan göle odaklanmaktadır (BSP-PYP, 2014, s. 30). Alanın genel karakteristiği olarak göle doğru uzanan otlaklar, parkın merkezine yönelmiş ağaçlar arasında yapılar ve park öğeleri bulunmaktadır (Şekil 16). Bunlar Yedi Kemer Köprüsü, Woodstock Kapısı veya Zafer Takı, Queen göleti Woodstock Malikânesi Alanı, Büyük Köprü, Rosamond'un Kuyusu, Roman-İngiliz Muhafazası, Hensington Kapısı & Locası ve Göl.

Yedi Kemer Köprüsü, Queen Göleti

Woodstock Kapısı

Büyük Köprü, Göl

Hensington Kapısı & Locası

Şekil 16: Karakter Alanı-1'deki Bazı Peyzaj Öğeleri ve Yapılar (Url-9)

3.2.2. Kuzey/ Büyük Park– Karakter Alanı 2

Kuzey veya Büyük Park, Blenheim Parkı'nın neredeyse tüm kuzey yarısını kaplarken zafer yapıları ve geniş açık park alanı ölçeği ile anıtsal bir karakter sağlar (BSP-PYP, 2014, s. 88). Alanda yapı ve park öğeleri bulunmaktadır (Şekil 17). Bunlar Gorrel Kapısı, Grim's Hendeği, Akeman Caddesi, Furze Platt, Bowl Barrow, Büyük Tepe, Uzun Köknar, Büyük Cadde, Zafer Sütunu, Çiftlik Parkı, Kır Evi.

Zafer Sütunu

Kır evi

Ditchley Kapısı

Şekil 17: Kuzey Park'taki Zafer Sütunu, Kır evi ve Ditchley Kapısı (Url-9)

3.2.3. Doğu ve Batı Vadileri – Karakter Alanı 3

Parkın bu alanları, doğu ve batı olarak benzer peyzaj karakterlerinde açık otlaklara sahip iki ayrı vadiden oluşmakta (Şekil 18), vadi kenarlarında ağaç kümeleri bulunmakta ve batı vadisi spor alanı olarak kullanılmaktadır (BSP-PYP, 2014, s. 34).

Şekil 18: Combe Vadileri (Url-9)

3.2.4. Aşağı Park – Karakter Alanı 4

Aşağı Park, Blenheim Sarayı'nın doğu ve güney doğusunda yer almaktadır. Parkın bu alanını alçak bir plato kaplar, topografya güney doğuda alçalır ve parkın nispeten düz yapısı, alanı etkinlik kullanımı için ideal kılmaktadır (BSP-PYP, 2014, s. 36). Alandaki yapı ve park öğeleri Kartal Locası, The Cowyards, Bladon Zinciri'dir (Şekil 19).

Şekil 19: Aşağı Park'taki Kartal Locası ve Avlulu Kulübe (BSP-PYP, 2014)

3.2.5. Bladon Parkı - Karakter Alanı 5

Bladon Parkı, sarayın güneyindedir. Kuzeyde bahçeler ve eğlence alanları ile güneyde Bladon köyü arasında yer alan, az ağaçlı ve açık bir karaktere sahip park alanıdır (BSP-PYP, 2014, s. 38). Alandaki yapı ve park öğeleri Çağlayan, Kilit Kapısı, Yeni Köprü (Şekil 20), Glyme Nehri'dir.

Şekil 20: Yeni Köprü, (BSP-PYP, 2014)

3.2.6. Lince - Karakter Alanı 6

Lince Karakter Alanı, parkın güney ucunda bulunmaktadır. 18. yüzyılın sonu, 19. yüzyılın başlarında Lince Locası oluşturulmuş ve 19. yüzyılda bugünkü büyüklüğüne ve plan formuna genişletilmiştir (BSP-PYP, 2014, s. 40). Alandaki yapı ve park öğeleri Lince Locası, Lince Köprüsü'dür (Şekil 21).

Şekil 21: Lince Locası ve Lince Köprüsü, (BSP-PYP, 2014)

3.2.7. High Park - Karakter Alanı 7

18. yüzyılda batıya doğru genişletilmiş High Park, Blenheim Park'ın güney batısında yer alan eski otlaklardan oluşan bir alandır ve park alanının en ağaçlıklı, bölgenin kendine özgü bir karakteri olan alanda çok sayıda eski meşe ağacı otlakları bulunur (BSP-PYP, 2014). High Park, yüksek ekolojik ve peyzaj değerine sahiptir ve tarihi gezintiler ve araba sürüşleri High Park'tan geçen güzergah üzerindedir (BSP-PYP, 2014, s. 42). Alandaki yapı ve park öğeleri Yastık Tepeleri, Vadi Kapısı & Köşkü, Yüksek Loca, High Park, Çağlayan, Kilit Kapısı, Yeni Köprü ve Glyme Nehri'dir (Şekil 22)

Şekil 22: Çağlayan, Yüksek Loca ve Yeni Köprü (BSP-PYP, 2014)

3.3. Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planı-2017

2017 yılında yayınlanan Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planında (BSKYP) planın hem dünya mirası hem de ulusal miras varlıkları için bir çerçeve sağlama işlevini yerine getirerek koruma ve yönetiminde yer alan kişilere rehberlik sağlayıp kararların alınabileceği esnek bir çerçeve temin etmek için oluşturulduğu belirtilmiştir. Planda yer alan KYP'nin amaçları vizyon, koruma, uygulama, risk değerlendirme ve kalite yönetimi ana başlıklarında ele alınmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planının Amaçları (2017)

VİZYON	<i>Alanın tarihi, doğal, bilimsel, kültürel ve sosyal niteliklerinin sürdürülebilir geleceği için vizyon oluşturmak</i>
RİSK DEĞERLENDİRME	<i>Tehditleri ve güvenlik açıklarını ve bunları azaltmanın yollarını göz önünde bulunduran bütüncül bir yaklaşım benimsemek</i>
KORUMA	<i>Alanın bilimsel araştırmalarla korunması ve iyileştirilmesini sağlamak</i>
UYGULAMA	<i>Planların uygulanmasını sağlamak</i>
KALİTE YÖNETİMİ	<i>Yüksek standartları teşvik etmek</i>

Son 10 yıldaki çalışmaların sağladığı tecrübelerden de faydalanılarak oluşturulan Blenheim Sarayı KYP 4 bölümden oluşmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10 . Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planı Şeması

1.Bölüm	<i>Giriş Arka Plan-Bağlam Blenheim Sarayı ve Parkının Tarihi Dünya Miras Listesi Özellikleri ve Durumu</i>
2.Bölüm	<i>Dünya Miras Alanı Ulusal Miras Varlıkları Zorluklar ve Fırsatlar</i>
3.Bölüm	<i>Vizyon Yönetim Amaçları İzleme ve Gözden Geçirme</i>
4.Bölüm	<i>Uygulama ve Gözden Geçirme</i>

Blenheim Sarayı KYP'ında yer alan söz konusu 4 bölüm, yönetim planı rehberleri çerçevesinde ilerleyen bölümlerde incelenmiştir.

3.3.1. Nitelik ve Değerler

BSKYP dökümanında Blenheim Sarayı, parkı ile beraberindeki heykeller ve yapıların İngiliz özgürlüğünü sembolize eden bir kutlama anıtı olarak tasarlanmış olduğu ifade edilmiştir. Dökümanda Vanbrugh ve Hawksmoor'un, sarayın tasarımında klasik Fransız etkisini reddettiğini ve İngiliz Romantik Hareketi'nin başlangıcını gösteren İtalyan Rönesansı, İngiliz Ortaçağ ve Elizabeth etkilerini içeren tasarım kaynaklarını birleştirerek, romantik bir yaklaşım ile eklektisizmden ilham alındığı

belirtilmiştir. Planda Blenheim Park'ın güneybatı kesiminde yer alan parkın, ülkedeki yaklaşık 500 yıllık meşe ağaçlarının hâkim olduğu nadir ormanlık alanlardan biri olarak arazideki tarihi ağaçlar ve binalarla birlikte Dünya Mirası Alanının Üstün Evrensel Değerinin somut kanıtlarını sunmakta olduğu da ifade edilmiştir.

2016 yılında 850.000 ziyaretçiyi çekmiş popüler bir turizm merkezi olan Blenheim Sarayı'nda kurumsal eğlence, düğünler, etkinlikler, konferanslar ve ürün lansmanları gibi olanaklar ile ziyaretçilere yemek ve alışveriş olanakları da sunulmaktadır (BSKYP, 2017, s.51). İşletme gelirinin büyük kısmı giriş ücretleri, yiyecek içecek, perakende satış, video ve fotoğraf çekimleri, kurumsal kullanım, konferans, düğün ve park etkinlikleri, kurum içi tarım faaliyetleri ve balıkçılık üzerinden sağlanmaktadır (BSKYP, 2017, s.51). Blenheim Sarayı KYP kapsamında tarihi, kültürel, ekolojik, arkeolojik ve sosyal değerlere dair ayrıntılı incelemeler yapılmıştır.

3.3.1.1. Tarihi ve Mimari Değeri

BSKYP dökümanında tarihi değere dair: John Churchill tarafından yönetilen İngiliz ordusu, Blenheim Savaşı'nda Fransızlara karşı önemli bir zafer kazanınca 1705'te Parlamento, Dükü ödüllendirme yollarını ele almaya karar verdi ve yaklaşık 2.000 dönümlük geyik parkını içeren Woodstock'un kraliyet malikânesi dük ve mirasçılara verildi. Birçok düke ev sahipliği yapmış olan saray, askeri ikonografisi ile dikkat çekmekte ve doğu ve batıya genişleyen bahçeler, güneydeki büyük bahçeler ve kuzeydeki büyük giriş sahası mimari tasarımın bir uzantısı olarak görülmektedir (BSKYP, 2017, s. 53). Heykel ve peyzaj alanları ile tasarlanan alanın odağı, havzaya ve çeşmeye doğru merkezi aksenal manzaraya ve Bladon'daki kiliseye doğru uzanmaktadır. Blenheim Sarayı, ön cephesinin kavisli kanatları, heykelleri, ağır kornişi ve dev korint revakları ile genel düzenlemesi, Mars Ultor (Şekil 23) tapınağı ile benzerlik taşımakta, dolayısıyla tasarımı bir savaş tapınağı olarak görülmektedir (Şekil 24) (BSKYP, 2017, s. 30).

Şekil 23: Mars Ultor Tapınağı Rekonstrüksiyonu (Url-12, 2022)

Şekil 24: Blenheim Sarayı (Url-7)

3.3.1.2. Kültürel Değeri

Blenheim Sarayı, 1874'te Saray'da doğan ulusal kahramanlardan biri olan Sir Winston Churchill ile de ilişkilendirilmektedir. Bunun dışında Blenheim Sarayı ve

Parkı'na akademik açıdan da ilgi duyulmuştur. Wychwood Ormanı ve Woodstock Malikânesi'nin erken tarihine olan bu ilgi, konferansların, araştırma projelerinin, kitapların ve televizyon programlarının konusu olmuştur. Edebi eserlerin içeriği ve ortamı için ilham veren saray, Jonathan Swift'in Gulliver'in Gezileri'nin yazılmasına ilham kaynağı olmuştur (BSKYP, 2017, s. 53).

3.3.1.3. Ekolojik Değeri

Park ve göller, Üstün Evrensel Değerlere ek olarak yüksek ekolojik değere sahiptir (BSKYP, 2017, s. 54). BSKYP dökümanında ekolojik değere dair bahsi geçen bazı önemli unsurlar: Eski ağaçlarla ilişkili nadir ve değerli habitatların varlığı, Güney İngiltere'deki bozulmamış eski ormanlık alanlarla sınırlı olan en az on iki vasküler bitki florası türü ve on altı liken türü varlığı, parkın sözde akrepler için kayda değer bir alan olması ve bilinen dört İngiliz popülasyonundan birini barındırması, göllerin Oxfordshire'daki en büyük açık su alanlarından bazılarını içermesi ve bu nedenle kışlayan yaban kuşlarının üreme alanı olması, fundalık, asit ve kalkerli otlak alanları da dahil olmak üzere parkta yer alan çeşitli habitat türlerinin varlığı önemli ekolojik unsurlardır. Bunlara ek olarak parkın özellikle entomologlar ve uzmanlara araştırma alanı sağladığından bahsedilmektedir.

Şekil 25: Blenheim Sarayı Ekolojik Alanları - (BSKYP)

3.3.1.4. Arkeolojik Değeri

Blenheim Parkı tarih öncesi, Roma ve Ortaçağ dönemlerinden kalma Sarayın tarihine birçok katman ekleyen, park arazisinin sürekliliğini sağlamaya yardımcı olan çeşitli anıtları içerir. Bunlar park'ın kuzey ucunda yer alan Roma yolu hattı, Motte ve

Bailey Kalesi, eski Woodstock Sarayı'nın kalıntıları, Romano-Kelt tapınağıdır (BSKYP, 2017, s. 54).

Şekil 26: Romano-Kelt Tapınağı Kalıntıları, (Url-14, 2022)

3.3.1.5. Sosyal Değeri

Yerli halk için Blenheim Sarayı iş olanağı sunan ve yerel işletmeleri destekleyen ziyaretçileri çeken önemli bir cazibe merkezi olarak yerel ekonomi (yemek hizmetleri, konaklama, mağazalar, ulaşım vb.) üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu kadar araştırma açısından birçok okul ve kurum için eğitim merkezine sahiptir (BSKYP, 2017, s. 55). Günümüzde sosyal medyada da duyuruları devam eden at binme etkinlikleri düzenlenmektedir (Şekil 27).

Şekil 27: Blenheim Sarayı Etkinlikleri (Url-13, 2022)

3.4. Koruma Yönetim Planı

Planda, belirlenen politikalar doğrultusunda yönetim planı uygulamalarının kısa vadeli (1-5 yıl), orta vadeli (6-10 yıl) ve uzun vadeli (10 yıldan fazla) olarak çeşitli başlıklarda yapılması öngörülmüştür. Bunlar, alanın tüm özelliklerini korumayı destekleyen hedeflere, alanın düzenlenmesine, yerli halk ile diyalogu sağlamaya, mimari, arkeolojik, peyzaj ve doğal mirası korumaya, erişime, finansman ve eğitime yönelik uygulamalardır. KYP, English Heritage, ICOMOS-UK, DCMS (Kültür, Medya ve Spor Dairesi), Natural England, County Council ve yerel planlama otoritesinden temsilcilerin bulunduğu bir yönlendirme grubu tarafından yıllık olarak izlenmekte ve Blenheim Sarayı alan başkanı tarafından koordine edilmektedir (BSKYP, 2017, s.47).

Her 5 yıllık dönemin sonunda tarihi yapının hedefleri, temel özellikleri ve mimari durumları kontrol edilip gerekli koşulda revize edilmekte, tüm ilgili paydaşlara rapor edilerek planın güncellenmiş bölümleri yayınlanıp hedeflerin gözden geçirilmesine dayalı olarak güncellenmiş çalışma programları hazırlanmaktadır (BSKYP, 2017, s.69).

3.4.1. Genel Hedefler

Dökümana göre saray ve park alanı için (Şekil 28) KYP’da yer alan bakım ve onarım kapsamında ayrıntılı eklerin uygulamaya geçirilmesi öngörülmektedir. Bununla birlikte KYP’nın koruma plan ve politikalarına yön verecek olan tüm paydaşlar tarafından benimsenmesi teşvik edilmekte ve risk değerlendirmesini güncel tutarak gerekli eğitimlerle farkındalık ve sürdürülebilirliği yüksek standartlarda sağlamak önerilmektedir (Tablo 11,Tablo 12).

Şekil 28: Blenheim Sarayı Genel Görünüş - (BSKYP)

Tablo 11. Blenheim Sarayı Koruma Yönetim Planının Genel Hedefleri

GENEL HEDEFLER			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
1a: ÜED'i korumak ve geliştirmek. 1b: Blenheim Sarayı'nın bakımını yapmak, onarmak ve muhafaza etmek.	KYP'nında belirtilen ayrıntılı ekler uygulanmalı.	Devam ediyor	BS ve tüm paydaşları
2. Tüm planlar, politikalar ve kararlar için çerçeve olarak KYP'nını benimsemek.	KYP başlatılmalı.	Kısa süreli	BS ve Yönlendirme grubu
3. DMA kapsamındaki tüm kullanımların, etkinliklerin ve gelişmelerin sürdürülebilir bir şekilde, mümkün olan en yüksek standartta ve Saray ortamını ve diğer temel özellikleri koruyacak şekilde gerçekleştirmek.	Personel farkındalığını ve düzenli eğitimi sağlayın. Çalışma standartlarını tanımlayın ve ilgili tüm çalışanların bunun farkında olmasını ve buna uymasını sağlayın. Planlanan tüm işlerin sürdürülebilir olduğundan, en yüksek tasarım standartlarına sahip olduğundan, ortamlarıyla iyi ilişkilendiğinden ve uygun olan yerlerde yerel malzemeler kullanıldığından emin olun.	Devam ediyor	BS
4. DMA'nı etkileyebilecek politikalar oluşturma, uygulama ve faaliyetler üstlenme sorumlulukları olan merkezi hükümet departmanları, ajansları, yerel yetkililer ve diğer yasal organlar tarafından özel bir yaklaşıma teşvik etmek.	Yönlendirme Grubu üyeleri ile iletişimi sürdürün.	Devam ediyor	BS ve Yönlendirme grubu
5. Alana erişimi ilgili yasalar çerçevesinde sağlayıp, halkın erişimini arttırarak erişim fırsatları, kaynakları, eğitim programları ve ÜED konusunda farkındalık sağlamak.	Kamu bilincinin arttırılması ve erişimin sağlanması; Sarayda tutulan bilgi ve tarihi kaynaklara erişime teşvik edin.		
6. DMA'na yönelik potansiyel riskleri / tehditleri belirlemeye ve izlemeye devam etmek ve bu tehditleri azaltmak için uygun plan ve stratejilerin hazırlanmasını, güncellenmesini ve uygulanmasını sağlamak.	Mevcut kriz yönetimi ve acil durum prosedürlerini düzenli olarak gözden geçirin. Yapıların bakımı ile ilgili olarak personel eğitimi programına devam edin. İklim değişikliğinin peyzaja etkilerini izleyin. Gerektiğinde uygun işlemi yapın. Ulusal, bölgesel ve yerel turizm organizasyonlarıyla bağlantı kurun ve "risk" konusunda bilgi alışverişinde bulunun	Devam ediyor Devam ediyor Devam ediyor Kısa Süreli	BS BS BS BS

Tablo 12. Blenheim Sarayı KYP Dünya Mirası Alanının Düzeni

DÜNYA MİRAS ALANININ DÜZENİ			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
7: DMA'nın sınırı ve parkın fiziksel tarihi sınırı olarak park duvarını korumak.	Bitki örtüsünün her iki taraftaki tabanlardan uzak tutulması da dahil olmak üzere, park duvarının yıllık bakım programına devam edin. (Nick Cox Architects tarafından oluşturulmuş ekte mahfuz)	Devam ediyor	BS ve Konservatör Mimarlar
8: Blenheim Sarayı'nın, otantik durumu ve karakteri ile uyumsuz olan gelişimlerden korunmasını sağlamak.	DMA bölgesel plan politikaları dışında uygun tasarım ve yeri bilgilendirmek için Ek 3'te yer alan Yerleşim Çalışmasında verilen bilgileri kullanın. Bölgesel plan politikalarını gözden geçirin	Devam ediyor Devam ediyor	Planlama yetkilisi ve geliştirme üzerine çalışanlar
9: Restorasyon ve yenileme sırasında mümkün olan en yüksek tasarım, malzeme ve uygulama standartlarını teşvik ederek, yüksek kaliteli bir ortam sağlamak.	DMA'nı geliştirmeye ilgili Yerel Plan içindeki politikaların ÜED özelliklerini koruduğundan emin olun.	Devam ediyor	Yönlendirme Grubu
10: DMA'nı korumak için West Oxfordshire Yerel Planı 2031 taslağına dahil edilmesini sağlamak.	ÜEDi önemli bir değerlendirme olarak ele alırken DMA'nın yönetim planını bir yardımcı olarak kullanmaya devam edin	Devam ediyor	Yönlendirme Grubu

3.4.2. İletişim Hedefleri

Blenheim Sarayı ve Park Alanı fiziksel potansiyeli ile ziyaretçinin rağbet ettiği bir kültürel miras olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu potansiyele yönelik doküman kapsamında yerel halk ile iletişim ve etkinliklere teşvik edilmektedir (Tablo 13).

Tablo 13. Blenheim Sarayı KYP Yerel Halk ile Dialog

YEREL HALK İLE DİALOG			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
11: Yerel halkın Blenheim Sarayı'nı nasıl algıladığını ve buna değer verdiğini anlamak için yerli halk ile diyaloga geçmek.	Yerel hizmetleri tanıtarak yerel girişimleri ve etkinlikleri desteklemeye devam edin Etkinlik programlarıyla ilgili bilgilerin önceden sağlandığından emin olun.	Devam ediyor	BS

3.4.3. Mimari Hedefler

Mimari Mirasın Korunmasına yönelik doküman kapsamında ilgili restorasyon etkileyen kararlar yapılara dair tutulan raporlara dayanmaktadır. Harici alınan hizmet dahilinde yapılan gözlemlere dayanan korunmuşluk durumu analizleri ve projelendirme çalışmaları uygulamaya yön vermektedir (Tablo 14). Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının desteği de sağlanmaktadır.

Tablo 14. Blenheim Sarayı KYP Mimari Mirasın Korunması

MİMARİ MİRASIN KORUNMASI			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
12: Blenheim Sarayı ve ilgili yapıların beş yıllık kontrolü neticesinde oluşturulan yıllık bir bakım programı aracılığıyla, Sarayı ve ona bağlı yapıları kaliteli bir işçilik ile koruma altında tutun.	2016'da oluşturulan raporu inceleyin. Blenheim Sarayı ve ilgili binalar için bir araştırma ve Koruma Planı hazırlayın.	Kısa-orta ve uzun vade Kısa vade	BS ve Konservatör Mimarlar
13: Yerel ve koruma altındaki binaların bakımı ve yönetiminde uygun malzemelerle koruma tekniklerini benimsemek.	Onarım veya yeni çalışmaları üstlenirken, tarihi ayrıntıların ve yerel karakterin korunmasını ve binalar için yeni kullanımların alanın miras statüsü ile çelişmemesini sağlayın.	Devam Ediyor	BS ve Konservatör Mimarlar Historic England ile
14: Saray ve ilgili yapıların yeniden kullanımı, miras özelliklerinin önemini koruması hakkında Natural England ve Historic England'dan tavsiye almak.	Herhangi bir proje fikrinin geliştirilmesi için mevcut iletişim ve tartışma sürecini benimsemeye devam edin.	Devam Ediyor	BS / HE / NE / Yönlendirme Grubu

Tablo 15. Blenheim Sarayı KYP Peyzaj, Arkeolojik ve Doğal Mirasın Korunması

PEYZAJ, ARKEOLOJİK VE DOĞAL MİRASIN KORUNMASI			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
15-22: Tarihi park alanı peyzajının karakterini, düzenini ve özelliklerini korumak ve uygun olan yerlerde kayıp özellikleri iyileştirmek veya geri yüklemek adına son 30 yılda uygulanan peyzaj restorasyon operasyonlarını sürdürmek. Duvarlı Bahçe ile bağlantının yeniden açılması da dahil olmak üzere, bahçelerin ve eğlence alanlarının yapısını, karakterini ve dokusunu korumak. Arkeolojik kalıntılar üzerinde toprak bozulmasını önlemek.	2014 Parkland Yönetim Planında belirtilen çalışma programını ve Ek 5'i izleyin.	Uzun vade	BS ve Çalışanları

3.4.4. Sürdürülebilirlik Hedefleri

KYP dökümanı kapsamında İngiltere Dünya Mirası üyeliğini ve uygun faaliyetlerle etkinlikleri destekleyerek sürdürmek konusuna değinilmektedir. Ziyaretçilerin alan yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde olabildiğince geniş bir şekilde erişimini teşvik etmek üzere politikalar geliştirilmiştir (Tablo 16).

Şekil 29: Blenheim Sarayı Etkinlikleri (Url-13, 2022)

Tablo 16. Blenheim Sarayı KYP Dünya Mirası Alanını Yaşatmak

DÜNYA MİRASI ALANINI YAŞATMAK			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
23: Yerel ve ulusal paydaşlarla ortaklaşa çalışarak, diğer Dünya Mirası Alanları ile uluslararası bağlantı kurma fırsatlarını değerlendirip Turizm Planını geliştirmek.	İngiltere Dünya Mirası üyeliğini sürdürmek; uygun faaliyetleri ve etkinlikleri desteklemek	Devam ediyor	BS
24: Saray ve ilgili yapılar üzerindeki fiziksel etkileri daha iyi yönetmek için etkinlikleri dengeleyerek faaliyetleri yıla daha eşit bir şekilde yaymayı amaçlayan etkinlik takvimi oluşturulmalı. Ziyaretçileri parkın daha fazlasını görmeye teşvik etmek.	Uygun yönetim planları ve yaklaşımları belirlemeye devam edin. Tüm kamyonlar için alternatif bir rota düşünün.	Kısa vade Kısa ve orta vade	BS ve tüm çalışanları BS, HE ve Yönlendirme Grubu
25: Sürdürülebilir ulaşım bağlantılarını geliştirmek ve erişilebilirlik seviyelerini arttırmak..			
26: Ziyaretçinin DMA'na yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde olabildiğince geniş bir şekilde erişimini teşvik etmek.	Tüm kamusal geçiş haklarının açık olduğundan ve açıkça işaretlendiğinden emin olmak için düzenli kontroller yapın. Arabayla gelmeyenler için parkta bulunan bisiklet raflarının sayısını artırın. Parkın dışındaki arazideki yol işaretlerine bakın ve Alana ortalama yürüme sürelerini dahil etmek için güncelleme yapın. Otomobile alternatif olarak tur şirketleri ile çalışmaya devam edin.	Devam ediyor	BS
27: Eğitim programlarını ve olanaklarını sürdürmek ve desteklemeye devam etmek.	Ulusal müfredatın içeriğiyle ilişkili olarak Eğitim Programını geliştirmeye ve iyileştirmeye devam edin.	Orta Vade	BS
28: 2017 yılının başında kurulan Vakfı, canlandırma projelerinde fon aramak için yeni fırsatlar yaratmak.	Bilgi panolarından yararlanın ve düzenli olarak revize edin. Ziyaretçi deneyimine katkıda bulunmak için web sitesi ve telefon uygulamaları gibi teknolojilerden yararlanın. Saray'daki sergi programını geliştirmeye devam edin. Uzman raporlarının yayınlanabileceği web sitesi alanını dahil edin.	Orta Vade	BS

3.4.5. Finansman Hedefleri

KYP dökümanı kapsamında Finansman kaynakları araştırmak ve Yönetim Planında tanımlanan çalışmayı destekleyebilecek kaynakları sağlamaya yardımcı olacak projeleri uygulamak ve Vakıf destekleri de sağlamak hedeflenmiştir. (Tablo 17).

Tablo 17. Blenheim Sarayı KYP Koruma Faaliyetleri İçin Finansman Yönetimi

KORUMA FAALİYETLERİ İÇİN FİNANSMAN SAĞLAMAK			
POLİTİKALAR	EYLEMLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
29: Koruma faaliyetlerini desteklemek için sürdürülebilir bir mali temel geliştirmek.	Mevcut uzun vadeli iş geliştirme stratejisinin düzenli olarak gözden geçirilmesi.	Devam ediyor	BS
30: Bütçe hazırlarken doğal, ekolojik, tarihi ve mimari özellikler arasında bir denge sağlamak ve işi en acil ihtiyaç sırasına göre önceliklendirmek.	Koruma faaliyetleri için yıllık bir bütçe belirlemeye devam edin, bunun belli bir yüzdesi peyzaj çalışmalarına harcanacaktır.	Devam ediyor	BS
31: Finansman kaynaklarını araştırmak ve Yönetim Planında tanımlanan çalışmayı destekleyebilecek kaynakları sağlamaya yardımcı olacak projeleri uygulamak. Vakıf destekleri de sağlamak.	Ortamdaki ek etkinlikleri desteklemek için Countryside Stewardship gibi hibe verme programlarını kullanmaya devam edin. Daha büyük ve yüksek maliyetli projeleri desteklemek için finansman kaynaklarını keşfedin	Kısa vade	BS ve danışman
32: Yönetim planının uygulanmasına yardımcı olmak ve bu tür araştırmaların sonuçlarının ilgili kurumlara yayılmasını sağlamak; alanın doğal, ekolojik / bilimsel, tarihi ve mimari bilgisini ve anlayışını geliştirmek için uygun araştırmalar kolaylaştırılıp teşvik etmek.	Araştırmacıların arşive erişmelerinde uygun koşullar sunabilmesi için Arşiv görevlisine yeterli kaynakları sağlayın.	Orta Vade	BS ve danışman
33: Saray'da tutulan arşivlerin güncel bir kataloğunu oluşturmak.	Kataloğu güncellemek için uygun kişiyi belirleyin	Orta Vade	BS

3.5. Yönetim Planının Analizi

Blenheim Sarayı koruma yönetimi vizyonu Dünya Mirası Alanının Üstün Evrensel Değerini, bir sanat eseri, kültürel öneme sahip bir manzara, saray için uygun bir ortam ve ekolojik öneme sahip bir alan olarak sürdürülebilir bir şekilde anlamak, korumak ve mümkün olduğunca geliştirmeye ek olarak, dük ve atalarının evi olan Blenheim Sarayı ve Parkı'nın kullanımını korumak ve gelecek nesiller için kaliteli bir ziyaretçi deneyimini sağlamak olarak ifade edilmektedir (BSKYP, 2017, s.61). Bu vizyon, Blenheim Sarayı'nın ekonomik, insani, kültürel ve ekolojik mirasının korunmasının ve altyapı kaynaklarının dayandığı işletme yönetiminin temelini oluşturarak farklı disiplinler arasında bir denge kurulmasından bahseder. Vizyonu gerçekleştirmek için buna hizmet eden politika ve uygulamalar yoluyla saray ve çevresinin üstün evrensel değer niteliklerini koruma, ziyaretçi yönetimi ve erişime yönelik sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel hedefler belirlenmiştir.

Blenheim Sarayı ve Park Alanı kapsamındaki tarihi değerler ayrı ayrı izole edilmiş öğeler yerine peyzaj içindeki yapılardan oluşan dinamik bir bütündür. Alanın sürdürülebilir gelişimi ve yönetim planının en etkin şekilde uygulanabilmesi için alana dair güçlü-zayıf yönler ile fırsat ve tehditlerin (SWOT) analizinin yapılması yararlı olacaktır. Bu bölümde hazırlanan SWOT analizi Blenheim Sarayı ve Park alanının mevcut yönetimi, planlama süreçleri, finansmanı ve ekolojik durumu göz önüne alınarak yapılmıştır.

Blenheim Sarayı KYP kapsamında oluşturulan ikinci periyodik rapor 2013/14'te tamamlanmış ve varlık bütünü ile çevresinin korunmuş olduğu doğrulanmıştır (BSKYP, 2017, s. 56). Dökümana göre, binaların ve çevresinin devam eden bir onarım ve düzenli bakım programı vardır. Buna karşın yıl boyunca açık olan saray halka açık erişim geleneğine sahiptir ve rekreasyon ortamının yanı sıra alanda spor, el sanatları ve kır fuarları, müzik konserleri ile tarihi eğlence, eğitim gibi bir dizi etkinlik sağlanır (BSKYP, 2017, s. 58). Blenheim Sarayı'nda halkın erişimi sağlanırken karşılaşılan zorluk, tüm popüler miras alanlarında olduğu gibi, ziyaretçi sayılarının hassas bir şekilde yönetilmesi ve planlama süreçlerinde ilgili yetkilileri dahil edip, koruma yönetimi ile giderilmektedir. Yönlendirme grubu, bu ve bunun gibi riskleri Yönetim Planında belirtilen hedeflerle ilgili ilerlemeyi ve uygulamayı izlemek ve risk

konusunda farkındalığı kontrol etmek ve alanın bütünlüğü ile ilgili sorunları izlemek için yıllık olarak toplanmaktadır (BSKYP, 2017, s. 58). Alanın ve KYP'nın güçlü ve zayıf yönlerini belirleyen, iç ve dış çevreden kaynaklanan SWOT analizi Tablo 18 ve Tablo 19'de verilmiştir.

Tablo 18. Blenheim Sarayı SWOT analizi

Etkenler	POZİTİF YÖNLER		NEGATİF YÖNLER	
	Güçlü yönler	Fırsatlar	Zayıf Yönler	Tehditler
Mevcut Yönetim	Farklı disiplinlerde ve birimlerde müdürlükleri kapsayan bir yönetim anlayışının varlığı	Yönetim Planının varlığı	Kurumların yetersiz katılımı	Küresel politikaların olumsuz etkileri
Ziyaretçi Yönetimi	Alanın rağbet görmesi	Sergi ve fuar gibi kültürel organizasyonlardan sorumlu birimin varlığı	Araç ve bisiklet park alanının yetersizliği	Ziyaretçi sayısının organizasyon yapılan alan için fazla olması
	Sarayda kütüphane ve arşivin var olması	Eğitim ve bilgiye erişimin teşvik edilmesi. Halkın etkinliklere dair bilgilendirilmesi	Ziyaretçi deneyimine katkıda bulunabilecek mobil uygulamaların yetersizliği. Arşivin erişime hazır olmaması	
Mimari Planlama Süreçleri	Döneminin önemli yapılarından oluşan bir bütün olması	Sürdürülebilir yönetim politikalarına açık bir yönetim anlayışının varlığı Personel eğitimine önem verilmesi	Ziyaretçi sirkülasyonunun uygulama alanları içinde olması	Konservasyon ve restorasyon çalışmaları sonrası, tarihi ayrıntıların ve yerel karakterin korunamaması ve yeni kullanımlarda alanın miras statüsü ile çelişmesi ihtimali
Finansman	Koruma faaliyetleri için yıllık bir bütçenin var olması	Etkinliklerde Countryside Stewardship gibi hibe programlarının kullanımı	İş geliştirme stratejisinin uzun vadeli oluşu	Finansmanın yeni etkinliklere yetersiz kalma ihtimali
Ekoloji	Park alanında tarihi ağaçların ve su ögesinin varlığı	Çok çeşitli bitki türlerini barındırması	Geniş ve kontrolsüz alanların bulunması	Erozyon, deprem gibi ani, ekolojik ve jeolojik etmenler

Tablo 19. Blenheim Sarayı KYP SWOT analizi

Etkenler	POZİTİF YÖNLER		NEGATİF YÖNLER	
	Güçlü yönler	Fırsatlar	Zayıf Yönler	Tehditler
Mevcut Yönetim	English Heritage, ICOMOS-UK, DCMS (Kültür, Medya ve Spor Dairesi), Natural England, County Council gibi sivil toplum ve devlet kuruluşlarının desteği	Hükümetin turizm ve kültür politikalarına önem vermesi Planın yıllık olarak izlenmesi ve Blenheim Sarayı Başkanı tarafından koordine edilmesi	Bilimsel yaklaşımın ve uzmanların yetersiz katılımı	Küresel Politikaların olumsuz etkileri
Ziyaretçi Yönetimi	Ziyaretçi etkinlikleri ve dağılımının sürekli olarak izlenmesi	Gerekli reklam ve iletişim bilgilendirmelerinin sürdürülmesi	Yönlendirme elemanlarının mobil olması	Yönlendirme elemanlarının alan yerleşiminde kontrol dışı yayılımı
Mimari Planlama Süreçleri	On yıllık süreç için uygulama yapılacak lokasyonların listelenmiş olması	Natural England ve Historic England'ın danışmanlık desteği Personel eğitiminin kurum içinde sürdürülmesi	Özel sektör paydaşlarının yetersiz katılımı	Alanın yıl boyu açık olması ve deformasyon tehdidi
Ekoloji	Park alanında tarihi ağaçların ve su ögesinin yapı bütünlüğü çerçevesinde koruma kapsamında ele alınmış olması	Ziyaretçilerin alanı etkin kullanımı	Su ögesinin kontrolü için acil durum planının olmayışı	Değişen iklim koşulları tehdidi

KYP ile üst politikalar kapsamında Blenheim Sarayı ve Parkının tarihi, doğal, bilimsel, kültürel ve sosyal niteliklerinin sürdürülebilir geleceği için miras varlığını koruyacak bir vizyon oluşturulması öngörüldü. Koruma politikalarını destekleyen ve dünya mirasının korunmasına hizmet eden tarihi mirasın bozulmasındaki ekonomik nedenleri önlemeyi sağlayan bir doküman oluşturulmuş oldu. Böylece uluslararası platformda saray ve park alanının tanıtılması ve yer alması hedeflendi.

KYP kapsamında eğitim politikaları hedeflenerek okullarda mirasın korunması eğitimi verilmesi teşvik edildi. Etkin koruma anlayışına yönelik yetkin teknik personel yetişmesi, alanın bilimsel araştırmalarla korunması ve iyileştirilmesi hedeflendi. Blenheim Sarayı yöneticilerine ve danışmanlarına yönetim planlaması konusunda,

alanın niteliklerini koruyacak ve gerektiğinde arttıracak görevleri programlamaya yardımcı olunarak ve çalışma standartları belirlenerek tüm çalışanların ve işlerin organizasyonu yapılmıştır. Alanın korunmasına, tehditleri veya güvenlik açıklarını tanıyan ve bunları azaltmanın yollarını göz önünde bulunduran bütüncül bir yaklaşım ile tüm paydaşları dünya mirasını korumaya yönelik ortak bir hedefte buluşturmak amaçlanmıştır. Tespitler neticesinde öngörülen planın sürekli iyileştirilmesine yönelik bir yönetim ve izleme sistemi amaçlanmıştır.

KYP'nın fiziksel koruma eyleminden farkı, birçok disiplinin bir arada çalışması ile birlikte yasal kurum ve kişiler vasıtasıyla tarihi yapının korunması ve sürdürülebilirliği konusunda belirlenen üst politika ile halkın kültürel tutumunu yönlendirecek koruma farkındalığı hedeflenmiştir. Mirasın tarihsel, fiziksel, sosyo-ekonomik koşullarının güçlü ve zayıf yönleri analiz yapılarak ziyaretçilerin koruma alanına olumsuz etkilerine dair önlem alınması da amaçlanan politikalar arasındadır.

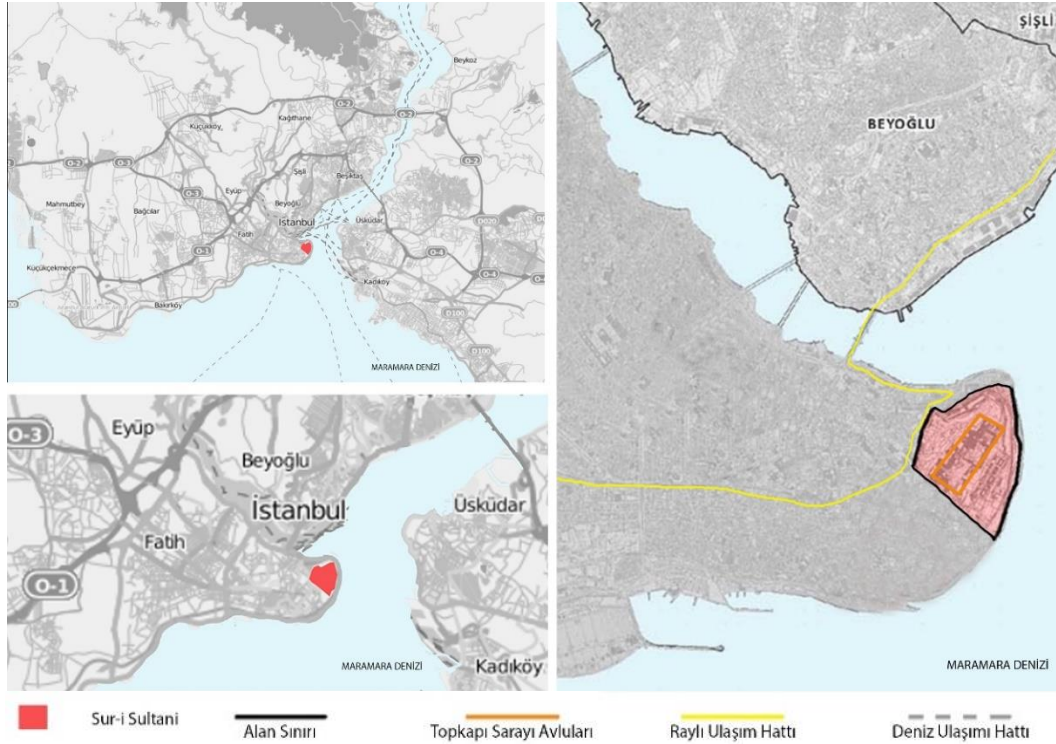
Yapıların konumu, kullanım fonksiyonu, yapım tekniği, tasarımı, formu, somut ve soyut miras biçimi ifade edilerek özgünlüğüne dair kriterlerin açığa çıkması sağlandı ve yapının korunmasına yönelik en doğru yaklaşım tekniği ve gerekli yetkinlikteki sorumlular sürece dahil edildi. KYP ile gelecekte önerilebilecek uygulamaların veya peyzaj alanlarının tasarımında yüksek standartlar teşvik edilmektedir.

Belirlenen hedefler doğrultusunda ortak bir amaca hizmet eden birçok disiplinin bir arada olduğu yönetim ve çalışma ekibi ile zaman, kaynaklar ve işgücünün etkin şekilde kullanımına yönelik yönlendirmeleri içeren KYP ile yapıların mevcut durum tespitinin tamamlanması aşama, müdahale ve finansman kararlarının çalışma planında netleştirilmesi hedeflenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TOPKAPI SARAYI KORUMA YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

Fransızca'daki “Palais Nationaux” deyiminden ilhamen dilimize yerleşen “Milli Saray”, bugün TBMM Milli Saraylar Başkanlığı'ndaki köşk, kasır ve sarayları kapsayan bir terimdir (Utkuluer, 2013, s. 56). 1925 yılından beri Milli Saraylar'a bağlı tarihi yapılara dahil olmayan Topkapı Sarayı, MSİB'nın 2018 yılı itibari ile Cumhurbaşkanlığı'na bağlanması sonrasında MSİB kapsamına alınmıştır. Sur-i Sultani içinde yer alan ve her yıl birçok yerli ve yabancı turist ziyaret etmekte olduğu (Şekil 30) saray, Osmanlı saraylarının müze olarak kullanımına öncülük etmiş ve Milli Saraylara örnek teşkil etmiş bir saraydır (Utkuluer, 2013).

Şekil 30. Sur-i Sultani'nin Konumu

Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planının (TSKYP) hem sarayın yapı toplulukları ve ilgili yakın çevresinin UNESCO prosedürünce tanınan bir dünya mirası olması, hem de ulusal miras varlıkları için bir koruma yönetim planı çerçevesi

sağlayarak koruma ve yönetimde yer alan kişilere rehberlik sağlayıp kararların alınmasına olanak vermesi hedeflenerek oluşturulmuştur. TSKYP'nin kapsamı misyon, vizyon, risk değerlendirme ve uygulama ana başlıklarında ele alınmıştır (Tablo 20, Tablo 21).

Tablo 20. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planının Kapsamı

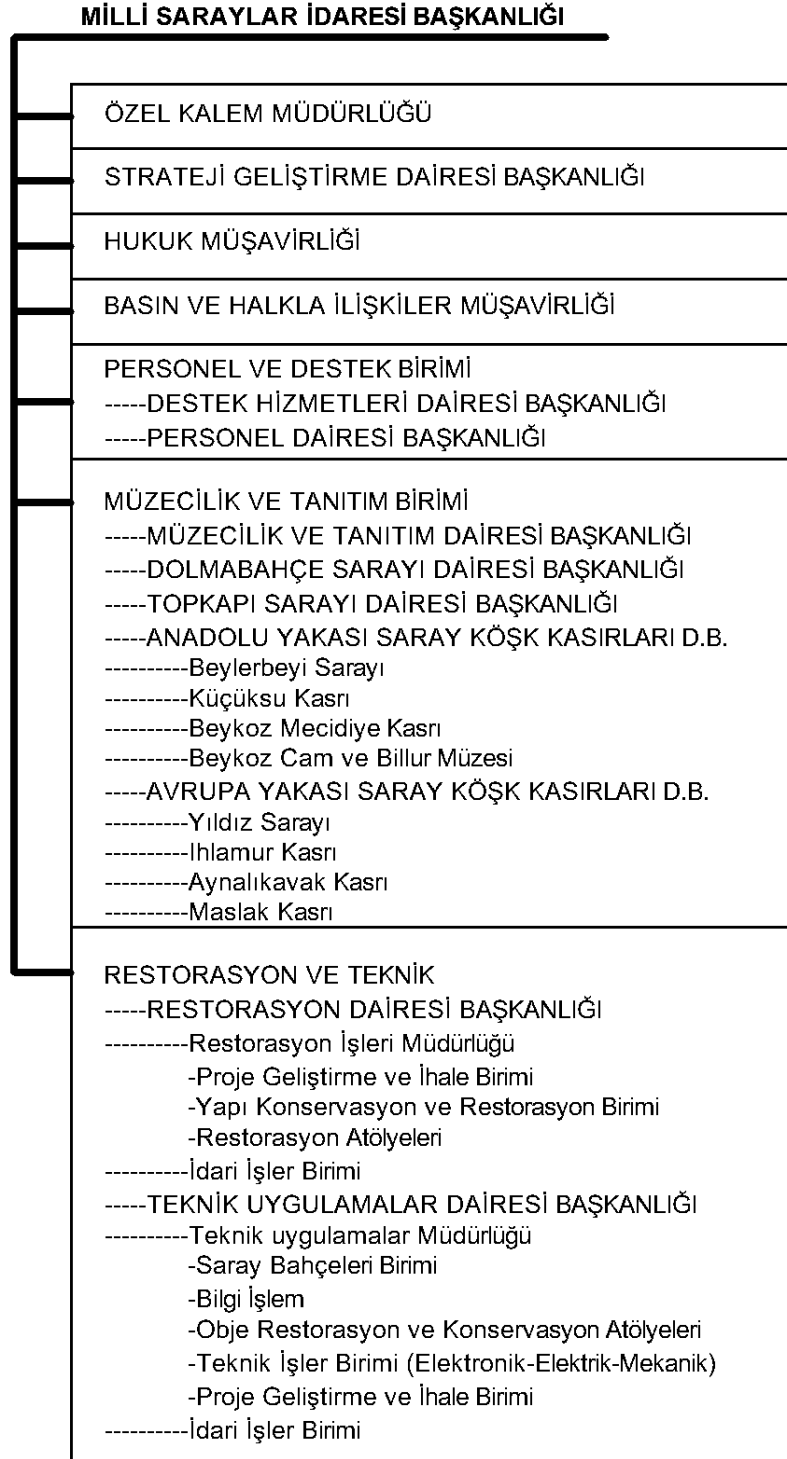
MİSYON	<i>Kültürel mirası kritik konuları da içerir nitelikte bütünüyle korumak amacıyla profesyonel uygulamalara yönelik koordinasyonu ve en elverişli ortamı sağlamaktır.</i>
VİZYON	<i>Kültürel mirasın tarihi, arkeolojik, kültürel ve sosyal nitelik ve değerlerinin istikrarının ulusal ve uluslararası alanda sürdürülebilir geleceği için oluşturulmalı.</i>
RİSK DEĞERLENDİRME	<i>Tehditleri azaltma ve güçlü yönleri geliştirme yollarını göz önünde bulunduran bütüncül bir yaklaşım benimsemek.</i>
UYGULAMA	<i>Politik ve teknik alanda bütüncül bir yaklaşımla korumaya yönelik koordinenin ve planların uygulanmasını sağlamak.</i>

Tablo 21. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı Başlıkları ve İçerikleri

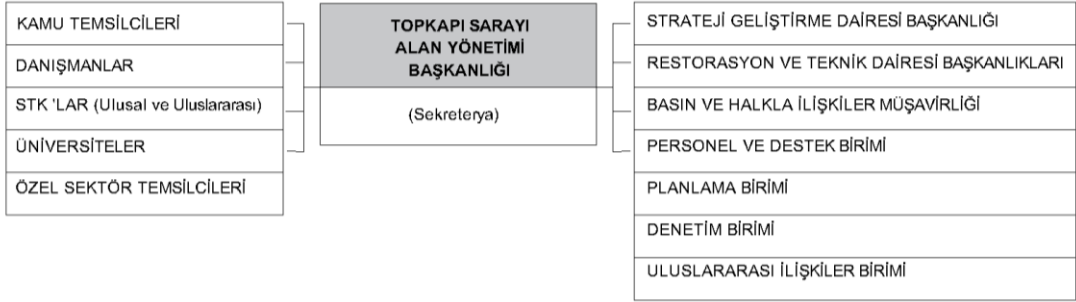
1. Bölüm	ALANIN TANIMLANMASI Karakter Alanları	<i>Karakter alanlarına dair şemalar ve yapı kodları oluşturuldu. Yapıların restorasyon geçmişlerine özgü kimlik kartı önerisi yapıldı.</i>
2. Bölüm	DEĞERLERİN TANIMLANMASI Nitelik ve Değerler	<i>Tarihi, arkeolojik, kültürel, sosyal değerler tanımlandı.</i>
3. Bölüm	FIRSATLAR VE TEHDİTLER SWOT Analizi	<i>Alanın güçlü ve zayıf yönleri belirlenerek fırsatlar ve tehditler ortaya konuldu.</i>
4. Bölüm	POLİTİKALAR VE UYGULAMA KARARLARI TSKYP Uygulama ve İzleme	<i>Genel, mimari hedefler, farkındalığa yönelik hedefler, arkeolojik mirasa yönelik hedefler belirlendi</i>

MSİB yönetim yapısında yer alan birimler Şekil 31'te yer almaktadır. Birçok farklı birimin yer aldığı kurum yönetim yapısı içerisinde TSKYP oluşumu ve koruma

yönetim planının sürdürülmesi için rafine bir yönetim birimi oluşturulması öngörüldü (Şekil 32).

Şekil 31. Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Birimleri

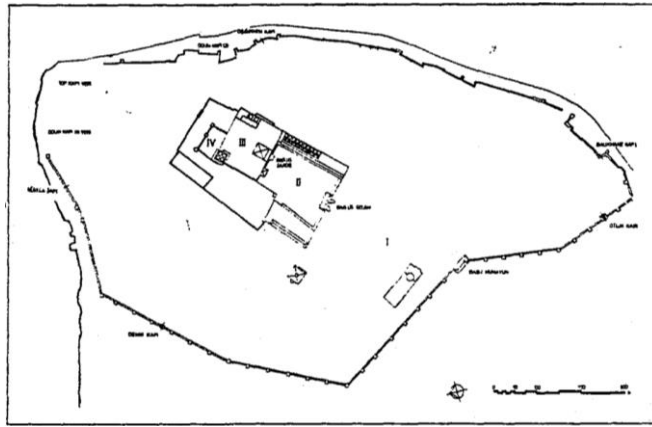

Şekil 32: Topkapı Sarayı Alan Yönetimi Birimi Önerisi

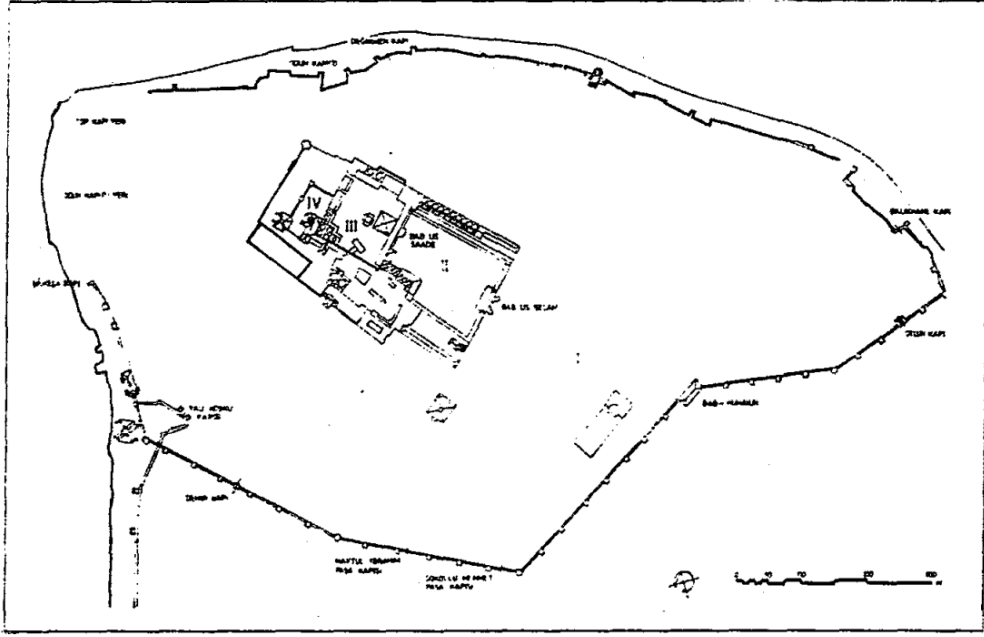
4.1. Tarihçe

Sur-i Sultani tarih öncesi dönemden beri deniz kenarında olması sebebiyle cazip bir yerleşim alanı olarak antik çağda Byzantion, 330'da Doğu Roma İmparatorluğu'nun merkezi olarak Konstantinopolis, 29 Mayıs 1453'te fethedilerek Osmanlı döneminde İstanbul olarak anılmış ve başkent ilan etmiştir (Eldem & Akozan, 1982).

Fetih sonrası yönetimin merkezi olan Topkapı Sarayı'nın inşasına başlanmış, üç avluya açılan ve simgesel olarak ana omurgasını oluşturan üç ana kapının bulunduğu saraya dönem dönem farklı padişahlar tarafından ekler yapılmıştır (Eldem & Akozan, 1982) (Şekil 33, Şekil 34 ve Şekil 35). Bu sebeple Bab-ı Hümayun'un üstündeki kitabede 883-1478 tarihinin yazılı olduğu ve altında Sultan II. Mahmut'un ve iç tarafta da Sultan Abdülaziz Han'ın tuğrası görülmektedir (Eldem & Akozan, 1982).

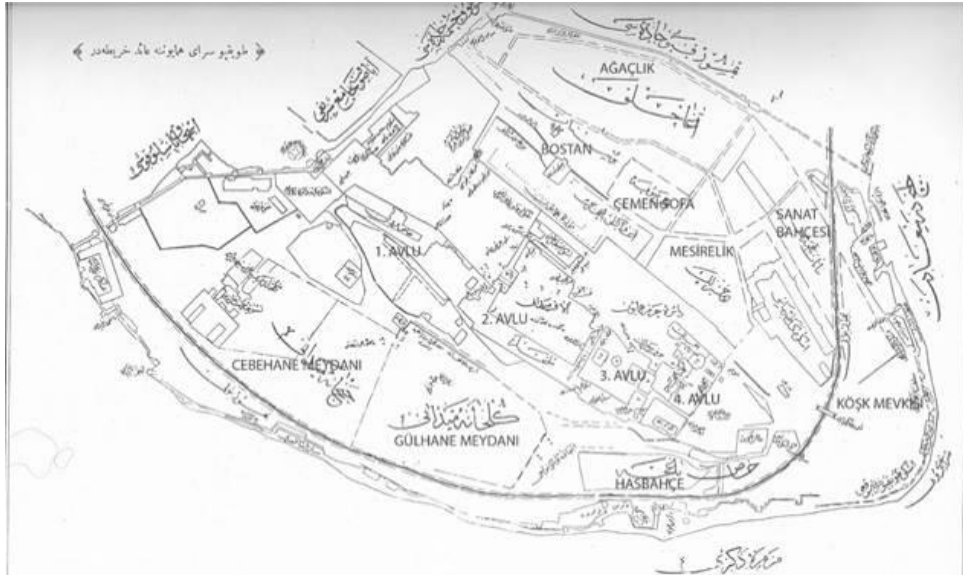

Şekil 33. Topkapı Sarayı 15.yy sonu yerleşim planı (Kuban, 1994)

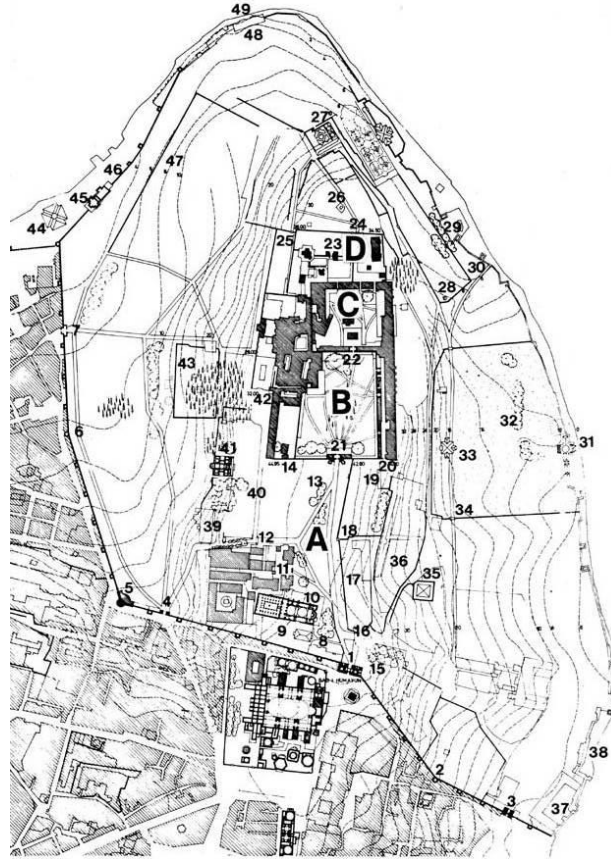
Şekil 34. Topkapı Sarayı 18.yy sonu yerleşim planı (Kuban, 1994)

Kapılardan ilki olan Bâb-ı Hümayun Birinci Yer veya Alay Meydanı olarak da bilinen birinci avluya açılırken, ikincisi Babüsselamdır. Divan Meydanı ya da İkinci Yer olarak adlandırılan ve sarayın asıl yapılarının bulunduğu bu avludan ise Bâbüssaâde ile Enderun Meydanı'na ulaşılır (Kaňal, 2015, s. 141).

Şekil 35. Topkapı Sarayı 19.yy yerleşim planı. (Abdurrahman Şeref Bey)

Topkapı Sarayı, dönemin iç ve dış siyaseti çerçevesinde mimarisinde simgesel öğelerin hissedildiği, hiyerarşiyi tasarıma yansıtan avlular arasında gittikçe özelleşerek erişilmesi güç bir padişah konutuyla son bulan yerleşime sahip olan mimari mekanlardan oluşmaktadır (Necipoğlu, 2007, s. 19). Saray ve çevresi, zaman içinde gerek yangınlar, gerekse sultanların talepleri neticesinde değişen ve eklenen bir süreç ile 1861'e kadar yatay olarak gelişen, simetri ve büyük aks üzeri tasarım gözetilmeksizin açık uçlu sistem karakterinde bir yerleşke haline gelmiştir (İskender, 1995, s. 56)(Şekil 36).

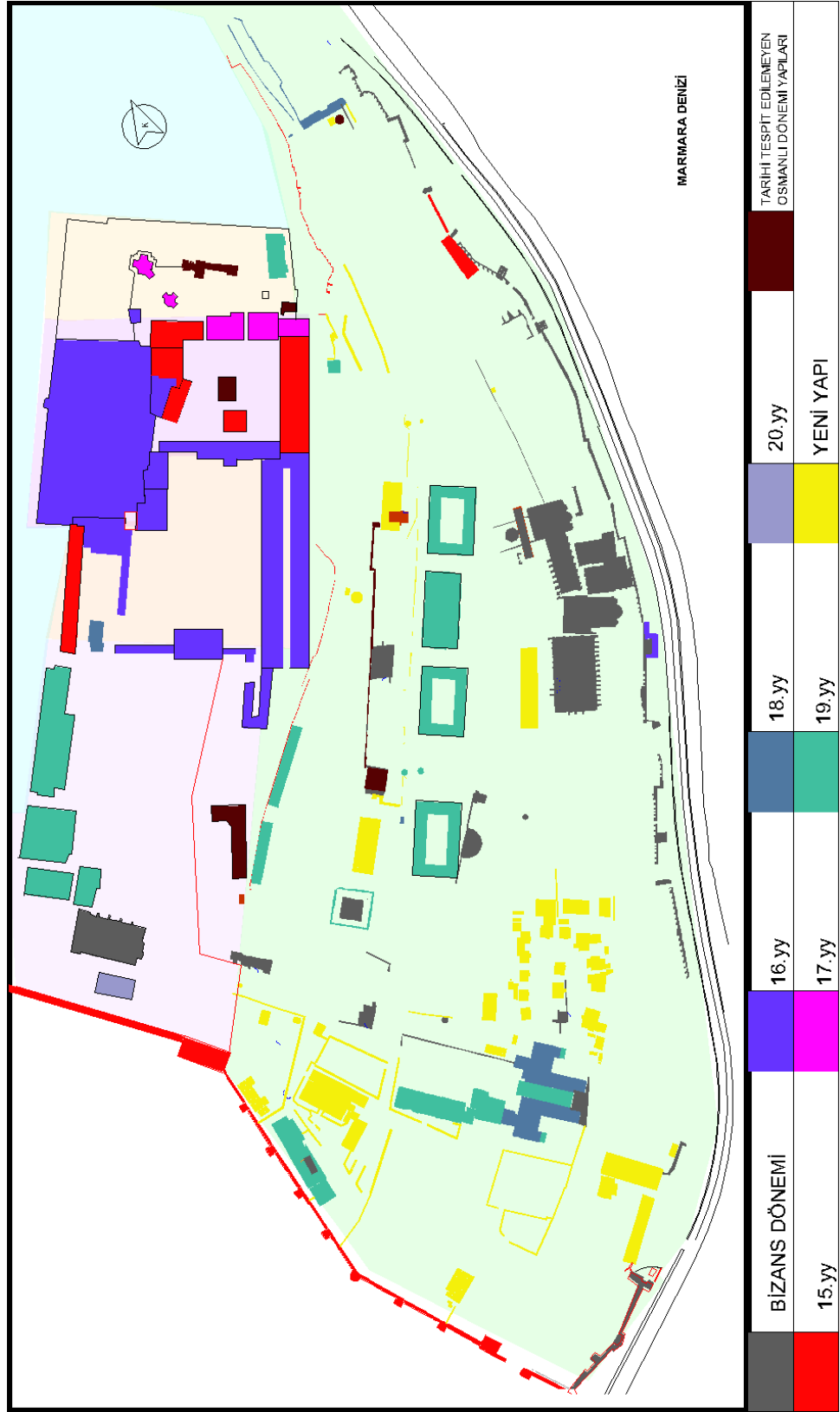
A	Birinci Avlu	11	Ambar-ı Amire	25	Dış bahçeye açılan kapı	38	Balikhane Ocağı
B	İkinci Avlu	12	Avlu ve bahçe arasındaki kapı	26	Gotlar Sütunu	39	Eski Şark Eserleri Müzesi
C	Üçüncü Avlu	13	Kağıt Emni Kulesi	27	18.ve19.yy yaz sarayı yeri	40	Arkeoloji Müzesi
D	Teraslı Asma Bahçe	14	Ahır Kapıları	28	II.Mehmed/İshak Paşa Köşkü	41	Çinili Köşk
1	Bab-ı Hümayun	15	İşlikler yeri	29	Değirmen ocağı, fırın, bostancılar	42	Harem Kapısı
2	Sekizgen kule	16	Avluyu Dış bahçeye açan kapı		hastahanesi ve mescidi	43	Bahçe terası/çemen sofa
3	Ahır Kapı/Samanlık Kapısı	17	Saray Fırınları	30	Değirmen Kapısı	44	Yalı Köşkü
4	Soğuk Çeşme Kapısı	18	Su Kulesi	31	İncili Köşk ve Kutsal Çeşme	45	Sepetçiler kasrı
5	Onikigen Kule	19	Dolap ocağı ve işlik	32	Kabak Meydanı	46	İşlikler yeri
6	Sekizgen Nevbethane Kulesi	20	Avluyu mutfaklara açan kapı	33	Gülhane Köşkü	47	Bostancılar koğuşu
7	Demir Kapı	21	Babüselam	34	Gülhane Kapısı		Yeşil Mescid
8	Acemi Oğlanlar Koğuşu	22	Babüs-sa'ade	35	Eski sarnıç	48	Top Kapısı
9	Odun Ambarı/Hasırcılar işliği	23	Bahçe terasına çıkan kapı	36	Aslanhane	49	Mermer Köşk
10	Aya İrini/Saray Cebehanesi	24	Asmabahçeyi dışa açan kapı	37	Saray Kuşhanesi		

Şekil 36. 19.yy'da Topkapı Sarayı (Eldem & Akozan, 1982), (Necipoğlu, 2007)

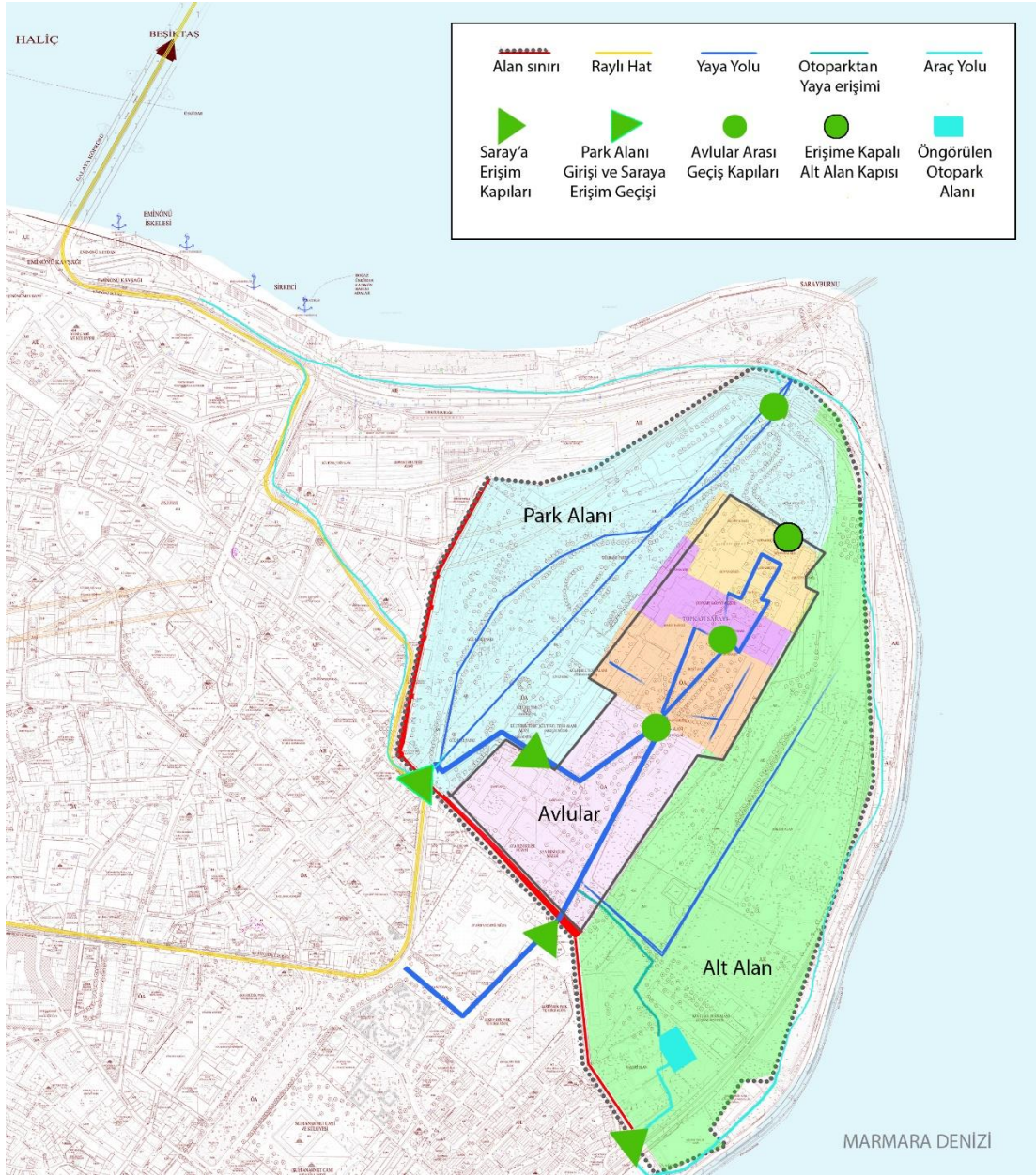
19.yy'da sarayı ve çevresindeki yerleşimin görünümünü olumsuz yönde etkileyen bazı değişimler olmuştur. Öncelikle Topkapı Sarayı,1853 yılında Dolmabahçe Sarayı'na yerleşmesiyle birlikte terkedilmiş ve çok az kullanılan bir hal almıştır (Necipoğlu, 2007, s. 13) Diğer yandan 1863 Topkapı Sahil Sarayı Yangını, 1871'de demiryolu yapımı sebebiyle birçok köşkün yıkılması, 1955'de sahil yolu yapımı, 1979-83 yılları arasında İSKİ isale hattının dış bahçelerden geçirilmesi ve dış bahçelerin farklı kurumlara tahsisi önemli değişimler getirmiştir (İskender, 1995, s. 57). Günümüzde Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'na bağlı olan Topkapı Sarayı'nın Sur-i Sultani içindeki çevre bahçeleri ve yapılarının bir kısmı farklı mülkiyettedir. Sur-i Sultani içindeki Gülhane Parkı olarak adlandırılan alan dışındaki parseller günümüzde Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'na tahsislidir (Şekil 37). Gülhane parkı ise İBB'ye bağlıdır.

Şekil 37. MSİB'na tahsisli Topkapı Sarayı ve çevresi mülkiyet haritası

Şekil 38. Topkapı Sarayı Dönem Analizi

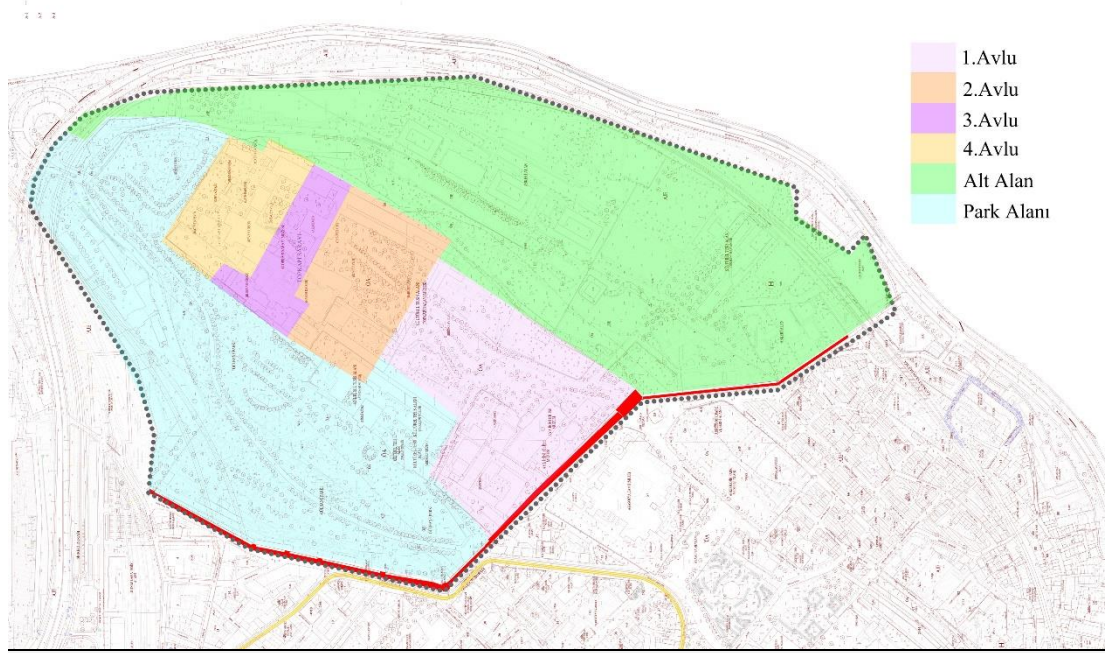
Şekil 39. Sirkülasyon Aksları ve Ulaşım Analizi

4.2. Karakter Alanları

Sur-i Sultani içerisinde yer alan Topkapı sarayı ile çevresindeki bahçe ve yapılar, yerleşim ve kullanım durumuna göre Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı (TSKYP) çerçevesinde 6 karakter alanı olarak ele alınacaktır (Tablo 22). Karakter alanlarındaki yapıların mevcut durum analizleri ilgili başlıklarda tablolaştırılmış olup

sarayın ana yapılarını içeren avluların çevresindeki yapılar KYP kapsamında tanımlanmıştır (Şekil 40).

Tablo 22. Topkapı Sarayı Karakter Alanları

1. Birinci Avlu

Birun denilen dış hizmet yapılarının bulunduğu ve Alay Meydanı veya Divan Yolu olarak adlandırılan 1. Avluya simgesel bir yapı olan Bab-ı Hümayun'dan girilir. Alanda Aya İrini, Darphane-i Amire de bu avludadır.

2- İkinci Avlu

Divan Meydanı olarak da adlandırılan ve Babüselam'dan girilen 2. Avlu Sarayburnu'nun en yüksek noktasıdır.

3- Üçüncü Avlu

“Enderun” olarak adlandırılan kısımdır. Padişahın özel dairesi anlamında olan Harem-i Hümayun/Harem bu karakter alanında yer almaktadır.

4- Dördüncü Avlu

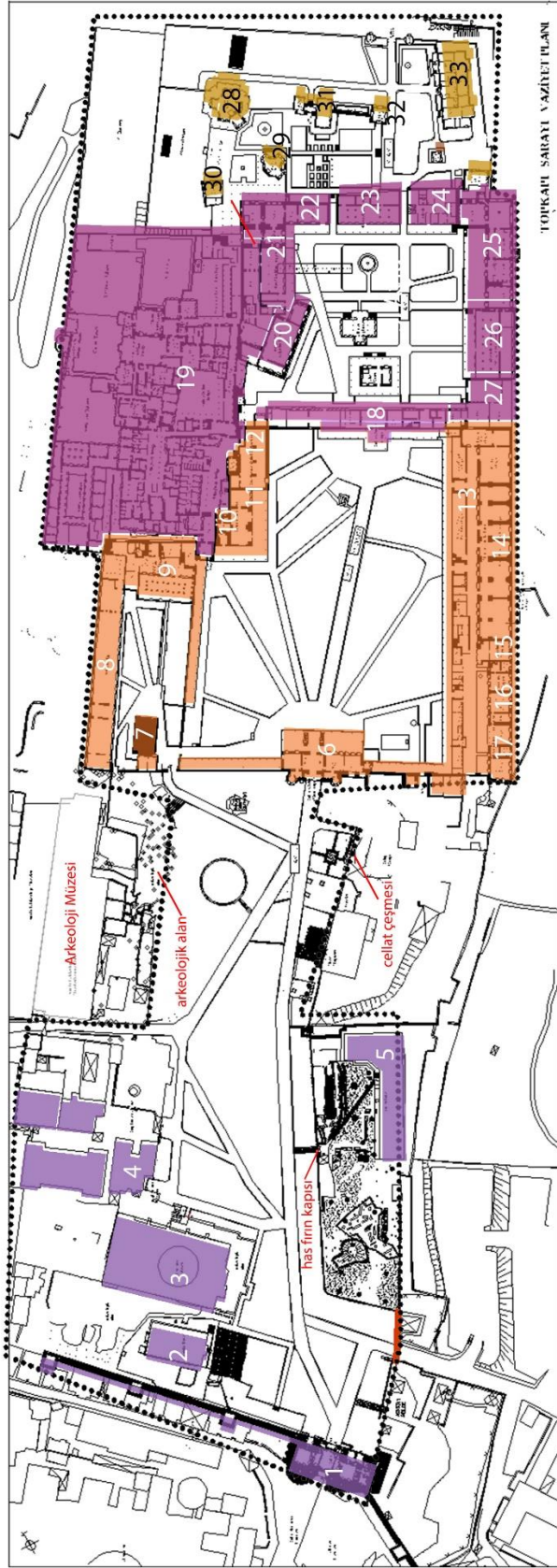
Çeşitli köşklerin bulunduğu padişaha özel yapılardan oluşan alandır.

5- Alt Alan

Topkapı Sarayı'nın deniz yönüne bakan kısımda kalan ikincil alanıdır. Bizans dönemine ait önemli arkeolojik kalıntılar bulunmaktadır.

6- Park Alanı

Gülhane parkı olarak bilinen büyük ağaçlıklı park alanıdır. Alanda Kütüphane, İslam Müze, Vakıf fonksiyonunda yapılar yer almaktadır.

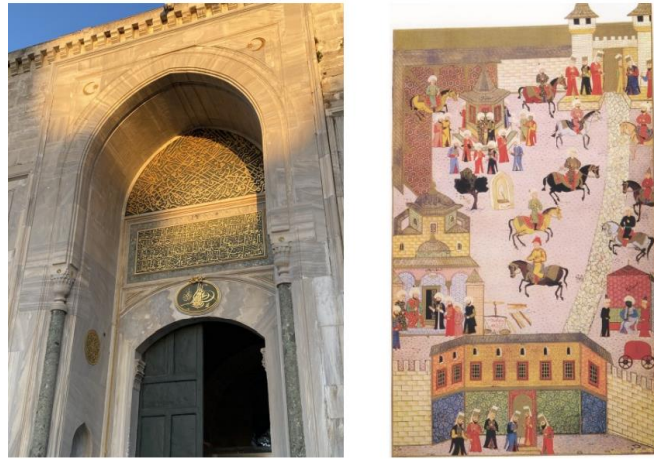
1. AVLU	2. AVLU	3. AVLU	4. AVLU
1- Bab-ı Hümayun Kapısı	6- Babüselam Kapısı	18- Babussaade Kapısı	28- Bağdat Köşkü
2- Karakol	7- Beşir Ağa Camii	19- Harem	29- Revan Köşkü
3- Aya İrini	8- Has Ahırlar	20- Ağalar Camii	30- Sünnet Odası
4- Darphane-i Amire	9- Zülüflü Baltacılar Koğuşu	21- Has Oda	31- Sofa Köşkü
5- Kimyahane	10- Adalet Kulesi	22- Kutsal Emanetler	32- Hekimbaşı Odası
	11- Divan-ı Hümayun	23- Hazine Koğuşu	33- Mecidiye Köşkü
		24- Kilerli Koğuşu	34- Sofa Camii
		17- Dolap Ocağı	

Şekil 40: Topkapı Sarayı Avlular

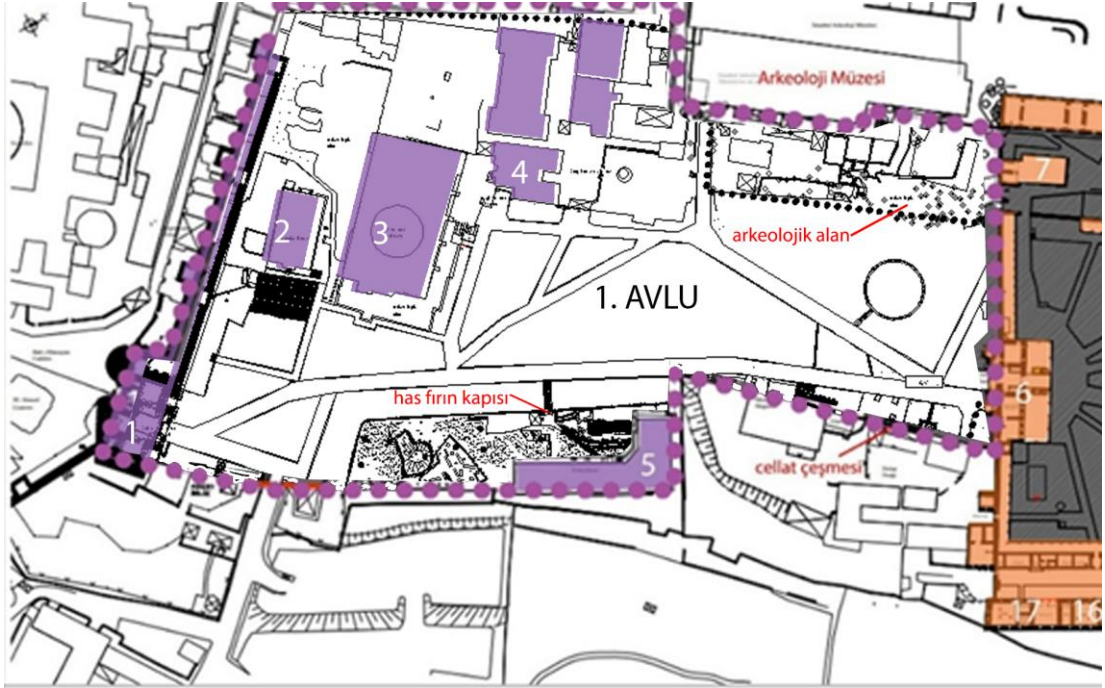
4.2.1. Birinci Avlu– Karakter Alanı 1

Üzerinde Hicr Suresinin 45-48. Ayetlerinin (Gülen, 2012, s. 19) yazılı olduğu ve askeri egemenlik ve imparatorluğun simgesel mimari bir ifadesi (Necipoğlu, 2007, s. 80) olan Bab-ı Hümayun'dan (Şekil 41) Babüsselâm'a kadar uzunluğu 370m, genişliği 220m olan 81.400m² alana sahip Birun olarak bilinen 1. Avluya Alay Meydanı, Birinci Yer/Siyaset Meydanı denilmekteydi (Sakaoğlu, 2002, s. 55-80). Önceleri ağaçsız olan Alay Meydanı törenlerin düzenlendiği, saraya müracaat için bekleme alanı olarak kullanılan, sportif müsabaka ve cirit gösterilerinin düzenlendiği, atlı ve yaya, farklı meslek ve dinlere mensup insanları birarada görebileceğimiz at koşturulmayan, yüksek sesle konuşulmayan fakat hareketli bir avlu idi (Sakaoğlu, 2002, s. 57). Saray geleneklerine göre şiddetli soğuklar dışında her cuma günü, cuma namazı öncesinde ışıltılı üniformalarla kortejler, Ramazan ve Kurban bayramlarında, Mevlid-i Nebevi ve Kadir gecelerinde bu alan süslenerek törenler düzenlenmekteydi (Sakaoğlu, 2002, s. 57).

Saray avlusundaki 4.yy yapısı olan Bizans Kilisesi Aya İrini 1880'ler sonunda cephanelik olarak kullanımı sona erip, Topkapı Sarayı'nın müze işlevi kazandığı 20.yy başında bayraklar, sancaklar ve silahlar ile ilgili bir sergi düzenlendiği zamana kadar metruk kalmış akustiğinin keşfedildiği yıllarda _1983 Anadolu Medeniyetleri Sergisi sonrası_ konser ve gösteri salonu olarak kullanılmıştır (Sakaoğlu, 2002, s. 67). Aya İrini Kilisesi dışında alanda arkeolojik kalıntılar da bulunmaktadır. 1. Avludaki yapılar Aya İrini, Kimyahane, Darphane-i Amire, Karakolhane'dir (Şekil 43, Şekil 43).

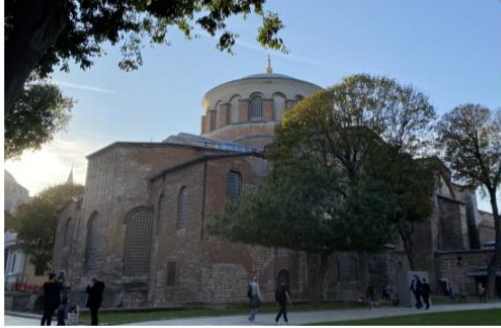

Şekil 41. Bab-ı Hümayun (2021) ve 1.Avlu Minyatürü (Sakaoğlu, 2002)

1- Bab-ı Hümayun, 2- Karakol, 3- Aya İrini, 4-Darphane-i Amire, 5- Kimyahane

Şekil 42: Birinci Avlu –Karakter Alanı 1

Aya İrini

Darphane-i Amire

Karakolhane

Kimyahane

Şekil 43. 1. Avlu'daki Yapılar (2021)

Birinci avluda yer alan Darphane-i Amire yapıları 2021 yılında başlayan bir restorasyon sürecindedir. Birçok yapı yerleşkesinden oluşan ve kapsamında porselen

Bab-ı Hümayun Kapısı

Has Fırın Kapısı

Arkeolojik Kalıntılar

Cesme

Cellat Çeşmesi

Su terazisi (URL-10, 2021)

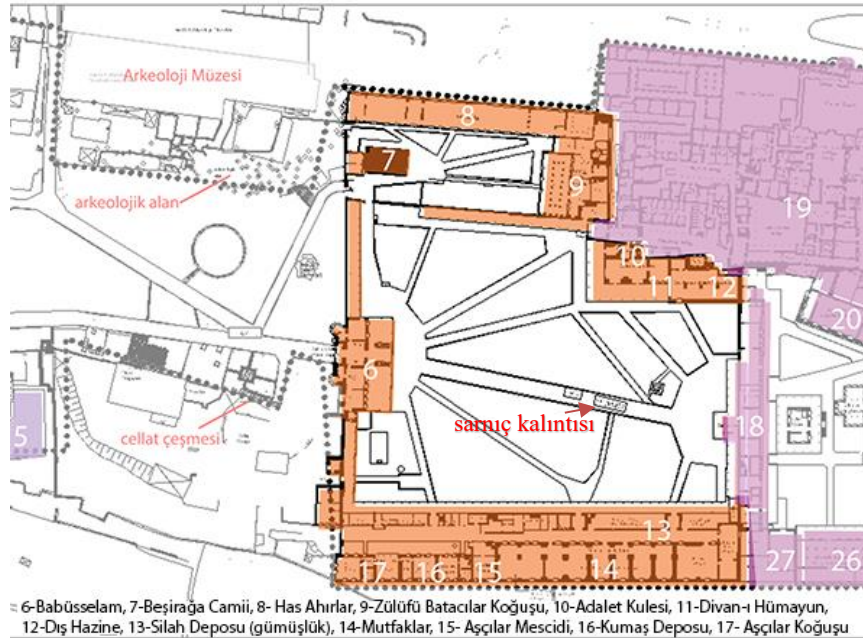
Şekil 45: 1.Avlu'daki Yapı ve Kalıntılar (2021)

4.2.2. İkinci Avlu – Karakter Alanı 2

İkinci Alay Meydanı ve Divan Meydanı olarak bilinen ikinci karakter alanında Divanı-1 Hümayun, İstabl-1 Âmire, Matbah-1 Âmire ve Harem Dairesi girişi

bulunmakta ve bu alanda, devlet erkânı, ulema ve ordu temsilcilerinin katıldığı bayram törenleri ve cülüs merasimleri düzenlenmekteydi (Sakaoğlu, 2002, s. 79) (Kaçal, 2015, s. 143). Bab-1 Hümayun ve Babü's-Saade arasında kaldığı için Orta kapı denilen Babüselâm kapısı ile başlayan ve 16.yy betimlemesine göre etrafında geyik, ceylan, deve kuşları ve hind keçilerinin dolaştığı bu alan Sarayburnu'nun en yüksek noktasıdır (Sakaoğlu, 2002, s. 84).

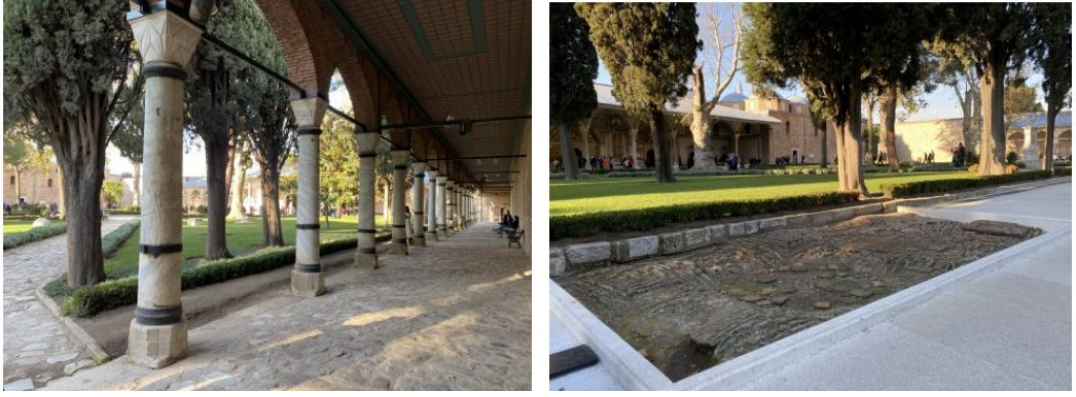
Bu karakter alanında Babüselam, Zülüflü Baltacılar koğuşu, Has Ahırlar, Beşir Ağa Camii ve Hamamı, Divan-1 Hümayun, Adalet Kasrı, Silah (Dış Hazine) Seksüyonu (Şekil 48), Mutfaklar, Silah Deposu, Aşçılar Mescidi, Kumaş Deposu ve Aşçılar Koğuşu yer almaktadır (Şekil 46, Şekil 49). Padişah'tan başka kimsenin atla geçişine müsaade edilmeyen ve protokol kapısı olan Babüselâm'dan girilen 2. Avluda adalet işlerine bakılan Divan-1 Hümayun bulunduğu için buraya Der-i Devlet de denilmekteydi (Sakaoğlu, 2002, s. 81). 2. Avlu, mehteranın Babüselâm'ın önünde her yatsı ezanı ile son bulan nöbet çalışması ile sessizliğe bürünmekteydi (Sakaoğlu, 2002, s. 81).

Şekil 46. İkinci Avlu- Karakter Alanı 2

Etrafı revaklar ve 91 adet sütun ile çevrili 160x130m boyutlarında 21.800 metrekarelik avlunun altında kısım kısım tonoz örgüleri görülen Bizans sarnıcı bulunmaktadır (Şekil 47) ve revakların olduğu kısım yağışlı havalarda protokolün

kullandığı açık alanlar olarak betimlenmektedir (Sakaoğlu, 2002, s. 86). Avlunun sol tarafında kalan Has Ahır Kapıları evleri dışarıda olan hizmetlilerin, harem kadınlarının kullandığı kapalı arabaların işlediği kısımdı (Sakaoğlu, 2002, s. 90). 1939'da restore edilen Beşir Ağa Camii ile birlikte esaslı onarımı yapılan Has Ahır 19.yy başında da 2. onarımını görmüş ve altın-gümüş üzengiler, at başlıkları, at sorgucu ve kamçı gibi eşyaların saklandığı bir yapı iken 1940-41 restorasyonları sonrasında burada saltanat arabaları sergilenmişse de 2000 yılında bu bölüm kapatılmıştır (Sakaoğlu, 2002, s. 92-93).

Şekil 47. II. Avludaki revaklar ve zemin altındaki Bizans sarnıcı tonozu, (2021)

Şekil 48. Adalet Kasrı, Divan-ı Hümayun ve Dış Hazine, (2021)

Beşir Ağa Camii (URL-10, 2021)

Baltacılar Koğuşu

Silah Deposu (Gümüşlük)

Aşçılar Mescidi

Matbah-ı Amire

Babüsseclam

Şekil 49: II. Avluda yer alan bazı yapılar, (2021)

Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa'nın da yetiştiği (Sakaoğlu, 2002, s. 100) Baltacılar koğuşu; devletin önemli kararlarının alındığı, mimarisi ile Osmanlı Devleti'nin gücünü yansıtan Divanhane (Kubbealtı); Günümüzde silah Seksiyonunun sergilendiği Dış Hazine yapısı; 1938-44 yıllarında restorasyonu yapılan Matbah-ı Amire (Sakaoğlu, 2002, s. 122) 2. karakter alanında yer almaktadır. Karakter alanındaki yapıların gözleme dayalı yapılmış olan korunmuşluk durumunu gösterir analiz Tablo 24'da verilmiştir.

2. KARAKTER ALANI: 2. AVLU			
Yapı	Özgün İşlevi	Mevcut İşlevi	Korunmuşluk durumu
6 Babüsselam	Kapı	Kapı	İyi
7 BeşirAğa Camii	Cami	Cami	İyi
8 Has Ahırlar	Ahır	Müze	İyi
9 Zülüflü Baltacılar Koğuşu	Koğuş	Müze	İyi
10 Adalet Kulesi	Hukuksal işler (Kasr-1 Adil)	Müze	İyi
11 Divan-ı Hümayun	Hukuksal işler	Müze	İyi
12 Dış Hazine	Devlet hazinesi	Müze	İyi
13 Silah Deposu	Depo	Müze	İyi
14 Mutfaklar	Mutfak	Müze	İyi
15 Aşçılar Mescidi	Mescid	Müze	İyi
16 Kumaş Deposu	Depo	Müze	İyi
Dolap Ocağı	Isıtma Tesisatı Merkezi	Atölyeler	İyi

Tablo 24. 2. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi

4.2.3. Üçüncü Avlu – Karakter Alanı 3

Birinci ve ikinci avlular “Birun” (dış örgütler) kapsamında iken, Divan Meydanı'na bakan, Sancak-ı Şerif merasimlerine tanıklık eden, açık bir tören salonu görünümünde olan ve sarayın en yüksek noktasındaki Babüssaade'den (Şekil 51) girilen bu üçüncü karakter alanı “Enderun”, yani padişahın özel dairesi anlamında olan Harem-i Hümayun/Harem-i Muhterem olarak adlandırılır (Sakaoğlu, 2002, s. 137). Bu karakter alanında bulunan yapılar Şekil 50'te görülmektedir.

III. Ahmed Kütüphanesi

Arz Odası

Has Odalar ve Kutsal Emanetler

Hazine Koğuşu

Kilerli Koğuşu

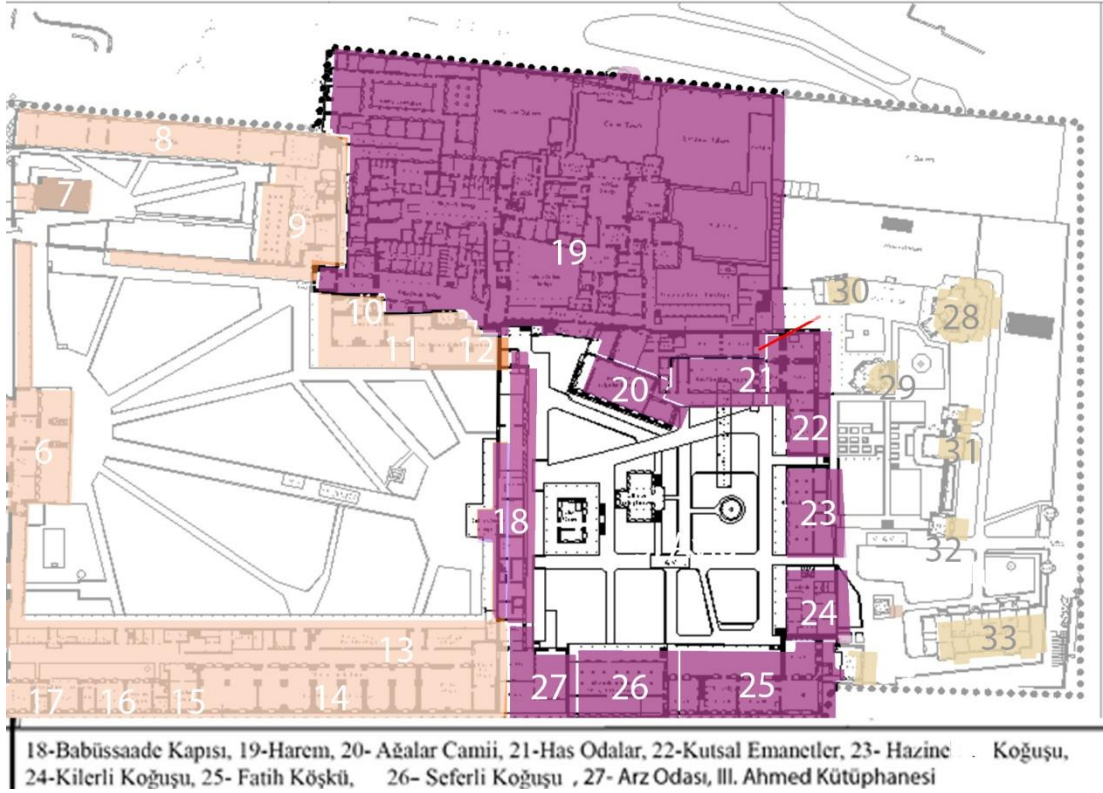

Seferli Koğuşu (URL-10, 2021)

Şekil 50: Üçüncü Karakter alanı- Üçüncü Avlu'daki Yapılar (2021)

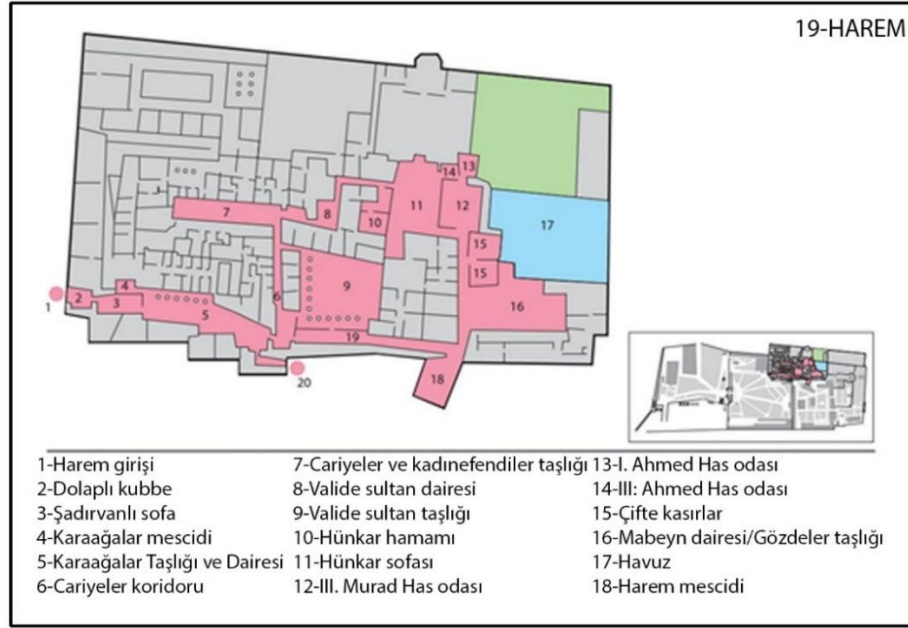

Şekil 51: Babüssaade (2. Avlu ve 3. Avlu yönü) (2021)

Şekil 52: Üçüncü Avlu- Karakter Alanı

Üçüncü avluda yer alan Harem yapılarının bir kısmı restorasyon sürecindedir. Restorasyon sonrası ziyarete açılması beklenmektedir. Yapıların korunmuşluk durumlarına dair gözleme dayalı yapılan inceleme Tablo 25’te verilmiştir.

Şekil 53: Harem gezi güzergahı (Url-11, tarih yok)

Tablo 25. 3. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi

3. KARAKTER ALANI: 3. AVLU				Korunmuşluk durumu
Yapı	Özgün Kullanım Amacı	Mevcut Kullanım Amacı		
18	Babüssaade	Kapı	Kapı	İyi
19	Harem	Harem	Müze	İyi
20	Ağalar Camii	Cami	Kütüphane	İyi
21	Has Oda	Özel Koğuş	Hırka-i Saadet Dairesi	İyi
22	Kutsal Emanetler	Ziyaret	Müze	İyi
23	Hazine Koğuşu	Terzi koğuşu	Ofis	İyi
24	Kiler Koğuşu	Mutfak hizmetlileri koğuşu	Ofis	İyi
25	Fatih Köşkü	Köşk	Müze	Restorasyonda
26	Seferli Koğuşu	Koğuş	Müze	Restorasyonda
27	Arz Odası	Karşılama Odası	Müze	İyi
	Kütüphane	Kütüphane	Müze	İyi

4.2.4. Dördüncü Avlu – Karakter Alanı 4

Set bahçelerinden oluşmasına karşın 4. Avlu olarak adlandırılan bu bölümdeki bahçelerde farklı dönemlerde inşaa edilmiş köşkler bulunmaktadır (Şekil 54 ve Şekil 55). Dördüncü avluda yer alan yapıların korunmuşluk durumlarına dair gözleme dayalı yapılan inceleme Tablo 26’de verilmiştir.

Şekil 54: Dördüncü Karakter alanı- 4. Avlu

Tablo 26. 4. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi

4. KARAKTER ALANI: 4. AVLU			
Yapı	Özgün İşlevi	Mevcut İşlevi	Korunmuşluk durumu
28 Bağdat Köşkü	Köşk	Müze	İyi
29 Revana Köşkü	Köşk	Müze	İyi
30 Sünnet Odası	Merasim Odası	Müze	İyi
31 Sofa Köşkü	Köşk	Müze	İyi
32 Hekimbaşı odası	Muayenehane	Müze	İyi
33 Mecidiye Köşkü	Köşk	Restoran-Müze	Restorasyon sürecinde
34 Sofa Camii	Cami	Cami	İyi
Esvap Odası	Bekleme Odası	Hediyelik Eşya Satışı	İyi

4. Avludaki set bahçelerinden üst tarafta kalan Bağdat, Revana Köşklere, İftariye Kameriyesi ile Sünnet Odasının bulunduğu, Hırka-i Saadetten de çıkılabilen kısma Sofa-i Hümayun Taşlığı adı verilmektedir. Bir alt kattaki yapılar Lale bahçesi olarak adlandırılan kısımda yer alan Sofa Köşkü ve Hekimbaşı odası iken en alt kotta Sofa Camii, Esvap Odası ve 19.yy'da (Eldem & Akozan, 1982)

Bağdat Köşkü

Revân Köşkü

Sofa Köşkü

Esvap Odası

Sofa Camii

Sünnet Odası

Şekil 55: 4. Karakter Alanı- 4. Avlu'daki Yapılar (2021)

4. Avludaki, avluya en son inşaa edilen yapı olan Mecidiye Köşkü 2021 yılında Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı tarafından restore edilmiştir. TSKYP kapsamında yapılara dair kimlik kartı oluşturulması önerisi getirildi. Buna örnek olarak Mecidiye köşkü ele alınmıştır. Kimlik kartı kapsamında Mecidiye Köşkü'nün yakın dönemdeki onarımları ele alınmıştır (Tablo 27).

Tablo 27: Mecidiye Köşkü'nün Yakın Dönem Onarımları

4. Karakter Alanı	4. Avlu
Yapı Adı	Mecidiye Köşkü
Yapı Malzemeleri	Küfeki taşı, mermer, kurşun çatı kaplaması, kagir duvar, ahşap karkas çatı
Yakın Dönem Restorasyon Tarihleri	Karşılaşılan Sorunlar ve Uygulamalar
1953-54	Yağmur sularının çatıda yol açtığı sorunlar neticesinde bazı ahşaplar ve kurşun kaplama sökülerek yenilendi. Yağmur olukları yenilendi.
1957	Ahşap karkas çatıda yenileme yapıldı. Taş duvarlar ve mermer ve tuğla döşemeler onarıldı.
1960	Kalorifer tesisatı yapıldı. Ahşap pencere ve kapı doğrama onarımları yapıldı. Kubbeye kalemişi bezeme onarımı yapıldı Ahşap pencere doğrama ve korkulukları boyandı Ahşap parke döşeme, süpürgelik yapımı, siva ve yağlı boya raspa, alçı ve rabiç siva yapımı, sert ağaç doğrama cilası yapıldı. Dış cephede bozulan taş yüzeylere kum, çimento, portland çimentosu ve kireç hamuru ile 1,5 cm kalınlığında taraklanmış harç tabakası uygulandı.
1968-69	Dış cephede bozulan taş yüzeylerde su emdiği için saydam mineral yalıtım malzemesi uygulandı.
1970	Dış cephedeki bozulmaları önlemek amacıyla cephe boyandı.
1999	Dış cephedeki bozulmaları önlemek amacıyla cephe boyandı. Ahşap kapı pencere pervaz ve denizlikler söküldü, yerine yenileri takıldı. Lokanta olarak kullanılan kısımda alçı tavan uygulaması yapıldı. Yer döşemesi karo mozaik ve mermer olarak tamamen değiştirildi. Islak Hacim eklendi (Karahasan, 2005, s. 226).
2021	Dış cephedeki niteliksiz boya buhar temizliği ile yüzeyden alındı. Cephedeki taş türleri ve hatalı onarımlar tespit edilip kaidelerdeki çimento esaslı imitasyon tabakaları ile korozyona uğramış demir donatı uzaklaştırıldı. Cephedeki rölyeflerde tümlene öngörüldü. Tüm cephede akçegezmez kesme taş tekniği ile yapılmış olmasına rağmen bir dönem ince derz açılarak çimento ile derzlendiği tespit edildi. Niteliksiz derzler uzaklaştırılıp özgün rengine uygun doğal taş tozu ile revize edildi. Derin ve boşluklu yüzey kayıplı kaidelere karbon mesh sarılıp güçlendirme yapılmış ve bu yüzey üzeri doğal taş malzeme ile tamamlanmıştır.

4.2.5. Alt Alan- Karakter Alanı 5

Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı çalışması kapsamında Alt Alan olarak tanımlanan 5. karakter alanı, güneydoğu yönü deniz tarafında yer almaktadır (Şekil 56). Alan, 19.yy'a ait Abdurrahman Şeref Bey haritasında (Şekil 35) Cebehane Meydanı, Gülhane Meydanı ve Hasbahçe olmak üzere 3 bölüme ayrılmıştır. Gülhane Meydanı, tarihte atlı sporların yapılması sebebiyle Cirit Meydanı olarak da anılmakta ve bunun dışında keza Cebehane Meydanı da 16.yy'ı işaret eden nişantaşları ile nişancılık, güreş müsabakaları gibi farklı spor dallarının gerçekleştirildiği bir alan olarak kullanılmıştır (İskender, 1995, s. 84). 19.yy Sultan Abdülaziz döneminde ve sonrasında demir yolu yapımı sırasında yıkılan köşklerin bulunduğu deniz kıyısı alanını da içeren alt alanda Bizans dönemine ait sarnıç, kilise gibi kalıntılar da bulunmaktadır. Alan arkeolojik değer taşımaktadır.

Şekil 56: Tarihi Yarımada Hava Fotoğrafı (İclal-Tunca Örses Arşivi)

Yakın döneme kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Topkapı Sarayı'nın eski müze yönetimi yapılarının da bulunduğu alandaki diğer yapılar güvercinlik kuleleri, matbaa ve aziziye depolarıdır. Ziyarete kapalı olan bu alanın önümüzdeki yıllarda ziyarete açılması yönündeki çalışmalar Milli Saraylar İdaresi'nce yürütülmekte ve alandaki arkeolojik değerlerin ihyası ile günyüzüne çıkarılması için projelendirilmesi düşünülmektedir.

Tablo 28. 5. Karakter Alanındaki Yapıların Durum Analizi

5. KARAKTER ALANI: ALT ALAN			
Yapı	Özgün İşlevi	Özgün İşlevi	Korunmuşluk durumu
35 Matbaa Binası	Matbaa	Boş	Restorasyon Sürecinde
36 Güvercinlik kuleleri	Güvercinlik	Boş	Orta
37 Aziziye Depoları	Depo	Boş	Kötü

Şekil 57. a) Aziziye Depoları, b) Güvercinlik kuleleri ve c) Matbaa Binası (2021)

4.2.6. Park Alanı – Karakter Alanı 6

Altıncı Karakter Alanı olarak nitelenen Park alanında İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı, Bilimler Tarihi Kütüphanesi ve İstanbul Türbeler Müzesi Müdürlüğü, Arkeoloji Müzesi ve Çinili Köşk bulunmaktadır (Şekil 58). İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı kafe ve sosyal alanların da bulunduğu Park Alanı yaklaşık 100.000 m²'lik halka açık, geniş, büyük ağaçlıklı bir alandır. 1645'te açılan Bab-ı Sultani kapısından girilen Park Alanı yoğun ağaçlıklı bir peyzaja sahiptir.

Bilimler Tarihi Kütüphanesi

Kafeterya

İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı

İstanbul Türbeler Müzesi Müdürlüğü

Gotlar Sütunu

Şekil 58. Park Alanı'nda Yer Alan Bazı Yapılar (2021)

Setler ve rampalardan oluşan Topkapı Sarayı'nın çiçek, meyve, sebze bahçelerini içerir nitelikteki park alanının günümüzde tramvay güzergâhında Alay Köşkü bulunur. Alay Köşkü padişahın zafer ve bayram şenliklerini seyrettiği alandı (Şekil 59).

Şekil 59. 6. Karakter Alanı'nda yer alan Alay Köşkü (2021)

18.yy'dan itibaren Boğaz ve Haliç kıyılarına gösterilen rağbet ile aslında Saray'ın arka bahçesi niteliğindeki fonksyonları içeren has bahçeler eski cazibesini yitirmiş ve halka açık mesirelere dönüştürülmüştür (Konuk, 2020, s. 15).

4.3. Nitelik ve Değerler

Topkapı Sarayı, Osmanlı tarihinin devlet yönetimine tanıklık etmiş simgesel bir yapısı olması nedeniyle önemlidir. Kapsamında Osmanlı'nın kültürel mirasının nadir eserlerini sergiliyor olması kültürün anlaşılmasına katkıda bulunacak temel bilgileri sağlama potansiyeli sunar. Aynı zamanda özgün mimarisi ile dönemin yaşantısına, yapım tekniği ve malzeme bilgisine de ışık tutmaktadır. Kendine özgü mimari nitelikleri ve anıtsal ölçeği, Sarayı popüler bir turistik merkez ve pitoresk fotoğraflar için ilham kaynağı haline getirmektedir. Mütevazı mekânlar ile farklı hacimlerin yan yana gelmesi ve avlulardaki karakteristik ağaçların oluşturduğu peyzaj tasarımının mimari tasarımla uyumlu hale getirilmesi, Saray'ın bu göz alıcı perspektifine katkı sağlamaktadır. Sarayburnu'nun denize hâkim noktasında bulunması da Topkapı Saray yerleşkeinin simgesel önemine katkıda bulunmaktadır. Bu bölümde UNESCO'nun dünya miras listesine alınma kriterleri de gözönüne alınarak Topkapı Sarayı'nın mimari-tarihsel, kültürel, arkeolojik, eğitim ve sosyal değerlerine yer verilmiştir.

4.3.1. Tarihi ve Mimari Değeri

İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından temeli atılan Saray-ı Cedid (Yeni Saray), 1883'ten sonra Topkapı Sarayı olarak anılmış ve zamanın izleri ile zaman içerisinde güncel haline ulaşmıştır (Tamer, 1986, s. 131). Bizans akropolü üzerinde ve adeta dünya imparatorluğunun merkezi olarak yüksek bir konuma yerleşen saray, hem devletin gücünü yansıtan, hem de asimetrik mimarisiyle imparatorluğun söylem ve kavramsal yorumuna kuşaklar boyunca yön verir niteliktedir (Necipoğlu, 2007, s. 304). 16.yy'ın ikinci yarısında İznik çinileri ile artık yabancı üsluba açık olmayan bir dünya imparatorluğunun özgün kimliğini yansıtan Osmanlı sentezi ortaya konulmuştur (Necipoğlu, 2007, s. 316). Bu açıdan bakıldığında UNESCO'nun dünya miras listesine alınma kriterlerinden 4.sü olan *“İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünüün veya peyzajın istisnai bir örneği olmalı”* maddesini sağlamaktadır.

4.3.2. Kültürel Değeri

Topkapı Sarayı Osmanlı hanedanının tüm hazineleri, kütüphaneleri, arşivleri ile günümüze dek saklanmış bir bellektir (Necipoğlu, 2007, s. 321). Sarayda birçok eser ve saray envanterlerine kayıtlı saray ve dönemine dair izler taşıyan birçok seksüyon bulunmaktadır. Bunlar Hırka-i Saadet Dairesi'ndeki Kutsal Emanetler başta olmak üzere, sultanların silahları, saat koleksiyonu, mühürler, padişah kaftanları-kumaşlar-halılar ve kutsal örtüler, Osmanlı saray işlemleri ve deri eserler, padişah portreleri ve resim koleksiyonu, Avrupa, Çin ve Japon porselenleri ile İstanbul cam ve porselenleri, gümüşler ve bakır mutfak eşyalarıdır. Eserlerin halen Topkapı Sarayı'nda sergilenmesi açısından UNESCO'nun dünya miras listesine alınma kriterlerinden 6.sı olan *“İstisnai evrensel öneme sahip olaylar veya yaşayan gelenekler ile, fikirler ile, veya inançlar ile, sanatsal ve edebi eserler ile doğrudan veya somut bir biçimde ilgili olmalı”* maddesini sağlamaktadır.

4.3.3. Arkeolojik Değeri

Topkapı Sarayı'nın konumlandığı alan prehistorik döneme dayanan bir yerleşim yeri olması sebebiyle aynı zamanda arkeolojik öneme de sahiptir. TSKYP kapsamında 6. Karakter alanı olarak tanımlanan Park Alanı da arkeolojik değer taşıyan

Manganalar Bölgesi olarak geçer ve sarnıçların en yoğunlukta olduğu akstır (Aygün, 2010, s. 58). Bu karakter alanında arkeopark projesi öngörülmektedir. 1.Avlu'nun Arkeoloji Müzesinin arka kısmına bakan alanında arkeolojik kazı halinde bırakılmış değerlendirilmesi gereken bir alanken, 2. Avlu'da koruma altına alınmış Bizans sarnıcı kalıntısı ziyaret edilebilir bir izleme alanı olarak çevrelenmiş haldedir. Arkeolojik kalıntıların varlığı UNESCO'nun dünya miras listesine alınma kriterlerinden 3.sü olan *"Yaşayan veya ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir uygarlığa yönelik istisnai bir tanıklık üstlenmeli"* maddesini kapsamaktadır.

4.3.4. Eğitim Değeri

Sarayın dökümantasyon merkezi birçok akademik araştırmacıya kaynak sağlamaktadır. Arşiv ve kütüphane olarak çok kapsamlı şekilde araştırmacılara hizmet verilmektedir. Mimari olarak da birçok zanaate, geleneksel yapım tekniği ve uygulamalara dair vizyon oluşturmaktadır.

4.3.5. Sosyal Değeri

Hergün binlerce ziyaretçiyi ağırlayan, farklı bitki türlerini içeren zengin bir yeşil alana sahip Sarayburnu'nun uç noktasındaki saray ve çevresi önemli bir peyzaj alanına sahiptir.

Sergiler, performanslar, etkinlikler ve koleksiyonlar için önemli bir potansiyele sahip olan Topkapı Sarayı yerleşkesinde yer alan Aya İrini'de geçmiş dönemde etkinlik düzenlendiği bilinmektedir.

4.4. Fırsat ve Tehditler

Topkapı Sarayı İdaresi Başkanlığı'ndan alınan verilere göre 2021 yılı içerisinde yerli ve yabancı olmak üzere toplam 1.718,529 ziyaretçi ağırlanan saray yerleşkesinde diğer yandan mimari koruma-restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Tablo 30). Gerekli koordinasyonu optimum şekilde sağlamaya ve yönetim planının sürekliliği için tezin bu bölümünde Topkapı Sarayı'nın sürdürülebilirliği ve iyileştirilmesine yönelik TSKYP'na hizmet edecek mevcut duruma dair SWOT analizi yapıldı. SWOT analizi kapsamında mevcut yönetim yapısı, ziyaretçi yönetimi, mimari planlama süreçleri, finansman ve arkeolojik durum ele alındı (Tablo 29).

Tablo 29. Topkapı Sarayı SWOT analizi

Etkenler	POZİTİF YÖNLER		NEGATİF YÖNLER	
	Güçlü yönler	Fırsatlar	Zayıf Yönler	Tehditler
Mevcut Yönetim	Müzecilik, Teknik ve Restorasyon, Personel, Destek Hizmetleri, Strateji Geliştirme, Basın-Halkla İlişkiler ve Hukuk ile ilgili birimlerinin varlığı	Kapsamında akademisyenlerin de bulunduğu Bilim ve Değerlendirme Kurulu'nun varlığı	Koruma Yönetim Planı'nın eksikliği	Somut ve soyut mirasın bütüncül koruma politikaları kapsamında yer almaması
Ziyaretçi Yönetimi	Ziyaretçilerle kültürel organizasyon ve iletişimi gerçekleştiren sorumlu birimlerin varlığı	Alanın ulusal ve uluslararası mecrada rağbet görmesi / Araç park ve sosyal alanların hazırlanıyor oluşu /	Giriş ve çıkışın tek bir kapıdan yapılabiliyor oluşu	Ziyaretçi sayısının mekân hacmi için sayıca fazla olması
	Saray'da kütüphane ve arşivin var olması	Eğitim ve bilgiye erişimin teşvik edilmesi. Halkın etkinliklere dair bilgilendirilmesi	Ziyaretçi deneyimine katkıda bulunabilecek web sitesi ve telefon uygulamalarının yetersizliği. Arşivin erişime hazır olmaması	
Mimari Planlama Süreçleri	Döneminin önemli yapılarından oluşan bir bütün olması	Sürdürülebilir yönetim politikalarına açık bir yönetim anlayışının varlığı	Koruma faaliyetlerine ilişkin sürdürülebilir bir veritabanı dökümantasyonun olmayışı	Konservasyon ve restorasyon çalışmaları için global görüntülenebilmede yetersiz altyapı
		Personel eğitimine önem verilmesi		
Finansman Durumu	Turizm sayesinde ülkeye finansman sağlanması	Koruma faaliyetleri için yıllık bir bütçenin var olması / Satış alanları, ürün ve hizmetler oluşturularak kaynak sağlanması	STK'ların yetersiz oluşu	Pandeminin finansmana etkisi
Arkeolojik Durumu	Karakter Alanlarının çoğunda arkeolojik alanların varlığı	Arkeolojik alanların ziyarete açık alanlarının varlığı	Korunarak ziyaretçi güzergâhında sergilenmesine yönelik çalışmanın yetersiz oluşu	Ziyaretçilere risk teşkil eder konumda üstü açık olarak bırakılmış olması

Tablo 30:Topkapı Sarayı 2021 Yılı Ziyaretçi Sayısı

TOPKAPI SARAYI	YERLİ	YABANCI	ÜCRETSİZ	MÜZE KART	TOPLAM
2021	104445	849030	136128	628926	1.718.529

4.5. Politika ve Eylemler

İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı tarafından yönetilen 2011 yılına dair Tarihi Yarımada Yönetim Planı'na yönelik çalışmalar kapsamında Sur-i Sultani de yer almaktadır. 2018 yılında Dünya Mirası Komitesi ile ICOMOS'un karar ve tavsiyeleri neticesinde bu çalışma güncellenmiştir; fakat Tarihi Yarımada'da koruma yönetim planları olmadığı için yetersiz kalmıştır (Anonim, 2018, s. 24).

Tarihi mirasın korunması politikalarına hizmet eden yaklaşımlardan 1975'te Amsterdam bildirgesi ile ilkeleri yayımlanan bütünlük koruma, ekonomik, sosyal, yönetsel ve yasal yönlerin gözetildiği, tarihi dokunun çevresi ile birlikte yeni güncel fonksiyonların yüklendiği koruma modeli iken, sürdürülebilir koruma toplumun miras değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasının gözetildiği koruma modelidir (Koçan & Çorbacı, 2012, s. 33). TSKYP çalışmasında belirlenen politika ve eylemler yapıyı çevresi ile birlikte ele alındığı aynı zamanda geleneksel aktivitelerin gelecek kuşaklara aktarıldığı bir koruma yaklaşımı ile oluşturuldu. TSKYP'nın ulusal ve uluslararası alanda etkin kılınabilmesi ülkedeki koruma alanındaki her türlü yasal faktör, iş ve proje üzerinde bütüncül bir yaklaşımla sağlanabilecektir. Koruma yönetiminde devletin somut ve soyut kültürel desteği, kültürel projelerde devlet desteği, kültürel mirasa yönelik bütçedeki ayrılan pay, yasal düzenlemeler ve boşlukların tespiti (Deren, 2006, s. 74), kültürel mirasın UNESCO kapsamında tanınması ve evrenselliği konularına istinaden makro ve mikro ölçekte politikalar bulunmaktadır. Bunlar:

- DMA'nı korumak için TSKYP'nın 2023 Master Plan'a dahil edilmesini sağlamak.
- Mimari koruma kapsamında veritabanı yönetimi ve uygulamalarında sistematik bir dökümantasyon çalışması sağlamak
- Dökümantasyon çalışmalarını restorasyon alanında sürdürülebilir kılmak,
- Restorasyon ve konservasyon dökümantasyonlarını dijital olarak arşivlemek,
- Halkın farkındalığına yönelik yerel yönetimlerin de katıldığı eğitim ve etkinlikler düzenlemek,
- Üniversiteler ile işbirliği sağlayarak personelin eğitimini güncel kılmak,

- Ülke tanıtımı ve önyargıların giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak,
- Uluslararası kuruluşlardan finansman desteği sağlamak,
- Uluslararası alandaki bilgi ve birikiminin kullanılabilmesi adına çalışmalara farkındalık sağlayıcı temaslar kurmaktır.

Günümüzde tarihi yapılarda mevcut binayı belgelemek; dijital görselleştirme ile disiplinler arası koordinasyona yardımcı olmak, mevcut ve gelecekteki kullanımlar için dokümantasyon sağlamak üzere çalışmalar, geleneksel yapım tekniklerini çağdaş teknolojiler ile sürdürülebilir kılmak adına yaygınlaşmaktadır. Topkapı Sarayı özelinde hazırlanmış dijital bir tanıtım sitesi Bilkent üniversitesi tarafından oluşturulmuştur. Milli Saraylar kapsamındaki tarihi yapılar için arayüzü geliştirilmiş 3D bir dijital tanıtım platformu hazırlanması müzenin tanıtımını yaygınlaştıracaktır.

TSKYP kapsamında tanımlanan karakter alanları için belirlenen ana politikalar doğrultusunda hazırlanmış eylemler başlıklar altında sıralanmıştır (Şekil 60, Tablo 31, Tablo 32, Tablo 33, Tablo 34, Tablo 35, Tablo 36, Tablo 37).

Şekil 60. Topkapı Sarayı'na Genel Bakış (Cihan Can Sezgin Arşivi)

Tablo 31. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı Lejantı ve Genel Hedefler

Kısa Vaade	Orta Vaade	Uzun Vaade
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı		Personel ve Destek Birimi
Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı		Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
Restorasyon ve Teknik Dairesi Başkanlıkları		Müzecilik ve Tanıtım Birimi

		TSKYP GENEL HEDEFLER	SÜREÇ	GÖREVLİ
1	Politika	DMA'ı korumak için TSKYP'nın 2023 Master Plan taslağına dahil edilmesini sağlamak.		
	Eylem	Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı olarak diğer kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği ve öncülük eden çalışmalar yapılmalı.		
2	Politika	DMA'nı için politikalar oluşturma, uygulama ve faaliyetler üstlenme sorumlulukları olan merkezi hükümet departmanları, ajansları, yerel yetkililer ve diğer yasal organlar tarafından alanın gündemde kılınmasını ve farkındalığını sağlamak.		
	Eylem	İlgili kamu departmanları ile işbirliği ve temaslar sağlanıp Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'nın Proje Koordinatörlüğünde organizasyon şeması oluşturulmalı.		
3	Politika	Topkapı Sarayı'nın bakımını yapmak, onarmak ve muhafaza etmek.		
	Eylem	TSKYP'na yönelik dökümantasyon ve veritabanı hazırlığı başlatılmalı.		
4	Politika	TSKYP ek ve dosyaları ile küresel politikaları geliştirecek temaslar kurmak.		
	Eylem	Üniversiteler, Enstitüler, STK'lar ile araştırma projeleri ve bilimsel araştırmaların teşviki için protokol imzalanmalı.		
5	Politika	DMA kapsamındaki tüm kullanımları, etkinlikleri ve gelişmeleri sürdürülebilir ve Saray ortamını koruyacak şekilde gerçekleştirmek.		
	Eylem	Personel farkındalığına yönelik düzenli eğitim yapılmalı.		

Tablo 32. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı – Yerel Halk İle Dialog

		TSKYP - YEREL HALK İLE DIALOG	SÜREÇ	GÖREVLİ
6	Politika	Alana erişimi ilgili yasalar çerçevesinde sağlayıp, halkın erişimini arttırarak erişim fırsatları, kaynakları, eğitim programları ve ÜED konusunda farkındalık sağlamak.		
	Eylem	Saray hakkında kamu bilincinin arttırılması ve saraya erişimin güncel kılınması adına; Saraydaki tarihi kaynaklara erişime teşvik edici, etkinlik ve organizasyonlara yönelik çalışmalar yapılmalı.		

Tablo 33. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı – Mimari Mirasın Korunması

TSKYP - MİMARİ MİRASIN KORUNMASI			SÜREÇ	GÖREVLİ
7	Politika	Saray'ı ve ona bağlı yapıları kaliteli bir işçilik ile koruma altında tutmak.		
	Eylem	Planlan işler kapsamında yıllık ve beş yıllık olarak program yapılmalı. Devam eden işler kapsamında günlük, iki haftalık ve aylık olarak iş programları oluşturulmalı.		
8	Politika	Bakım-Onarımda uygun malzemelerle koruma tekniklerini benimsemek.		
	Eylem	Bakım-onarım çalışmaları kapsamında, tarihi ayrıntıların ve yerel karakterin korunması, yapılan çalışmaların sürdürülebilir olması, kayıt altında tutulması ve belli sınırlar dahilinde yapılması için prosedür oluşturulmalı.		
9	Politika	Saray ve ilgili yapıların yeniden kullanımı, miras özelliklerinin öneminin korunması hakkında tavsiye almak/vermek.		
	Eylem	Koruma yönetimi projelerinin geliştirilmesi için ilgili kurum, STK, Üniversite ve Enstitülerle iletişim ve tartışma süreci benimsemeye devam edilmeli.		
10	Politika	Mimari koruma kapsamında veritabanı yönetimi ve uygulamalarında sistematik bir dokümantasyon çalışması sağlamak		
	Eylem	TSKYP- Mimari Mirasın Korunması politikaları kapsamında dokümantasyon hazırlamak. (örnek olarak bkz: Tablo 27)		
11	Politika	Mimari korumaya yönelik karmaşık alanlardaki işlere yönelik işbölümü yapmak.		
	Eylem	Karakter alanları belirlenerek herbiri için ayrı saha sorumlusu ve üst koordinatör belirlenmeli.		
12	Politika	Mimari yapılar arasında bir denge sağlamak ve işi en acil ihtiyaç sırasına göre önceliklendirmek.		
	Eylem	Karakter alanları ve kapsadıkları yapılar arasında bakım onarım ya da konservasyona yönelik öncelik sırası belirlenerek uygulama yapılması konusunda netlik sağlanmalı.		

Tablo 34. TSKYP – Peyzaj, Arkeolojik ve Doğal Mirasın Korunması

		TSKYP - PEYZAJ, ARKEOLOJİK VE DOĞAL MİRASIN KORUNMASI	SÜREÇ	GÖREVLİ
13	Politika	Karakter Alanları'nın peyzajının, düzeni ve özelliklerini korumak ve uygun olan yerlerde kayıp özellikleri iyileştirmek veya geri kazandırmak adına geçmiş yıllardaki çalışmaları sürdürmek.		
	Eylem	Yakın dönem peyzaj çalışmalarına erişilip alan karakter kartı oluşturulmalı. (Bknz: Tablo.14) Yakın dönem peyzaj çalışmalarına erişilip güncel teknolojilerle geliştirilerek sürdürülmeli.		
14	Politika	Sur-i Sultani de dahil olmak üzere, bahçelerin ve eğlence alanlarının yapısını, karakterini ve dokusunu korumak.		
	Eylem	Suruların bakım onarım çalışması ile çevre ve yüzey temizliği programı yapılmalı. Planlan diğer peyzaj işleri kapsamında yıllık ve beş yıllık olarak program yapılmalı. 6. Karakter Alanı'nda yer alan atıl alanlar ve yapılar, sosyal alanlar haline getirilerek etkinlik mekanlarına dönüştürülmeli. Devam eden peyzaj işleri kapsamında günlük, iki haftalık ve aylık olarak iş programları oluşturulmalı. TSKYP kapsamında Karakter alanları belirlenen kısımların herbiri için saha sorumluları belirlenmeli.		
15	Politika	Arkeolojik kalıntıları kente kazandırmak.		
	Eylem	1. Avlu'da yer alan arkeolojik alan için koruma çalışması yapıp ziyaretçi güzergahına dahil edilmeli. (Bknz: Şekil. 5.11) 6. karakter alanında yer alan arkeolojik kalıntılar ihya edilmeli.		
16	Politika	İşi en acil ihtiyaç sırasına göre önceliklendirmek.		
	Eylem	Karakter alanları ve kapsadıkları yapılar arasında bakım onarım ya da konservasyona yönelik öncelik sırası belirlenerek uygulama yapılması konusunda netlik sağlanmalı.		

Tablo 35. TSKYP – Dünya Miras Alanını Yaşatmak

		TSKYP- DÜNYA MİRASI ALANINI YAŞATMAK	SÜREÇ	GÖREVLİ
15	Politika	Turizm Planını geliştirmek.		
	Eylem	Yerel ve ulusal paydaşlarla ortaklaşa çalışılmalı ve uluslararası bağlantılar kurulmalı.		
16	Politika	Ziyaretçilerin karakter alanlarının tamamını görmesini sağlamak.		
	Eylem	6. karakter alanındaki tarihi alanların ve sosyal alanların restorasyonu ile otopark alanının hızlıca hazırlanmasına teşvik edilmeli.		

Tablo 36. TSKYP – Koruma Faaliyetleri İçin Finansman Sağlamak

		TSKYP- KORUMA FAALİYETLERİ İÇİN FİNANSMAN SAĞLAMAK	SÜREÇ	GÖREVLİ
19	Politika	DMA'ı korumak için TSKYP'nın 2023 Master Plan taslağına dahil edilmesini sağlamak.		
	Eylem	Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı olarak diğer kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği ve öncülük eden çalışmalar yapılmalı.		
20	Politika	DMA'nı için politikalar oluşturma, uygulama ve faaliyetler üstlenme sorumlulukları olan merkezi hükümet departmanları, ajansları, yerel yetkililer ve diğer yasal organlar tarafından alanın gündemde kılınmasını ve farkındalığını sağlamak.		
	Eylem	İlgili kamu departmanları ile işbirliği ve temaslar sağlanıp Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'nın Proje Koordinatörlüğünde organizasyon şeması oluşturulmalı.		
21	Politika	Topkapı Sarayı'nın bakımını yapmak, onarmak ve muhafaza etmek.		
	Eylem	TSKYP'na yönelik dökümantasyon ve veritabanı hazırlığı başlatılmalı.		
22	Politika	TSKYP ek ve dosyaları ile küresel politilkaları geliştirecek temaslar kurmak.		
	Eylem	Üniversiteler, Enstitüler, STK'lar ile araştırma projeleri ve bilimsel araştırmaların teşviki için protokol imzalanmalı.		
23	Politika	DMA kapsamındaki tüm kullanımları, etkinlikleri ve gelişmeleri sürdürülebilir ve Saray ortamını koruyacak şekilde gerçekleştirmek.		
	Eylem	Personel farkındalığına yönelik düzenli eğitim yapılmalı.		

Tablo 37. TSKYP – Koruma Faaliyetleri İçin Arşiv Sağlamak

24	Politika	Yönetim planının uygulanmasına yardımcı olmak ve bu tür araştırmaların sonuçlarının ilgili kurumlara yayılmasını sağlamak; araştırmaları kolaylaştırılıp teşvik etmek.		
	Eylem	Araştırmacıların arşive erişmelerinde uygun koşullar sunabilmesi için Arşiv görevlisine yeterli teknolojik kaynaklar sağlanmalı.		

TSKYP İle Dünya Mirası Alanının nitelik ve değerleri ortaya konularak, hem uluslararası hem de ulusal alanda miras varlıklarını koruyacak bir vizyon oluşturularak hedeflenen eylemler;

- İlgili kamu departmanları ile işbirliği ve temaslar sağlanıp Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'nın Proje Koordinatörlüğünde organizasyon şeması oluşturulması,
- MS kapsamında TSKYP'na yönelik birim oluşturulup, dökümantasyon ve veritabanı hazırlığı başlatılması,
- Dünya Mirasını korumaya yönelik Sarayın çevresiyle bir bütün olarak ele alınması vurgulanırken parkın da dahil olduğu bir bütüncül bir koruma algısı,
- Gelmişte gerçekleştirilmiş geleneksel etkinliklerin araştırılarak Saray ve bahçelerinin halkın hizmetine bu imkanlarla sunulması,
- Üniversiteler, Enstitüler, STK'lar ile araştırma projeleri ve bilimsel araştırmaların teşviki için protokol imzalanması,
- Konservasyon personelinin yetişmesine yönelik yetkinlik şartları koşulması,
- Personel farkındalığına yönelik düzenli eğitim yapılması,
- Milli değerlerimizin farkındalığına yönelik politikalara hizmet eden eylemlerin arttırılması,
- Koruma yönetiminin planlanması konusunda görevleri programlamaya yardımcı olunarak günlük, haftalık, aylık, yıllık ve beş yıllık olmak üzere kontrol ve tespit periyotlarının belirlenmesi,
- Sürekli iyileştirmeye yönelik bir yönetim ve izleme sistemi oluşturulması.
- Kriz yönetimi ve acil durum prosedürlerine karşı profesyonel bir farkındalık ve strateji oluşturulması.
- Arşiv ve envanter yönetimi,
- Koruma politikalarını destekleyen ve Dünya Mirasının korunmasına hizmet eden bir doküman oluşmuş oldu.

- UNESCO Dünya Miras Listesi şartı olan KYP hazırlanarak Uluslararası platformda Saray'ın tanıtılması ve listede yer alması,
- Yapıların konumu, kullanım fonksiyonu, yapım tekniği, tasarımı, formu, somut ve soyut miras biçimi ifade edilerek özgünlüğüne dair kriterlerin açığa çıkması;
- Yapının korunmasına yönelik retrospektifi edinilerek en doğru yaklaşım tekniği ve gerekli yetkinlikteki sorumluların sürece dahil edilmesi,
- Belirlenen öncelikler ve kodlandırmalar doğrultusunda ortak bir amaca hizmet eden birçok disiplinin bir arada olduğu yönetim ve çalışma ekibi ile zaman, kaynaklar ve işgücünün etkin şekilde kullanımı,
- Belirlenen üst politika ile tarihi mirasın bozulmasındaki ekonomik etkenlerin önlenmesi,
- Hazırlanan SWOT analizi ile mirasın geliştirilmesi
- Oluşturulan yıllık yönetim planı ile yapıların mevcut durum tespiti yapılarak aşama, müdahale ve finansman kararlarının çalışma planında netleştirilmesi sağlandı.

SONUÇ

Milliyetçilik akımı ve yeniçağın başlangıcı olan 1789 Fransız Devrimi sonrası 19.yüzyılın başında ihtilalin neticelerine karşı koymak amacı ile Avrupa ülkeleri tarafından koruma kavramının gelişimi ele alınmaya başlanmıştır. Çoğunlukla kilise tahribatlarının giderilmesi ile başlayan süreç sonrasında günümüzdeki çağdaş koruma yaklaşımını oluşturan adımlara ulaşıldığı görüldü. Bu süreçte UNESCO başta olmak üzere 20.yy'da farklı Avrupa ülkelerinde kurulan ICOMOS, ICCROM, IUCN gibi sivil toplum kuruluşları da yer almaktadır. Koruma sürecine öncülük eden bu kuruluşların yayınladığı KYP rehberleri ile günümüzdeki çağdaş koruma yaklaşımı sürecine gelmiş olsa da Avustralya'ya özgü oluşturulmuş Burra Tüzüğü dışında ülkeye özgü tanınmış korumaya yönelik bir çalışma görülmemektedir. Başta milli mirasımız olmak üzere tarihi değerlerin korunması, ulusal ve uluslararası platformda farkındalığının sağlanması için uluslararası yasal prosedürlere bağlı kalınmaktadır. Bu doğrultuda UNESCO'nun dünya mirası listesine girme hususunda koruma yönetim planı oluşturulması şartı ön plana çıkmaktadır.

Dünya Mirası Listesinde yer alan Topkapı Sarayı'nın de içinde olduğu İstanbul Tarihi Yarımada için UNESCO tarafından yönetim planı talep edilmesi ile birlikte Alan Başkanlığı'nın koordinesinde Yönetim Planının ilki Ekim 2011 tarihinde yapılmış ve ICOMOS'un tavsiyelerinin de dikkate alındığı güncellenen Mayıs 2018 tarihli İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı çalışması hazırlanmıştır; fakat ülkemizde 2022 yılı itibari ile yapıya özgü kapsamlı bir koruma yönetim planı örneği bulunmamaktadır. Türkiye'de alan yönetimi konusunda çalışmalar yapılmış olsa da tarihi mirasın korunmasında görevli kurumlar tarafından Koruma Yönetimi Planı konusunda yeterli bir koordinasyon mekanizması geliştirilemediği görüldü.

Ülkemiz için yapı ölçeğinde hazırlanmış çerçeve bir KYP gereğine istinaden UNESCO'nun uygulama rehberi ışığında oluşturulan ICOMOS, ICCROM, IUCN gibi sivil toplum kuruluşlarının KYP rehberlerinin görev ve sorumlu tanımlaması yapması açısından disiplinlerarası entegrasyonun yönetimine katkı sağladığı görüldü.

Sorumluların ve görev kapsamalarının tanımlanması sayesinde restorasyonun temelini oluşturan adımlara ait dökümantasyon edinilerek mirasın anlaşılması, kaynakların yönetimi ve sürdürülebilirliği kolaylaştı. Bu bağlamda yapıların malzemesi, yapım tekniği, restorasyon retrospektifinden oluşan künyelerinin oluşturulması yararlı olacaktır. Böylece tarihi yapıların süreç içerisindeki kronik sorunlarının çözümüne dair ilgili birimlerce arge çalışmaları oluşturulabilir ve sürdürülebilirlikleri konusunda yarar sağlanabilir. Edinilen nitel ve nicel bilgiler ile koruma konusunda süreç yönetimi kolaylığı sağlayacaktır.

Dünya Miras Listesi'nde İngiltere'de yer alan farklı karakter alanlarını içermesi ve kalın duvarlar ile çevrenmesi bakımından Topkapı Sarayı ile benzerlik içeren Blenheim Sarayı'nın KYP incelemesi neticesinde mimari koruma ve restorasyon alanında yapılan araştırmalarının görsel edinimlere dayandığı görüldü. Malzeme ve laboratuvar analizlerine dair bulgulardan ziyade görsel tecrübeler dayanan yapı ve yapısal elemanların durum analiz raporlarına rastlandı. Koruma yönetimi konusunda ilgili birimler oluşturulurken üniversitelerin arge ve laboratuvar çalışmalarından destek alınması yararlı olacaktır. Çalışma ile Milli Saraylar İdaresi Başkanlığının ülkemizdeki önemli saray yapılarını kapsaması ve tarihi yapıların korunması konusundaki misyonu bakımından koruma yönetim planlarının oluşturulmasında etkin rol alması ve merkezi yönetim kurumlarına öncülük etmesi düşünüldü. Önerilen Milli Saraylar İdaresi başkanlığı KYP birimine entegre olan Alan Başkanlığı, STK, danışman ve üniversiteler işbirliği ile koruma konusunda çalışan kurumlarda da KYP'nin yaygınlaştırılması hedeflendi. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı aşamaları belirlenip politikalar ve eylemler ortaya konuldu. Tarihi mirasın öncelikli karakter alanları belirlenerek restorasyon çalışmaları için iş programının kolaylaşmasının yanısıra sarayın tarihi, kültürel, arkeolojik, eğitim ve sosyal değerleri vurgulanarak bunların sürdürülebilirliğine yönelik hem makro hem de mikro ölçekteki ulusal ve uluslararası politika ve çalışmalara katkı sağlaması amaçlandı.

Milli Saraylar kapsamındaki Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Yıldız Sarayı, Yıldız Şale Köşkü, İhlamur Kasrı, Maslak Kasırları ve Aynalıkavak Kasrı başta olmak üzere korunması gerekli tarihi yapıların

farkındalığının ve sürekliliğinin sağlanması adına çerçeve bir koruma yönetim planı oluşturuldu. Topkapı Sarayı Koruma Yönetim Planı kapsamında politika ve eylemler Genel Hedefler, Mimari Mirasın Korunması, Peyzaj, Arkeolojik Ve Doğal Mirasın Korunması, Dünya Miras Alanını Yaşatmak, Koruma Faaliyetleri İçin Finansman Sağlamak, Koruma Faaliyetleri İçin Arşiv Sağlamak ve Yerel Halk ile Diyalog olarak belirlendi.

Koruma Yönetim Planı kavramı prosedürel bir sürecin dışında kimlik kaybını önleyerek, ulusal ve uluslararası alanda tarihi mirasın sürdürülebilirliğine ve çağdaş koruma yaklaşımları ile mirası koruyarak gelişmeye katkı sağlayacaktır. Tez çalışması Milli Saraylar kapsamındaki tarihi yapılar başta olmak üzere ülkemizdeki KYP'ları için bir çerçeve niteliğinde olup, yapı özelinde dönüştürülebilir ve eklerle genişletilebilir nitelikte oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmet Ersen, A. G. (tarih yok). Konservasyon Raporunun Önemi. *Dergipark*, 3-16. 06 01, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/675053> adresinden alındı
- Ahunbay, Z. (1999). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi.
- Akça, S. (2014). *Politik Coğrafya Kapsamında Kültürel Miras Yönetimi: İstanbul Tarihi Yarımada ve Venedik Örneği*. İstanbul: MSGSÜ, Fen Bilimleri Fakültesi.
- Anonim. (2018). *İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı*. İstanbul: İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı.
- Anonim. (tarih yok). *CMP*. Conservation Management Plans Heritage Lottery Fund.
- Aygün, Ç. Ö. (2010). Ayasofya ve Topkapı. *National Geographic*, 56-71.
- Ayrancı, İ. (2007). *Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: İTÜ.
- Balen, K. (2015). Preventive Conservation of Historical Buildings. *Restoration of Buildings and Monuments* 21(2-3), s. 99-104.
- Bayır, Ö. G., & Köse, T. Ç. (2019). Kültürel Miras ve Korunmasına İlişkin Ortaokul Öğrencilerinin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1827-1840. doi:10.24106/kefdergi.3393
- Blenheim Palace World Heritage Site Revised Management Plan*. (2017).
- BSKYP*. (2017). Blenheim Sarayı Dünya Miras Alanı Revize Yönetim Planı. adresinden alındı
- BSKYP Ek 2*. (2014). Blenheim Park Parkland Management Plan Appendix of Supporting Information. adresinden alındı
- BSP-PYP*. (2014, Mart). Blenheim Palace And Park - Parkland Management Plan. adresinden alındı
- Deren, A. S. (2006). *Sanal Ortamda Kültürel Miras Enformasyon Sistemlerinin Kurulması ve Türkiye İçin Durum Analizi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Eldem, S. H., & Akozan, F. (1982). *Topkapı Sarayı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erbay, F., & Erbay, M. (2009). Atatürk Dönemi Sanat Politikası. Anonim içinde, *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi Ansiklopedisi* (s. 85).
- Gizem ÖKSÜZ KUŞÇUOĞLU, P. D. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 58-67,.
- Gülen, S. (2012). *Bilinmeyen Yönleriyle Topkapı Sarayı*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Güler, M., & Ekinci, Y. (2010). *Tarihi çevre korumanın yönetsel boyutu ve alan yönetimi*. Çağdaş Yerel Yönetimler. *Heritage Lottery Fund*. (tarih yok). 08 05, 2020 tarihinde Conservation Management Plans:

- https://www.academia.edu/3639647/Conservation_Management_Plans_2nd_edition_of_HLF_Guidance adresinden alındı
- ICOMOS. (1931). The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments . 12 30, 2020 tarihinde <https://www.icomos.org/en/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monuments> adresinden alındı
- ICOMOS. (1964). II.International Congres of Architects and Technics of Historical Monuments, Venice Charter. 12 30, 2020 tarihinde https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf adresinden alındı
- ICOMOS. (1994). The Nara Document On Authenticity. 2020 tarihinde <https://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf> adresinden alındı
- ICOMOS. (2003). 2020 tarihinde https://www.icomos.org/charters/structures_e.pdf adresinden alındı
- ICOMOS. (2013). The Burra Charter for Places of Cultural Significance,. 12 30, 2020 tarihinde <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf> adresinden alındı
- ICOMOS-TR. (2011). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri. 2020 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf adresinden alındı
- İskender, Ö. (1995). *Yaşayan Kültür MİRası Olarak Topkapı Sarayı Bahçeleri*. İstanbul: İTÜ.
- Jokilehto, B. M. (1998). *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*. Rome:ICC: ICCROM.
- Jokilehto, B. M. (1998). *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*. Rome:ICC: ICCROM.
- Jokilehto, J., & Feilden, B. M. (1986). *A History of Architectural Conservation*. 05 30, 2020 tarihinde https://www.iccrom.org/sites/default/files/2018-02/1998_feilden_management_guidelines_eng_70071_light_0.pdf adresinden alındı
- Kaçal, N. (2015). *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. İstanbul: İBB Kültür Aş.
- Karahasan, Ü. (2005). *Topkapı Sarayı Müzesi Cumhuriyet dönemi Restorasyonları* . İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kerr, J. S. (2013). *The Conservation Plan*. Australia ICOMOS. adresinden alındı
- Kerr, J. S. (2013). *The Conservation Plan*. Australia ICOMOS. Australia ICOMOS. adresinden alındı
- Koçan, N., & Çorbacı, Ö. L. (2012). Tarihi Çevreleri Koruma Sürecinde Yeni Yaklaşımlar: Kongre Turizmi, Safranbolu Çarşısı Örneğinde Bir Araştırma. *MAKÜ FEBED*, 31-36.
- Konuk, E. (2020). *Gülhane Parkına Biopolitik Bir Bakış: Bahar ve Çiçek Bayramı'nda Anlatılar, Bedenler ve İktidar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Lİsansüstü Programlar Enstitüsü, Mimarlık Tarihi, Teorisi ve Eleştirisi Yüksek Lİsans Programı.
- Kuban, D. (1994). "Topkapı Sarayı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*,. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Mazlum, D. (2014). Koruma Kuramının Mimari Rekonstrüksiyonuna Bakışı. *Mimarlık Dergisi*. 12 30, 2020 tarihinde

- <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=394&RecID=3525> adresinden alındı
- Naguib, S. (2007). The Shifting Values of Authenticity and Fakes. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 2-8.
- Necipoglu, G. (2007). 15. ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı, Mİmari Tören ve İktidar. İstanbul: YKY.
- Ortakçı, A. (2017). Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Kültür ve Kültürün Korunması Üzerine Bir İnceleme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(2), 1725-1758.
- Ortakçı, A. (2017). Beş Yıllık Kalkınma Planlarında KÜltür ve Kültürün Korunması Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1725-1758.
- Pekmezci, I. P. (2018, 03). "Önleyici Koruma" Alanında Avrupa'nın Deneyimi ve Türkiye'deki Kültür Mirası İçin Yapılabilecekler. *mimar•ist* , s. 16-21.
- Rowney, B. (2004). *Charters and the Ethics of Conservation a Cross-Cultural Perspective*,. Australia: PhD Thesis, The University of Adelaide.
- Sakaoğlu, N. (2002). *Tarihi, Mekanları, Kİtabeleri ve Anıları ile Saray-ı Hümayun Topkapı Sarayı*. Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti.
- Tamer, C. (1986). Topkapı Sarayı'nda 19.yy Sonlarında Çekilmiş Birkaç Fotoğraf ve Bazı Eleştiriler. C. Tamer içinde, *Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık-1* (s. 131-139). İstanbul: TBMM Milli Saraylar.
- Thomas, L., Middleton, J., & Phillips, A. (2003). *Guideliness For Management Planning Of Protected Areas*. IUCN.
- Topkapı Sarayı Mü. (tarih yok). *Topkapı Sarayı Müzesi*. içinde
- Ulukan, M. (2014). *Mimari Korumada Otantiklik Üzerine Yöntem Araştırması Ve İstanbul Tekkelerinde Uygulama Örnekleri*. . İstanbul: Doktora Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Uluslan, E. (2016). Türkiye'de Kültürel Miras Alanlarında Yönetim PPlanlaması Deneyimi. *İdeal Kent*, 7(19), 372-401.
- UNESCO. (tarih yok). 12 30, 2020 tarihinde <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> adresinden alındı
- UNESCO. (2021). *World Heritage Convention*. 05 14, 2020 tarihinde <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> adresinden alındı
- UNESCO-TR. (2009). 01 01, 2021 tarihinde http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/dma.pdf adresinden alındı
- Url-01. (2005). 01 01, 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9637&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden alındı
- Url-02. (tarih yok). 2020 tarihinde https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Conservation_management_plan adresinden alındı
- Url-03. (tarih yok). 24 01, 2021 tarihinde http://ip51.icomos.org/~fleblanc/documents/management/doc_Conservation_ManagementPlans-Guide.pdf adresinden alındı
- Url-05. (tarih yok). 07 02, 2021 tarihinde <https://www.british-history.ac.uk/vch/oxon/vol12/pp448-460> adresinden alındı

- Url-06.* (tarih yok). 07 02, 2021 tarihinde <https://www.blenheim.org/restoration/> adresinden alındı
- Url-07.* (tarih yok). 07 02, 2021 tarihinde <https://www.tripsavvy.com/picture-tour-of-blenheim-palace-4050842> adresinden alındı
- Url-08.* (tarih yok). 02 07, 2021 tarihinde <https://www.gettyimages.com/photos/blenheim-palace?phrase=blenheim%20palace&sort=mostpopular> adresinden alındı
- Url-09.* (tarih yok). 21 02, 2021 tarihinde <https://www.geograph.org.uk/photo/1000622> adresinden alındı
- Url-10.* (2021, 08 27). 11 13, 2021 tarihinde <https://kulturenvanteri.com/yer/topkapi-sarayi-birinci-avlu-su-terazisi/#16/41.01034/28.982406> adresinden alındı
- Url-11.* (tarih yok). 01 22, 2022 tarihinde <https://kulturenvanteri.com> adresinden alındı
- Url-12.* (2022, 06 13). <https://arjuna-vallabha.tumblr.com/post/144921780722> adresinden alındı
- Url-13.* (2022, 06 13). <https://twitter.com/BlenheimHorse/status/1533744213250252801/photo/1> adresinden alındı
- Url-14.* (2022, 06 15). https://www.wikiwand.com/en/Romano-Celtic_temple adresinden alındı
- Utkuluer, H. (2013). Topkapı Sarayı Müzesi'nin İlk 50 Yılı (1924-1975). H. Utkuluer içinde, *Topkapı Sarayı Müzesi- Yıllık 6* (s. 56-71). İstanbul: TBMM Milli Saraylar.
- Ülgen, A. S. (1943). *Anıtların Korunması ve Onarılması* (Cilt 4). (A. v. Müdürlüğü, Dü.) Ankara: Maarif Matbaası.
- Ürün, Ş. (2016). Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme: Doğal Miras Alanları Başvuru. Unesco Türkiye Millî Komisyonu. UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU.
- Yeldar, R. (Tarihsiz). *Conservation Management Plans*. Heritage Lottery Fund. 08 05, 2020 tarihinde alındı
- Yıldırım, M., & Deniz, F. Ö. (2018). Turizmin Yerel Halkın Sosyo-Kültürel Yapısına Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 79-91.